

HUKUK · TOPLUM · YAŞAM · KÜLTÜR

AKADEMİ KÜRSÜ

T Ü R K İ Y E A D A L E T A K A D E M İ S İ

100
TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

EYLÜL 2023 · SAYI 16

Adalet Bakanı Yılmaz TUNÇ:
"Türkiye Yüzyılı'nı adaletin de yüzyılı yapmakta kararlıyız"

**Gerekçe Ağacının
Anatomisi**

**Mecelle'ye
Felsefi ve Sosyolojik
Bir Bakış**

**Romanlardaki
Hukuk:
GÜLÜN ADI**

TİKA

ULUSLARARASI TÜRK HUKUK TARİHİ KURULTAYI

INTERNATIONAL KURULTAI ON TURKIC LEGAL HISTORY

6-8 ARALIK / DECEMBER 2023 • ANKARA

100

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

قانون اساسی
عدالت مشحون شاهدان است
میتند بهر

Değerli Meslektaşlarım,

Akademi Kürsü Dergisi'nin 16. sayısı ile yeniden karşınızdayız.

Yine zengin ve renkli bir içerik sizleri bekliyor.

Bu sayıda; zaman ayırarak bizlere söyleşi imkânı sağlayan Adalet Bakanımız Sayın Yılmaz TUNÇ'a ve eserleriyle dergiye katkıda bulunan bütün meslektaşlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.

Adalet Bakanlığı görevine atandıktan sonra Bakan Yardımcıları ile birlikte Türkiye Adalet Akademisini ziyaret eden Sayın Yılmaz TUNÇ, Akademinin idari ve mali işleyişi ile eğitim müfredatı hakkında bilgi aldı. Bu vesileyle göreve geldiği günden bugüne kadar desteğini bizden esirgemeyen Sayın Bakanımızı Akademiye ağırlamaktan duyduğumuz memnuniyeti ifade etmek istiyorum.

Ülke olarak tarihi günlerden geçiyoruz. Cumhuriyetimizin 100. yıl dönümüne ulaşmanın heyecanını ve gururunu yaşıyoruz.

Cumhuriyetimizin 100. Yılı kutlu olsun.

"Türkiye Yüzyılı" vizyonu ile Cumhuriyetimizin ikinci asrına güçlü bir başlangıç yaparken, aynı zamanda adli yıla da giriyoruz.

2023-2024 Adli yılı; ülkemize, milletimize, yargı teşkilatımıza ve hukuk camiamıza hayırlı olsun.

Bütün yargı teşkilatımızın yeni adli yılını tebrik ediyor, fedakârca görev yapan hâkim ve savcılarımız ile tüm yargı çalışanlarımıza görevlerinde başarılar diliyorum.

Bu sayımızda da yer alan nitelikli yazıların ilginizi çekeceğini ümit ediyor, iyi okumalar diliyorum.

Bir sonraki sayıda buluşmak ümidiyle...

Sağlıcakla kalın...

Muhittin ÖZDEMİR
Türkiye Adalet Akademisi Başkanı

AKADEMİ KÜRSÜ

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ ADINA YAYIN SAHİBİ

Muhittin ÖZDEMİR
Türkiye Adalet Akademisi Başkanı

EDİTÖR

Adnan DÖNDERALP - Hâkim

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Saniye Gizem OKUTAN - Adalet Uzmanı

DİZGİ VE GRAFİK TASARIM

Hüseyin ÖZTÜRK - Ramazan GÜNEY

REDAKSİYON

Aktan Oral OKUDUCU - Uzman

FOTOĞRAF

Oğuzhan AY

YAYIN YÖNETİM MERKEZİ

Türkiye Adalet Akademisi
Ahlatlıbel Mahallesi Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı
06095 - Çankaya/Ankara
Tel: 0 312 489 81 80 - Faks: 0 312 489 81 01
Web: yayin.taa.gov.tr
E-posta: kulturel.dergi@taa.gov.tr

BASKI

Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu Müdürlüğü Matbaası
İstanbul Yolu 13. Km Ergazi /ANKARA
Tel: 0 (312) 278 76 10 - Belgeç: 0 (312) 278 25 68

Dergimizde hukuk, toplum, kültür, yaşam, sanat ve edebiyat alanında akademik olmayan çalışmalar gibi birden fazla alanda eserler yayınlanmaktadır.

Dergimizde yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlara aittir. Gönderilen eserler başka bir yerde yayımlanmış veya yayımlanacak ise mutlaka belirtilmelidir. Eser sahipleri eser başlığının altında isim, unvan ve e-posta adreslerini belirtmelidirler. Eserler e-posta ekinde dijital olarak (word dosyası vb. formatlarda) gönderilmelidir. Yayımlanan eserler için telif ücreti ödenmez.

Eserlerinizi kulturel.dergi@taa.gov.tr adresine yollayabilirsiniz.

ISSN NO: 2149-2050

İCİND EKİLLER

4**ADALET BAKANI YILMAZ TUNÇ İLE SÖYLEŞİ****HABERLER****12****24****GEREKÇE AĞACININ ANATOMİSİ: RATIO DECIDENDI&OBITER DICTA**

Utku Salih DİNÇER / Hâkim-Öğretim Görevlisi

MECELLE'YE FELSEFİ VE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ

Harun MERT / Yargıtay Üyesi

30**36****HÂKİM VE SAVCILARIN UZAKTAN EĞİTİMİ ARTIK UYAP ORTAMINDA****HZ. ÖMER'İN EBÛ MÛSÂ EL-EŞ'ARİ'YE MEKTUBU****40****42****HÜKMEN TUTUKLULUK KAVRAMINA ANAMORFİK YAKLAŞIM**

Murat KUMRAL / Cumhuriyet Savcısı Adayı

GÛLÛN ADI - Umberto Eco

Selçuk ÇİFTÇİ / Hâkim

48**52****COVID 19 İZİNİ SONRASI GEÇİCİ 10. MADDENİN İNFAZA GETİRDİĞİ YENİLİKLER**

Erdoğan Hakan ÖZDABAKOĞLU / Cumhuriyet Savcısı

BOŞANMA SÜRECİNDE ÇOCUKLAR: EBEVEYNE YABANCILAŞMA SENDROMU

Rabia ÇOBAN KAYNAK / Sosyal Hizmet Uzmanı

60**66****MEDENİYETLER BEŞİĞİ: TARSUS**

Nur İZOL / Sosyal Hizmet Uzmanı

UYKU BOZUKLUKLARI

Ömür ÇABUK ALPATA / Klinik Psikolog

72**77****EMEKLİLİK ve EMEKLİLİĞE UYUM**

Ali Burhan ÖZKAN / Sosyal Çalışmacı

Güven Veren Adalet İçin Etkin Eğitim

Adalet Bakanı
Yılmaz TUNÇ

**Türkiye Yüzyılı'nı
adaletin de yüzyılı
yapmakta kararlıyız**

Yargılamanın sadeleştirilmesi ve etkinliğinin artırılması amacıyla hazırlanan 3. Yargı Reformu Stratejisi Belgesi'nde yüzde 70 gibi önemli bir başarı oranı yakaladık. Meclisin yoğun gündemi ve yaşadığımız deprem felaketi nedeniyle yasama sürecinde aksayan bazı hedefleri, yeni Yargı Reformu Strateji Belgesi ve İnsan Hakları Eylem Planı'nda hayata geçireceğiz. "Türkiye Yüzyılı"nda adalete güveni daha da artırmakta, hukukun üstünlüğünü ve hukuki güvenlik ilkelerini daha da güçlendirmekte kararlıyız.

Sayın Bakanım, kritik bir dönemde çok önemli bir göreve geldiniz. Bu göreve gelinceye kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinde önemli görevler üstlendiniz, güzel hizmetlerde bulundunuz. Milletvekili olarak yargıya ilişkin birçok reformun altında sizin de imzanız var... Hem yargı sistemimiz hem de yargı sistemimizin işleyişi konusundaki görüşlerinizi de alabilir miyiz?

Milletvekili seçildiğim 2007 yılından itibaren 16 yıl boyunca kesintisiz olarak Mecliste bulundum. TBMM Adalet Komisyonunda üye, sözcü, Başkanvekili olarak görev yaptıktan sonra 2020 yılında TBMM Adalet Komisyonu Başkanı olarak seçildim. Bu dönemde yasal düzenlemeler yapılırken, yargı paketleri Mecliste yasalaşırken ben de parlamentoda Adalet Komisyonundaydım. Adalet Komisyonu üyeliğinden başkanlığına kadar görev yaptığım bu süreçte, yasama mutfağında, gerek akademisyenlerimizle gerek Adalet Bakanlığımızın ilgili birimleriyle uzun süreli çalışmalar yaptık. Bu süreçte temel kanunlarımızın tamamını yeniledik. Böylece, 80 yıldan bu yana uygulanan, ancak artık günümüz ihtiyaçlarına cevap vermeyen ceza mevzuatımızı, özel hukuk mevzuatımızı, Borçlar Kanunu'muzu,

Ticaret Kanunu'muzu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'muzu, Ceza Muhakemeleri Kanunu'muzu yeniledik. Avrupa'nın ve dünyanın en çağdaş mevzuatına sahip olduk.

Tabii bu dönemde yasal mevzuatımızın yenilenerek çağın gereklerine uygun hale getirilmesinin yanı sıra, yargı teşkilatımızın fiziki kapasitesinin artırılması ve teknolojinin imkânlarından daha fazla faydalanılması anlamında da bir çok önemli değişiklik yapıldı.

Adaletin tecelli ettiği mekânların adaletin kimliğine, vakarına yakışır olması lazım. Bu anlamda da özellikle son yıllarda çok sayıda adalet sarayı yapımı gerçekleştirdik, inşaatını tamamladık. 2002 yılında 78 adet müstakil adliye sarayımız mevcut iken bugün 366 adet müstakil adliye sarayımız var. 2024 yılı yatırım programına da 119 adliye binası, 6 adli tıp kurumu binası, 1 tane de personel eğitim merkezi olmak üzere toplam 126 hizmet binası teklif ettik.

Fiziki anlamda da, teknoloji anlamında da en ileri noktadayız. Ancak tek başına bunlar yeterli değildir. Bu noktada mevzuatın iyi uygulanması, o fiziki kapasiteden daha fazla yararlanılabilmesi, uygulayıcılarımızın elindedir.

Bu nedenle uygulayıcılarımızın kapasitesini artırmanın gayreti içerisinde olduk. 2002 yılında 9.349 hâkim-savcımız vardı. Bugün ise 23.826 hâkim ve savcımız var. Hukuk fakültelerimizdeki eğitim kalitesini artırma noktasındaki çalışmalarımız da devam ediyor.

Hukuk fakültesinden mezun olan kardeşlerimizin avukat, hâkim ve savcı olabilmesi için bir ön eleme olarak mezuniyetten sonra hukuk mesleklerine giriş sınavını getirdik ve 2024'ten itibaren uygulanmaya başlayacak. Yani bir avukat meslektaşımızın avukatlık stajına başlayabilmesi için artık hukuk mesleklerine giriş sınavını kazanması gerekecek. Hâkimlik ve savcılık sınavına girebilmek için de yine hukuk mesleklerine giriş sınavının kazanılması gerekecek. Ayrıca hâkim ve savcı yardımcılığı müessesini getirdik. Bunlar yargıda, insan kalitemizi arttıracak önemli hususlar. Yine yargı teşkilatımızı, personelimizi, infaz koruma memurlarımızı; katiplerimizden tutun da mübaşirlerimize varıncaya kadar her kademedede personelimizi güçlendirmeye devam edeceğiz. Onların eğitimine yönelik çalışmalara da hız verdik, devam ediyoruz.

Yargının iş yükünü azaltmak, adaletin hızlı şekilde tecellisini sağlamak amacıyla adımlar atmaya devam edeceğiz.

Ülkemizde öteden beri kimileri tarafından yargıda birçok sorun olduğu söylenmektedir. Size göre yargıda yaşanan en büyük sorun nedir? Yargıda çözmeyi arzuladığınız öncelikli sorunlar nelerdir?

Malumunuz adalet mülkün temelidir. Adaletin güçlü olduğu yerde insan güçlüdür, aile güçlüdür, toplum güçlüdür ve dolayısıyla devlet güçlüdür. Adalet, toplumu oluşturan tüm fertlerin güven içinde yaşamasının teminatı, toplumların huzur kaynağıdır. Bilindiği üzere de, geç gelen adalet de, adalet değildir. Tüm iyileştirmelere rağmen yaşanan nüfus artışına, ekonomik gelişmelere ve değişen koşullara göre uyumsuzluk tiplerinin farklılaşmasına bağlı olarak artan iş yükü ve çeşitli sebeplerle yargılama süreçleri uzun sürebiliyor.

Geçen yıl ceza ve hukuk mahkemelerimizde 4 milyon 605 bin 232 karar verildi. Geçen yıldan devreden dosya sayısı ile birlikte, şu anda ceza ve hukuk mahkemelerimizde derdest dosya sayımız 3 milyon 680 bin 760'tır.

Cumhuriyet başsavcılıklarımızda, geçen yıldan devredilenlerle birlikte soruşturma dosya sayısı ise 5 milyon 750 bin 424'tür. Savcılık ve mahkemelerimizdeki toplam dosya sayısı yaklaşık 9 milyonu buluyor. Yargımız ağır bir yük altındadır. 6 Şubat'ta yaşadığımız yüzyılın en büyük felaketi olan depremden sonra yapılan soruşturmalar, ceza yargılamaları ve başta yıkım olmak üzere idari dava süreçleri de devam etmektedir. Yaşanan acı deprem sonrasında bu bölgede 122 yeni mahkeme kurulmuş olup, 189 yeni mahkemenin de kurulma süreci devam ediyor.

Bu noktada, uzun yargılamaların önüne geçebilmek, daha etkin ve hızlı işleyen bir yargı sistemi oluşturabilmek için de, gerek yasal gerekse uygulamaya yönelik tedbirler almaya devam ediyoruz. Yargısal süreçlerin tüm taraflarıyla; deprem bölgesi değerlendirme toplantılarında, yargı ve iş dünyası buluşmalarımızda, yargı zirvelerimizde, yargı teşkilatı toplantılarımızda, baro ziyaretlerimizde bir araya gelmekteyiz. Bu toplantılarda iş adamlarımız, akademisyenlerimiz, yargısal süreçlerin içerisinde bulunan avukatlarımız ile hâkim ve savcılarımızı dinleyerek, sorunları bizzat yerinde teşhis ederek, ne gibi çözümler bulabileceğimizi istişare etmekteyiz.

Bakanlık olarak hayata geçirmeyi düşündüğünüz yeni projeleriniz hakkında da biraz bilgi verebilir misiniz?

Hukuk yargılaması ile idari yargılamanın sadeleştirilmesi ve etkinliğinin artırılması amacıyla hazırlanan 3. Yargı Reformu Stratejisi Belgesi 2018'den 2023'e kadar olan dönemi kapsamıştı. Son reform belgemizde yüzde 70 gibi önemli bir başarı oranını yakaladık. Yine, planlanan amaçlar doğrultusunda konulan hedefler ve faaliyetleri içeren İnsan Hakları Eylem Planı'nda tutturduğumuz hedef yüzde 66'dır. Geriye kalan hedeflerimizden vazgeçmiş değiliz.

Söz konusu belgelerde tutturulamayan hedefler, çeşitli sebeplerle elbette ki var. Hem Meclisin gündemi hem de yaşadığımız deprem felaketi nedeniyle yasama sürecindeki bazı hedefleri yeni reform belgesine ve eylem planına aktarmak durumunda kalacağız. Yeni Yargı Reformu Strateji Belgesi ve İnsan Hakları Eylem Planı'nda bunların önemli bir kısmı yerini alacak ve yeni hedefler "Türkiye Yüzyılı"nda adalete güveni daha da artırma, hukukun üstünlüğünü ve hukuki güvenlik ilkelerini daha da güçlendirme anlamında yer alacaktır.

"Türkiye Yüzyılı"nın 2024-2028 yıllarını kapsayacak vizyonumuzu ortaya koyacak Yargı Reformu Strateji Belgesi ile yeni İnsan Hakları Eylem Planı'nın hazırlık çalışmalarına da başladık. Öncelikle yargı zirvesi dediğimiz yüksek mahkeme başkanlarımızla bir araya gelerek önceki Yargı Reformu Strateji Belgeleri ve İnsan Hakları Eylem Planlarında ele alınan ilerlemeleri değerlendirdik ve bundan sonra alınabilecek hususları, hedefleri hep beraber görüştük. Geniş katılımlı bir hazırlık çalışması gerçekleştirdik. Bu hazırlık çalışması çerçevesi içerisinde ceza hukuku, idare hukuku, özel hukuk ve savcılık masaları dediğimiz alanlarla ilgili çalışma ekiplerini oluşturduk. Bu çalışma ekipleri de uzun süren bir çalışmanın içerisinde oldular, verimli toplantılar gerçekleştirildi. Önemli çıktılar elde ettik.

Antalya'da adli tıp günlerini gerçekleştirdik. Özellikle bilirkişilik konusunu masaya yatırıp uygulamadaki aksaklıkları görme fırsatımız oldu. Tabii, hayat durağan değil, yeni gelişen durumlara göre teknoloji, bilişime göre yeni ihtiyaçlar ortaya çıkıyor.

Bu anlamda da adli tıp kongresinde de birliktirlik alanıyla ilgili hem hukukçularımız hem adli tıp uzmanlarımız tarafından önemli görüşler ortaya konuldu. Önümüzdeki günlerde Türkiye Adalet Akademisi tarafından Aile Hukuku Sempozyumu düzenlenecek. Orada da yine aile hukukundan kaynaklanan sorunlar, arabuluculuk müessesesi ve yargılamayla ilgili konuları ele alacağız. Bu anlamda yargısal süreçlerde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin iletileceği bu Sempozyum'u da önemsiyoruz.

Tüm bu çalışmalarda ifade edilen görüşler doğrultusunda da yeni fikirler ortaya çıkıyor. Bu yeni fikirler ışığında da Yargı Reformu Strateji Belgesi ve İnsan Hakları Eylem Planı'mız bütün ihtiyaçları karşılayacak şekilde olgunlaşacak ve sonuçta kamuoyuyla paylaşacağız.

Vatandaşlarımızın yargı hizmetlerinden adil, etkin ve gecikmeksizin yararlanabilmesi için tedbirler almaya, eksikleri gidermeye devam edeceğiz. Dava ve soruşturmanın hızlandırılması amacıyla, hedef süre uygulaması, daha önce savcılıklar ve ilk derece mahkemeleri ile Adli Tıp Kurumu için başlatılmıştı. Şimdi de bölge adliye mahkemeleri için bu uygulama başlayacak, yargının daha etkin, adil ve gecikmeden işlemesi için gerekli tedbirler alınacaktır. İhtiyaca göre ihtisas mahkemelerinin sayısını artırmaya, bölge adliye mahkemelerimizdeki gecikmelerin önüne geçebilmek için bu mahkemelerimize yeni daireler kurarak güçlendirmeye, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin kapsamını genişletmeye, arabuluculuk ve tahkim konusuna ağırlık vermeye devam edeceğiz.

Sayın Bakanım, malumunuz olduğu üzere Türkiye Adalet Akademisi, ülkemizin ihtiyaç duyduğu hâkim ve savcılarını yetiştiren bir kurum... Adalet politikasından sorumlu bir bakan olarak, Türkiye Adalet Akademisine de yol göstermek anlamında hâkim ve savcı adaylarının meslek öncesi eğitimi, hâkim ve savcılarının da meslek içi eğitimi ile ilgili görüşlerinizi de alabilir miyiz?

Adalet sisteminin kalitesini etkileyen en önemli etkenlerden biri de hiç şüphesiz iyi bir hukuk eğitimidir. Bu eğitimin temeli de; ezberciliğe kaçmayan, hukuki sorunları akıl, mantık ve vicdan süzgecinden geçirebilen, iyi yorum yapabilen, karşılıklı çıkarları doğru değerlendirebilen, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü öncelleyen hukukçular yetiştirmektir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda yaşanan hızlı gelişmeler ve bunun sonucunda hukuki sorunların giderek daha karmaşık hâle gelmesi nedeniyle hâkim ve savcı olabilmek için sadece hukuk fakültesi mezunu olmak yeterli olmamaktadır.

Bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de yargının en temel meselelerinden birisi, yargı aktörlerinin niceliğinin yanı sıra niteliği ve kalitesinin de artırılması gerektiğidir. Nitelikli ve donanımlı insan kaynağı da ancak iyi bir eğitimle sağlanabilir. Bu nedenle hâkim ve savcı eğitimi, bütün ülkeler için olduğu gibi, ülkemiz için de hayati önem taşımaktadır.

Son yirmi bir yılda ülkemizde yargı sistemimizin adil ve etkin bir şekilde işlemesine engel olan yapısal sorunları birer birer çözdük, çok iyi adliye binaları inşa ettik, en modern ve en yeni teçhizatlarla donattık. Ancak, bu yapılanların yanı sıra, yargıdan kaynaklanan sorunları en aza indirmek, ihtiyaç duyulan nitelikli hâkim ve savcılarını yetiştirmemiz ve sisteme kazandırmamız için meslek öncesi ve meslek içi eğitimleri artırarak devam ettirmemiz gerekiyor. Bu noktada iki yıllık hâkim ve savcı adaylığı yerine, üç yıllık bir süreyle kıdemli eğitici hâkim ve savcılarla usta çırak ilişkisi içerisinde eğitim sürecinin de

tekrar gözden geçirilerek güçlendirildiği hâkim ve savcı yardımcılığı müessesesini hayata geçiriyoruz. Bu müessesesinin başta hâkim ve savcılarımızın yetiştirilmesi, yargı süreçlerinin işleyişi ve ülkemize katkı sunacağına inanıyoruz.

Ayrıca, hâkim ve savcılarının daha iyi yetiştirilebilmesi için meslek öncesi eğitimin yanı sıra meslek içi eğitimleri de çok önemsiyoruz. Türkiye Adalet Akademisinin uzaktan eğitim portalı, Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından UYAP ortamına aktarıldı. Hâkim ve cumhuriyet savcılarının, UYAP ağı, mobil veya ev interneti kullanarak giriş yaparak güncel çevrim içi eğitimler, çevrim dışı eğitimler, yüz yüze eğitimlerin tamamına katılabilmesi imkânı getirildi. Bu eğitimlerin daha iyi hâle getirilmesi için Bakanlık olarak üzerimize düşen her türlü sorumluluğu yerine getirmeye çalışıyoruz.

Türkiye Adalet Akademisi yargının kurucu unsurları olan hâkim ve savcılara yönelik meslek içi eğitim, hâkim ve savcı adaylarına yönelik meslek öncesi eğitimden sorumlu bir kurum olarak; hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimleri ile bilgi, birikim, yetenek ve deneyimlerinin geliştirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Temel görevi meslek öncesi ve meslek içi eğitim olan Akademinin, bu konuda ihtiyaç duyduğu her türlü desteği vermeye devam edeceğiz.

Hâkim ve savcılar ile hâkim ve savcı adaylarına ne gibi önerileriniz olabilir? İyi bir hukukçu kendisini geliştirmek için neler yapmalı, hangi alanlara yoğunlaşmalıdır?

Hukuk ve yargılama faaliyeti, hayatımızın her alanını kuşatan bir süreçtir. Hukukun nihai hedefi; hızlı, etkin ve verimli bir yargılama sonucunda adaletin tesis edilmesidir. Adaleti tesis etmenin en önemli şartlarından biri de yargıda nitelikli ve kaliteli insan kaynağına sahip olmaktır.

En iyi yasaları yapıp, mükemmel bir hukuk sistemi kursak da, en görkemli binaları inşa edip son teknoloji ile donatsak da, sistemin aslı unsuru olan nitelikli ve donanımlı insan kaynağına sahip olmak çok önemlidir.

Ülkemizde son günlerde yaşadığımız olaylar da göstermiştir ki; bugün, her zamankinden daha çok, iyi hâkim ve savcılara ihtiyacımız vardır. İyi bir hâkim ve savcı olmak için de sağlam bir hukuk nosyonuna ve bilgi birikimine ihtiyaç vardır. Ancak iyi bir hukukçu olmak; iyi bir hâkim ve savcı olmak için tek başına yeterli değildir. Bunların yanı sıra hâkim ve savcılarının nitelikleri ve insani vasıfları da büyük önem taşımaktadır. Bir hukukçunun karakteri ve insan kalitesi, en az hukuk bilgisi ve tecrübesi kadar önemlidir.

Anayasa'da yer aldığı üzere; hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Bu nedenle iyi kanunlar kadar, iyi hukukçulara da ihtiyacımız vardır. Zira kötü bir kanun, iyi uygulayıcıların elinde olumlu sonuç doğurabileceği gibi, iyi bir kanun da, kötü uygulayıcıların elinde olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Hayatta iz bırakan insanlar; hayatlarına anlam veren bir tutku, bir ideal ve büyük bir hedef için ömür boyu emek vermiş insanlardır.

Son olarak şunu ifade etmek isterim. Ne yaparsak yapalım, en iyisini yapmaya çalışalım. Sadece kendimiz için değil, ülkemiz ve insanlık için de çalışalım. İçinde yaşadığımız topluma karşı sorumluluklarımızı hiç unutmayalım. Öğrenme isteğimizi ve heyecanımızı hiç kaybetmeyelim. Merak edilerek yapılan öğrenme, hem daha kalıcı olacaktır hem de bizleri daha çok geliştirecektir.

Son olarak Adalet teşkilatı ve yargı camiası için de yeni bir adli yıl ve yeni bir çalışma dönemi başladı... Yeni adli yılda yargı camiasına ve milletimize nasıl bir mesaj vermek istersiniz?

Yeni adli yılımızın; güç değil, haklılık hak sebebi-dir ilkesinin en mükemmel şekilde tesis edildiği bir yıl olacağını umuyorum.

Her daim, bu asil medeniyetin ilkelerine, hukuka ve vicdanına uygun kararlar alan; bu süreci birlikte yürüten hâkim, savcı, avukat ve yargı çalışanlarımızla beraber adaletin tahkimi için, tam bir uyum içerisinde, milletimiz adına daha çok ter dökeceğiz.

Adliye teşkilatımızın insan kaynağını hem nitelik, hem de nicelik yönünden çok daha hızlı, etkin ve verimli bir şekilde geliştirecek adımları atmaya devam edeceğiz.

Adalete erişimi kolaylaştırmak, vatandaşlarımızın yargı hizmetlerinden adil, etkin ve hızlı bir şekilde faydalanabilmesini sağlamak için gerekli düzenlemeleri yapmaya, çağın gerektirdiği şekilde teknolojinin tüm avantajlarından adalet teşkilatımızın da yararlanmasını sağlamaya devam edeceğiz.

Adliye kapısı, adaletin kapısıdır. Buradan hareketle bütün bu adım ve stratejilerin tek bir gayesi var; o da, Aziz milletimizin her bir ferdinin, adliye kapısından girip çıktığı anda adaletin tam, hızlı ve kesin bir şekilde tesis edildiğine dair inancını, güvenini kazanmaktır.

Yeni adli yılın, milletimize ve yargı mensuplarımıza hayırlı olması temennisiyle, tüm yargı çalışanlarımıza, adalet personelimize üstün başarılar diliyorum.

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, Türkiye Adalet Akademisini Ziyaret Etti

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, bakan yardımcılarını ile birlikte 18 Temmuz 2023 tarihinde Türkiye Adalet Akademisini ziyaret ederek, Akademinin idari, mali işleyişi ve eğitim müfredatı ile ilgili bilgi aldı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tensipleri ile 4 Haziran 2023 tarihinde Adalet Bakanlığı görevine atanan Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, bakan yardımcılarını ile birlikte Türkiye Adalet Akademisini ziyaret etti.

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Muhittin Özdemir ve Daire Başkanlarından, Akademinin idari, mali işleyişi ve eğitim müfredatı ile ilgili bilgi aldı.

Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, ziyaretinde, Akademi görev yapan öğretim görevlileri ve hâkimlerle de tanışıp fikir alışverişinde bulundu.

Azerbaycan Yüksek Mahkemesi Heyeti, Türkiye Adalet Akademisini Ziyaret Etti

Yargıtay Başkanlığının davetlisi olarak ülkemizde bulunan Azerbaycan Yüksek Mahkemesi Başkanı Inam Karimov ve beraberindeki heyet, Yargıtay Başkanı Mehmet Akarca ile birlikte 7 Temmuz 2023 tarihinde Türkiye Adalet Akademisini ziyaret etti. Ziyarete, heyete, Akademinin faaliyetleri hakkında bilgi aktarıldı.

MUHİTTİN ÖZDEMİR: İHTİYAÇ DUYULAN HER KONUDA İŞ BİRLİĞİNE HAZIRIZ

Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Muhittin Özdemir, Azerbaycan Yüksek Mahkemesi Başkanı Inam Karimov ve beraberindeki heyeti karşılayarak, ziyaretlerinden dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Akademi Başkanı Özdemir: "Bugün sizi Akademiye ağırlamak bizim için çok önemliydi. 'Bir millet iki devlet' şiarıyla hareket eden iki ülkenin hâkimlerini ve hâkim adaylarını, Türkiye Adalet Akademisinde ağırlamaktan her daim büyük mutluluk

duyacağız. Biliniz ki Türkiye'de bir kardeş kurumunuz var. İhtiyaç duyulan her konuda iş birliğine hazır olduğumuzu özellikle belirtmek isterim." şeklinde konuştu.

İNAM KARIMOV: TEŞKİLATLARIMIZIN DOSTLUK VE KARDEŞLİĞİNİN DEVAM EDECEĞİNE İNANCIM TAMDIR

Azerbaycan heyeti olarak Türkiye Adalet Akademisini ziyaret etmelerinden ötürü memnuniyet duyduklarını ifade eden Yüksek Mahkeme Başkanı Karimov: "Türkiye Adalet Akademisi, Azerbaycan'da gerçekleştirilen hukuk reformlarına bugüne kadar değerli katkılar verdi. Bu bağlamda, teşkilatlarımızın dostluk ve kardeşliğinin devam edeceğine ve bu ziyaretlerle daha da önem kazanacağına inancım tamdır." dedi.

Ziyaret, Akademi Başkanı Muhittin Özdemir ile Azerbaycan Yüksek Mahkemesi Başkanı Inam Karimov'un karşılıklı hediye takdimlerinin ardından sona erdi.

Türkiye Adalet Akademisinden Azerbaycan Hâkim Adaylarına Eğitim...

Türkiye Adalet Akademisi ve TİKA iş birliği ile Azerbaycan hâkim adaylarına yönelik düzenlenen "Adalet Yönetimi ve İhtisas Mahkemeleri" konulu eğitim programı 08-12 Mayıs 2023 tarihleri arasında Türkiye Adalet Akademisinde gerçekleştirildi.

Azerbaycan Adalet Akademisi Rektör Yardımcısı Elçin Halefov ile Azerbaycan'da görev yapan 33 hâkim adayı, 08-12 Mayıs 2023 tarihleri arasında Türkiye Adalet Akademisinde verilen "Adalet Yönetimi ve İhtisas Mahkemeleri" konulu eğitim programına katılarak eğitim aldı. Açılış konuşmaları ile başlayan programda, eğitimlerin yanı sıra kurum ziyaretleri de gerçekleştirildi.

UĞUR TANYELİ: TECRÜBE SATIN ALINABİLEN BİR META DEĞİLDİR

Program açılışında konuşan TİKA Dış İlişkiler ve Ortaklıklar Dairesi Başkanı Uğur Tanyeli: "Türkiye Adalet Akademisi ile derin iş birliğimiz çerçevesinde, bugüne kadar 120'den fazla organizasyon ile dünyanın farklı ülkelerinden 2300 hâkim ve savcı adayına yönelik tematik eğitim programları düzenledik. Bu program vesilesi ile de sizlere, Türk hukukunda ihtisas mahkemelerinin işleyişi detaylı bir biçimde aktarılacak. Tecrübe, satın alınabilen bir meta değildir. Bu nedenle gerçekleştirdiğimiz bu eğitim programları ile ülkelerimiz arasındaki tecrübe paylaşımının çok kıymetli olduğunu düşünüyorum. İnşallah bu program, tüm katılımcıların meslek yaşamına katkı sağlayacaktır." dedi.

ELÇİN HALEFOV: BUGÜNE KADAR 324 HÂKİM ADAYI TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİNDE EĞİTİM GÖRDÜ

Program açılışında söz alan Azerbaycan Adalet Akademisi Rektör Yardımcısı Elçin Halefov: "Öncelikle burada bulunmaktan ötürü son derece mutlu olduğumu belirtmek isterim. Türkiye Adalet Akademisi ile Azerbaycan Adalet Akademisi arasında hâkim ve savcı adaylarının eğitime yönelik iş birliği çok eskilere dayanıyor. Bugüne kadar 324 hâkim adayı Türkiye Adalet Akademisinde eğitim gördü. Devletlerimizin, her iki millî hukuk sistemini bilen hâkimlere ve hukukçulara ihtiyaçları var. Bu sebeple, düzenlenen bu programlar çok önemlidir." şeklinde konuştu.

MUHİTTİN ÖZDEMİR: "BİR MİLLET İKİ DEVLET" ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE FAALİYETLERİNİ SÜRDÜREN HER İKİ DEVLET ÇOK YAKIN BİR İŞ BİRLİĞİ İÇERİSİNDEDİR

Program açılışında konuşan Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Muhittin Özdemir: "Türkiye Adalet Akademisi olarak hâkim-savcı eğitimleri, hâkim-savcı adaylarının yetiştirilmesi, kamu kurumlarında çalışan hukuk ve adalet alanında eğitime ihtiyaç duyan kamu görevlilerine yönelik hizmet içi eğitimler düzenlemek ve yurt dışındaki hâkim-savcı meslektaşlarımızla ortak bir adalet anlayışı tesis etme anlamında yapmış olduğumuz yurt dışı eğitim programları düzenlemek olmak üzere dört temel alanda faaliyet gösteriyoruz.

Geçtiğimiz hafta Bursa'da Türk Yargı Eğitim Ağı'nın ilk etkinliği olarak "Siber Suçlar Kurultayı"nı gerçekleştirdik. Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkelerinden gelen 45 hâkim ve savcı bu programda yer aldılar. Yine bu ülkelerle eğitim faaliyetlerimiz bundan sonra da devam edecek.

Azerbaycan ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kadim bir dostluğu var. "Bir millet iki devlet" anlayışı çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren her iki devlet çok yakın bir iş birliği içerisinde. Her iki devletin aynı acıda, aynı mutlulukta bir araya gelebiliyor olması bizlere gurur veriyor. Ülkemizde yaşanan deprem felaketi sonrası, geçen hafta Azerbaycan Cumhurbaşkanımız deprem bölgesine yönelik konut hamlesini açıkladı. Bu tutum da, iki devletin nasıl bir iş birliği içerisinde olduğunun somut bir göstergesidir. İnşallah programı mutlu ve mesut bir biçimde, Türkiye'ye olan sevdanızı artırmış bir şekilde tamamlarız." diye konuştu.

Ceza Hukukunda Gerekçeli Karar ile Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Eğitimleri Devam Ediyor

“Ceza Hukukunda Gerekçeli Karar” ile “Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” konulu meslek içi eğitim programı 02-03 Haziran 2023 tarihlerinde Eskişehir’de gerçekleştirildi.

Türkiye Adalet Akademisi ve Avrupa Konseyi iş birliği ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) uygulanması konusunda ceza adaleti sisteminin geliştirilmesi; ceza adaleti kurumları ile hukuk çalışanlarının AİHS hükümlerini ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadının uygulaması konusunda kapasitesini ve insan hakları hukuku konusunda farkındalıklarını artırmaya katkı sağlamayı hedefleyen “Ceza Adalet Sisteminin Güçlendirilmesi ve Yargı Mensuplarının AİHS İhlallerinin Önlenmesi Konusunda Kapasitelerinin Arttırılması Projesine (CAS II) ilişkin faaliyetlerini sürdürüyor.

Proje kapsamında 02-03 Haziran 2023 tarihlerinde Eskişehir’de gerçekleştirilen

“Ceza Hukukunda Gerekçeli Karar” ile “Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” konulu meslek içi eğitim programı, Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Muhittin Özdemir ve Eskişehir Cumhuriyet Başsavcısı Ali Yeldan’ın açılış konuşmalarıyla başladı.

132 hâkim ve Cumhuriyet savcısının katıldığı meslek içi eğitimde, katılımcılara, ceza hukukunda gerekçeli karar hakkı, gerekçeli karar uygulamaları, AİHS madde 5’in uygulama kapsamı ve tutuklama kararına alternatif tedbirler konularında eğitim verildi.

“İçtihat Paylaşımı ve Değerlendirme Toplantısı” Samsun’da Gerçekleştirildi

Türkiye Adalet Akademisi ve Danıştay İş Birliği ile 09-11 Haziran 2023 tarihlerinde Samsun’da “İçtihat Paylaşımı ve Değerlendirme Toplantısı” gerçekleştirildi.

Türkiye Adalet Akademisi ve Danıştay iş birliği ile 09-11 Haziran 2023 tarihlerinde Samsun’da düzenlenen “İçtihat Paylaşımı ve Değerlendirme Toplantısı”; Danıştay Başkanı Zeki Yiğit, Hâkimler ve Savcılar Kurulu 2. Daire Üyesi Aysel Demirel, Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Muhittin Özdemir ve Samsun Bölge İdare Mahkemesi Başkanı İshak Sağır’ın açılış konuşmalarıyla başladı.

Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının meslek içi eğitimlerini yapmakla görevli Türkiye Adalet Akademisi ve Danıştay iş birliğiyle düzenlenen toplantı, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu ve Danıştay 8. Dairesinden oluşan 30 kişilik heyet ve konusuna göre 22 farklı bölge idare mahkemesi başkanlığından toplam 55 istinaf hâkiminin katılımıyla gerçekleştirildi.

09-11 Haziran 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen toplantıda, uygulamada karşılaşılan sorunların önüne geçilmesi, güncel gelişmelerin takip edilmesi ve uygulamadaki farklılıkların giderilerek içtihat ve uygulama

birliğinin sağlanması amacıyla iki farklı grup hâlinde, “Eğitim ve Öğretim Mevzuatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar, Öğrenim ve Öğrenci Mevzuatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar, Yükseköğrenim Mevzuatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar, Özel Öğretim Kurumları Mevzuatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar” ile “Maden, Taş Ocakları ve Orman Mevzuatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar, Jeotermal Enerji Mevzuatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar ve 6292 Sayılı Kanun’dan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar” konu başlıkları ile ele alındı.

Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları, “Adli Yargı Bölgesel İçtihat Çalıştayı”nda...

Türkiye Adalet Akademisi ve Yargıtay iş birliğiyle 16-18 Haziran 2023 tarihlerinde Trabzon'da “Adli Yargı Bölgesel İçtihat Çalıştayı” düzenlendi.

Türkiye Adalet Akademisi ve Yargıtay iş birliğiyle 16-18 Haziran 2023 tarihlerinde Trabzon'da düzenlenen “Adli Yargı Bölgesel İçtihat Çalıştayı”; Yargıtay 6. Hukuk Dairesi Başkanı Murat Kıyak, Türkiye Adalet Akademisi Daire Başkanı Uğur Parlak ve Trabzon Bölge Adliye Mahkemesi Başkanı Hasan Küçükosman'ın açılış konuşmalarıyla başladı.

Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının meslek içi eğitimlerini yapmakla görevli Türkiye Adalet Akademisi ve Yargıtay iş birliğiyle içtihat birliğinin ülke çapında güçlendirilmesi, yargı sisteminin etkinliğinin artırılarak geliştirilmesi, uygulamada karşılaşılan sorunların önüne geçilmesi, kanunların ülkede yeknesak

şekilde uygulanarak isabetli karar oranlarının artırılması, güncel gelişmelerin yakından takip edilmesi ve uygulamada karşılaşılan farklılıkların giderilerek uygulama birliğinin sağlanması amacıyla düzenlenen çalıştay, Yargıtay 1 ve 8. Ceza Daireleri ile 6 ve 7. Hukuk Dairelerinin başkan, üye ve tetkik hâkimleri ile bu dairelerinin işlerine bakan istinaf dairelerinin başkan ve üyelerinin katılımlarıyla gerçekleştirildi.

“İş Hukuku Değerlendirme Sempozyumu” Sapanca’da Gerçekleştirildi

Türkiye Adalet Akademisi, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ve Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK-İŞ) iş birliği ile bu yıl ikincisi gerçekleştirilen “İş Hukuku Değerlendirme Sempozyumu” 16 Haziran 2023 tarihleri arasında Sapanca’da gerçekleştirildi.

Bu yıl ikincisi düzenlenen ve bölge adliye mahkemelerinin iş hukuku alanındaki kararlarının değerlendirildiği sempozyumda, Türkiye Adalet Akademisi ve TİSK arasında 2021 yılında imzalanan iş birliği protokolü çerçevesinde gerçekleştirilen ve bölge adliye mahkemelerinin iş hukuku alanındaki kararları değerlendirildi.

Adalet Bakan Yardımcısı Zekeriya Birkan, Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Muhittin Özdemir, HAK-İŞ Genel Başkanı Mahmut

Arslan, TİSK Yönetim Kurulu Başkan Vekili Nevzat Seyok ve TİSK Genel Sekreteri Akansel Koç’un açılış konuşmaları ile başlayan sempozyumda, akademisyenler tarafından konuya ilişkin tebliğler sunuldu ve değerlendirmeler yapıldı.

Yargı, öğretim üyeleri, işçi ve işvereni aynı platformda bir araya getiren sempozyumun, bölge adliye mahkemeleri iş hukuku daireleri arasındaki uygulama birliğinin sağlanmasına ve çalışma hayatına katkı vermesi bekleniyor.

Cezayir Yüksek Yargı Okulu Heyeti, Türkiye Adalet Akademisini Ziyaret Etti

Cezayir Yüksek Yargı Okulu Genel Müdürü Abdelkrim Djadi, beraberindeki heyet ile birlikte 19 Haziran 2023 tarihinde Türkiye Adalet Akademisine bir ziyaret gerçekleştirdi. Genel Müdür Djadi ve Akademi Başkanı Özdemir, yapılan görüşmede, iki ülke arasındaki adli iş birliğinin güçlendirilmesine ilişkin görüş alışverişinde bulundu.

MUHİTTİN ÖZDEMİR: İKİ ÜLKE ARASINDAKİ TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERE PARALEL OLARAK ADALET ALANINDAKİ İLİŞKİLERİ DE YÜCELTMEYE ÇALIŞACAĞIZ

Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Muhittin Özdemir, Cezayir Yüksek Yargı Okulu Genel Müdürü Abdelkrim Djadi ve beraberindeki heyeti karşılayarak, ziyaretlerinden dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirdi.

Akademi Başkanı Özdemir: "Türkiye Adalet Akademisi, Türkiye'deki hâkim-savcı adaylarının

yetiştirilmesinden ve görevi başındaki hâkim-savcılara yönelik meslek içi eğitimlerin yapılmasından sorumlu bir kurumdur. Adalet Akademisi, ayrıca, dost ülkelere yönelik adalet ve hukuk alanında eğitimler sağlayan bir kurumdur.

Kadim bir dostluğumuzun olduğu Cezayir'e gerçekleştirdiğimiz ziyarette de gördüğümüz üzere, ülkemiz ile Cezayir arasında çok gelişmiş bir ticari ve ekonomik ilişki söz konusu. Bugün gerçekleştirdiğiniz bu ziyaret ile birlikte bizler de, inşallah, iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilere paralel olarak adalet alanındaki ilişkileri

de yüceltmeye çalışacağız. Öncelikle, adalet ile ilgili kendi kurumlarımızı ele alacağımızı, sonrasında da birbirimizi destekleyeceğimiz alanlar üzerinde de ortak çalışmalar yürüteceğimizi düşünüyorum.” dedi.

ABDELKRİM DJADI: HER İKİ AKADEMİ ARASINDAKİ İŞ BİRLİĞİ VE BİLGİ ALIŞVERİŞİ DAHA İYİ İŞLEYEN BİR YARGI SİSTEMİ İÇİN BİR ALTYAPI OLUŞTURACAKTIR

Cezayir heyeti olarak Türkiye Adalet Akademisini ziyaret etmelerinden ötürü mutluluk duyduklarını ifade eden Genel Müdür Djadi: “Her iki akademi arasındaki iş birliği ve bilgi alışverişi daha iyi işleyen bir yargı sistemi için bir altyapı oluşturacaktır. Misafirperverliğiniz için çok teşekkür etmek istiyorum. Bu çalışmalarımızın daha iyi bir gelecek için çok değerli adımlar olmasını umuyoruz.” şeklinde konuştu.

Akademi Uzaktan Eğitim Portalı, Uyap Ortamında Hizmete Alındı

Türkiye Adalet Akademisi Uzaktan Eğitim Portalı, Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından UYAP ortamına aktarılarak, hâkim ve savcı adayları ile hâkim ve savcılarının kullanımına sunuldu.

Görevde bulunan hâkim ve Cumhuriyet savcılarımız, Uzaktan Eğitim Portalı'na, güncel UYAP sicilleri ve portal şifreleriyle, ister UYAP ağı ister kendi mobil veya ev internetlerini kullanarak "https://uzem.taa.gov.tr" adresinden giriş yapabileceklerdir.

Portal'da, güncel çevrim içi eğitimler, çevrim dışı eğitimler ve eğitim planı kapsamında yıl içerisinde yapılması planlanan yüz yüze eğitimlerin tamamı, kullanıcılar tarafından görüntülenebilecektir.

Kullanıcılar eğitim öncesinde, Eğitim Portalı üzerinden çevrim içi eğitim programlarına

başvuru yaptıktan sonra, eğitim saati geldiğinde, sistem üzerinden eğitime katılabileceklerdir.

Portal, tüm dijital ortamlardan yapılan eğitimlere ilişkin paylaşılan doküman, sunum ve belgelere erişim imkânı sunmaktadır.

Çevrim içi eğitimlere katılabilmek için gerekli olan e-konferans uygulaması, Google Play veya Apple Store mağazalarından cihazlara indirilebilecektir. Uygulama indirilmesi zorunlu olmayıp tarayıcı sayfasından da eğitimlere katılım imkânı sunulmaktadır.

Daha önce aldıkları eğitimlerin de sisteme yüklenmesinin ardından, tüm hâkim ve Cumhuriyet savcılarımız, aldıkları çevrim içi eğitimlerin tamamını kendi kişisel sayfalarında, sistem üzerinden görüntüleyebileceklerdir.

Kullanıcılar, ayrıca, platformda yer alan yüzden fazla çevrim dışı videolu eğitim materyalini görüntüleyebilecek; istedikleri zaman tablet, bilgisayar ve cep telefonu gibi cihazlarından, UYAP ağına bağlı olmaksızın izleyebileceklerdir.

Yüz yüze eğitimler için başvurular, şu aşamada talep toplama tarihlerinde komisyonlar aracılığıyla fiziki olarak yapılmaya devam edecektir.

Eğitim sonunda hazırlanan anketi doldurduktan sonra sistemde eğitimi tamamladıkları anlaşılan katılımcılar, katıldıkları eğitime yönelik sertifikalarını sistem üzerinden alabileceklerdir.

GEREKÇE AĞACININ ANATOMİSİ: **RATIO DECIDENDI & OBITER DICTA**

Utku Salih DİNÇER

Hâkim-Öğretim Görevlisi

Gerekçe olgusu, insanın merak ve gerçeği anlama isteğinin bir sonucudur. Kişilerin gündelik hayatta aldıkları kararların ve içine girdikleri davranışların mutlaka içsel bir dayanağı vardır. Fakat kişiler neden ve dayanaklarını diğer kişilere deklare etmek zorunda değildir.

Ne var ki hukuk devletinin geçerli olduğu bir toplumsal yapıda, mahkemeler gerekçelerini davanın tarafları ile ve toplumun soyut kişiliği ile paylaşmak zorundadır.

Gerekçe; verilen kararın anlaşılmasını, belirginleşmesini, denetlenebilirliğini, tatmin ediciliğini ve nihayetinde meşruiyetini sağlar. Bir hukuk devletinde sadece mahkemeler değil, soruşturma birimleri ve her türlü eylem ve işlemi yargısal denetime tabi olan idare birimleri de karar ve işlemlerini olanaklar ölçüsünde gerekçelendirmelidir.

Nitekim Anayasa'mızın 141. maddesinin 3. fıkrası, "Bütün mahkemelerin her türlü kararı gerekçeli olarak yazılır." hükmünü taşımaktadır. Normlar hiyerarşisi içinde, Anayasa'ya paralel olarak ulusal kanunlarımızda da mahkemelere gerekçe yükümlülüğü yüklenmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 34. maddesinde "Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dâhil, gerekçeli olarak yazılır. Gerekçenin yazımında 230'uncu madde göz önünde bulundurulur. Kararların örneklerinde karşı oylar da gösterilir." denilmiştir. Aynı Kanun'un 289. maddesinin 1/g fıkrasında "Hükmün 230'uncu madde gereğince gerekçeyi içermemesi" temyiz evresinde hukuka kesin aykırılık hâli olarak düzenlenmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297'nci maddesinin 1/c fıkrasında mahkemenin kararında "Tarafların iddia ve savunmalarının özeti, anlaşıkları ve anlaşamadıkları hususları, çekişmeli vakıalar hakkında toplanan delilleri, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesini, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebepleri" göstermesi gerektiği ortaya konmuştur.

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme)'nin 6. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı içeriğinde gerekçeli karar alma hakkı açıkça düzenlenmemiş ise de, gerek İnsan Hakları Hukuku teorisinde gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında gerekçeli karar alma hakkının adil

yargılanma hakkının bir unsuru olduğu otonom bir yorumla kabul görmektedir. (Örnek: RYAKİP BİRYOUKOV/Rusya-1. Daire, 14810/02)

Bir mahkeme veya hâkim, kararında gerekçeyi oluştururken iki unsuru kapsar şekilde hareket etmelidir. Birincisi, somut olayın ne şekilde meydana geldiğine ilişkin sübuta yönelik açıklamalardır. İkincisi ise davaya konu somut uyuşmazlığı çözmek için hangi soyut hukuk kuralının ne şekilde uygulanması gerektiğine ilişkin açıklamalardır. Türk hukuk sisteminde, hâkimin delil değerlendirmesi; hukuk yargılamasında taraflarca ileri sürülen deliller çerçevesinde şekli gerçeğe, ceza yargılamasında vicdani delil sisteminin tanıdığı serbesti içinde maddi gerçeğe yönelecektir.

Gerekçeyi bir ağaca benzetirsek elbette gerekçenin kökü ve gövdesi ve gövdeden ayrılan dalları ve yaprakları olmalıdır. Gerekçenin ana dayanağı ağacın kökü ve gövdesidir. Ana nedenleri destekleyip takviye eden ikincil nedenler ise ağacın dallarına ve yapraklarına benzetilebilir.

Hâkim, somut bir olaya soyut kuralı uygularken ulaştığı neticeyi sistematik olarak doğru algılasa kararın isabet düzeyi ve tatmin ediciliği doğal olarak artacaktır. Uygulamada, "asıl gerekçe-tali gerekçe", "ana gerekçe-yan gerekçe" gibi tasniflerle aslında her hâkim, farkında olarak ya da olmadan gerekçesini tasnif etmekte ve kararının inandırıcılık dozunu artırmaya çalışmaktadır.

İşte tam bu noktada, kararın ana gerekçesini karşılayan "ratio decidendi" ve kararın tali ve takviye edici değer yargılarını karşılayan "obiter dicta" kavramları gündeme gelmektedir.

Her iki kavram da Latince kökenlidir. Ratio decidendi, "hükmün gerekçesi"; obiter dicta ise "tesadüfen söylenenler" veya "diğer söylenenler" olarak Latince'den tercüme edilebilir. (turing.com.tr/latince-turkce)

Bu kavramlar, özellikle Anglo-sakson hukukunun gelenek düzeninde ortaya çıkmış olan "common law" (ortak hukuk) anlayışı içinde kullanılmıştır. Anglo-sakson hukukunun geçerli olduğu ülkelerin yargı organları kararlarının gerekçesini bu iki kavramla sistematize etmektedir. Nitekim anılan sistemde, mahkemelerin hukuk yaratma gibi bir misyonlarının olduğu inkâr edilemez. Mahkemelerin içtihat düzeyine gelmiş emsal kararları (precedent) doğrudan bir hukuk kaynağıdır. (Robert Alexy, Çev.: Metin Bingöl, Elçin Yalçın, Hukuki Argümantasyon Teorisi, s. 310-311, Yetkin Basımevi, Ankara, 2023)

Kanun ve diğer yazılı hukuk kurallarının sınırlı olduğu teamüli hukuk düzeni içinde mahkemeler, on yıllarca, belirli bir uyumsuzluğu çözmek için kararlar vermiş, bu kararlar precedent düzeyine gelmiş ve birbirine benzeyen olaylarda, mahkemenin daha önceki tarihte süreklilik arz edecek şekilde uyguladığı kural ve değer yargısı içeren hükümler aynen tekrarlanır olmuştur.

Common Law sisteminde, mahkemeler gerek kendi oluşturdukları, gerek kendisinden daha yüksek görevli mahkemelerin oluşturdukları precedentlara uymak zorundadır. Bu zorunluluğu açıklayan doktrine "stare decisis" ilkesi denir. Yazılı hukukun sınırlı olduğu bu sistemde mahkeme kararları arasında birlik ve uyum "stare decisis" doktrini ile sağlanmış olur. Emsal içtihatların ana çatısını teşkil eden temel dayanak-ana gerekçe "ratio decidendi" olarak ifade edilir. (Prof. Dr. Kemal Gözler, Hukuka Giriş, s.138-139, Ekin Basın Yayın, 13. Basım, Bursa 2016)

Bundan sonra mahkeme, aynı veya benzer uyumsuzluklarda aynı hükmü temel gerekçe kılacak ve üst yargı mercileri tarafından oluşturulan "ratio decidendi" kalıbını önüne gelen benzer olaylara uygulayacaktır. Kanuni düzenlemenin sınırlı olduğu bir hukuk sisteminde, mahkeme, ana gerekçeyi geleneksel hukuktan aldığı destekle oluşturacaktır. Gerekçe tekrarlarına tekrarlana bir "ratio decidendi" hâlini alacaktır. Aynı gerekçe ve değer yargısının yüksek mahkemeler tarafından farklı kararlarda yinelenmesi, heyet hâlinde çalışan mahkeme düzeninde mevcut gerekçenin karşı oy olmadan oy birliğiyle kabul edilmesi gibi olgular, mahkemece oluşturulmuş bir değer yargısını "ratio decidendi" hâline getirir.

Söz gelimi, kanuni bir düzenleme olmayan bir noktada zina nedeniyle açılan boşanma davasının, zina eyleminin öğrenilmesinden itibaren makul sayılan 6 aylık süre geçtikten sonra açılması hâlinde, davacının diğer eşi örtülü olarak affettiğinin kabulüyle davasının reddedilmesi gerektiğine dair mahkemece geliştirilen bir kural, diğer mahkemeler tarafından kabul edilir ve benzer olaylara gelecekteki kararlar bakımından da uygulanması gereken bir "ratio decidendi" kalıba dönüşür.

Tek cümle ile özetlersek; mahkemelerce oluşturulmuş ve emsal (precedent) vasfını alan kararın içerdiği ana gerekçe (ratio decidendi) "stare decisis" doktrini gereğince benzer olaylarda tüm hukuk düzeni bakımından bağlayıcı hâle gelerek kararlarda yeknesaklığı oluşturur.

Bir hâkimin "ratio decidendi" değer yargısından ayrılması, bu ana ilkeye uymaması, iki yöntemle mümkündür. Ayrılma (distinguishing) tekniği olarak adlandırılan birinci yöntem göre; mahkeme önüne gelen somut uyumsuzluk üzerine eklenen başka bir unsur yüzünden söz konusu "ratio decidendi"den ayrılabilir. Bu durumda "ratio decidendi" hukuki önemini korur. Sadece o davada uygulanmaz. Dönme (overruling) tekniği ise gelişen hukuk düzeni içinde söz konusu ana ilkedden vazgeçme gereğini ortaya koyar. Bu durumda "ratio decidendi" hükmünün hukuk dünyasından ilga edilmesi söz konusu olabilir. Tabiidir ki "ratio decidendi"den ayrılan veya dönen hâkimin bunun gerekçesini kararında rasyonel delillerle tartışması gerekir. (Robert Alexy, a.g.e. s. 310)

Gerekçe ağacının dalları ve yapraklarını ifade eden "obiter dicta" ise hukuk sözlüğü anlamıyla "dolaylı yararlanma; ikincil olarak yararlanma; bir davaya ilişkin bir hükmün gerekçesinde değinilen ve fakat o hükmün temeli olmayan hukuksal sorun hakkındaki düşünce; mütalaa; görüş; müşahede" olarak tanımlanmıştır. (Prof. Dr. Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, s. 689, Ankara, 1992)

"Obiter dicta", hükmün ana gerekçesi olmayıp ana gerekçeyi takviye eden yan gerekçelerdir. Latineden tercüme edilen hâliyle hâkimin diğer söyledikleridir. Hâkim, "obiter dicta" değer yargılarıyla ana gerekçesini takviye etmekte ve kararın inandırıcılık dozunu artırmaya çalışmaktadır. Bu özellikleriyle "obiter dicta" hâkimin belirli bir somut uyuşmazlığı çözüme bağladığı süreçte sübjektif bir değerlendirmedir.

Yukarıda verdiğimiz zina davası örneğinde hâkim, davanın reddine dair ana gerekçeyi kurduktan sonra, zina nedeniyle boşanma davası açan eşin, geçmiş tarihte kendisinin de zina yaptığının dosyaya yansıdığını, açılan davanın hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğunu bir yan gerekçe olarak zikretmişse, kararın bu kısmındaki değer yargısı "obiter dicta"dır.

Bir hükmün gerekçesinde yer alan "ratio decidendi" ile "obiter dicta"yı ayırmanın belli yöntemleri olduğunu belirtebiliriz. Öncelikle hâkim, kararında açıkça mevcut gerekçeyi "ratio decidendi" veya "obiter dicta" olarak deklare etmiş olabilir. Böylesi bir açıklama yok ise de kararın sözü ve ruhundan bu iki kısım birbirinden ayrılabilir.

Bir diğer yöntem ise Wambaugh'ın ters çevirme testidir. Bu testte argümanı tersine çevirerek "Eğer ifade çıkarılmış olsaydı sonuç karar değişir miydi?" diye sorulur. Eğer öyleyse, ifade önemlidir ve ratio'dur; eğer önemli değilse obiterdir. (Reid-Rambo, Teresa, and Leanne J. Pflaum. "Chapter 5: Sources of Law; Reading and Interpreting Cases", Legal Writing by Design: A Guide to Great Briefs and Memos. Durham, NC: Carolina Academic, 2013. 85. aktaran <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dikta>)

"Ratio decidendi" ile "obiter dicta" temelde üç noktada çatallanmaktadır. "Ratio decidendi" kararın ana gerekçesi iken, "obiter dicta" kararı takviye eder. "Ratio decidendi" mahkeme ve diğer alt görevli mahkeme için bağlayıcı iken, "obiter dicta" bağlayıcı değildir. "Ratio decidendi"

di" objektif bir hukuk kuralı hâline gelirken "obiter dicta" hâkimin sübjektif bir değer yargısıdır.

Kara Avrupası ve Common Law hukuk sistemlerini temel hak ve özgürlükler yönünden ortak değerlendirmeye tabi kılan AİHM kararları incelendiğinde, belki Anglo-sakson üyelerin etkisi ile bu iki temel kavramın zaman zaman gerekçelerde tartışıldığı gözlenmektedir. TREGUBENKO v. Ukrayna davasında, (2. Bölüm, Başvuru No: 61333/00) başvuru Sovyet rejimi içinde sahip olduğu ve bankada bulunan eski rejime ait ruble para biriminin yeni para ile iadesini talep etmiş, Yüksek Mahkeme ise bu talebe yönelik davanın karara bağlama yetkisinin olmadığını gerekçe kılmıştır. AİHM, Ukrayna Yüksek Mahkemesi Genel Kurulunun kararının, mahkemelerin, söz konusu mülklerin değerinin geri alınmasına yönelik davalar gibi belirli hukuk uyuşmazlıkları türlerini karara bağlama yetkisinin bulunmadığı yönünde bir "ratio decidendi" kalıba sahip olduğunu tespit etmiştir. Bu tür bir dışlamanın Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6/1. maddesiyle güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkına aykırı olduğu kanaatiyle ihlal kararı vermiştir. Söz konusu başvuruda AİHM, Ukrayna yargısal mercileri tarafından ortaya konulan bir "ratio decidendi" kalıbın kalitesini değerlendirme yetkisini kendisinde görmüştür. Common Law hukuk sistemi dışında olan bir yargısal sistemdeki temel gerekçeyi "ratio decidendi" olarak tanımlamıştır.

McKAY v. Birleşik Krallık davasında, (Büyük Daire, Başvuru No: 543/03) başvuruçunun 3 gün gözaltında kaldıktan sonra kefaletle serbest bırakılmasına ilişkin olarak AİHM, Birleşik Krallıkta sulh ceza mahkemelerinin tahliye yetkisinin olup olmadığını tartışarak nihayetinde ihlalin olmadığını dair karar vermiştir. Başvuruda karşı oy gerekçesi yazan Hâkim Borrego,

mahkemenin emsal kararlarına göre suçluluğu hakkında inandırıcı nedenler bulunan kişinin 4 günün altındaki bir özgürlük kısıtlamasının özgürlük ve güvenlik hakkı ihlali oluşturmayacağı açık olmasına rağmen başvurunun açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilmesi gerekirken, esasa ilişkin inceleme yapılmak suretiyle ihlalin olmadığına karar verilmesini eleştirmiştir.

Hâkim Borrego'ya göre, mevcut davada mahkemenin sahip olduğu "ratio decidendi"; başvuranın tutuklanması ile kefaletle serbest bırakılması arasındaki sürenin kısa olması hâlinde başvurunun açıkça dayanaktan yoksun kabul edilmesidir. Hâkim Borrego, mahkemenin kendisi için bağlayıcı olan "ratio decidendi" kalıbına rağmen, özgürlüğün bağlandığı kısa süreyi göz ardı edip tutuklama kararı veren mahkemenin serbest bırakma yönünde bir yetkisinin olup olmadığına esastan incelenmesini yersiz bulmuştur. Yani "obiter dicta"ya ilişkin bir değer yargısının "altın buzağı"ya dönüştürüldüğünü savunmuştur. Bu şekilde bir karşı oyla da olsa, AİHM'nin de "ratio decidendi" ilkelerinin olduğu vurgulanmıştır.

SALGUEIRO DA SILVA MOUTA v. Portekiz davasında, (4. Bölüm, Başvuru No: 33290/96) başvurunun müşterek çocuğun velayeti için eski eşe karşı açtığı velayet davasında Lizbon Temyiz Mahkemesi, başvurunun müşterek çocuğa sağlıklı ve huzurlu bir ortamı süreklilik içinde temin etmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle velayeti diğer eşe vermiştir. Bireysel başvuru üzerine AİHM, Lizbon Temyiz Mahkemesinin, başvuranın kişisel yönelimleri ve özgür olması gereken yaşam tarzı seçişi gibi yeni bir faktörü devreye soktuğunu tespit etmiştir. Her ne kadar kararda küçük çocuğun, velayetin aksine bir gereklilik olmadıkça anneye verilmesi gerektiği

ve çocuğun başvuranın yanında sağlıklı ve huzurlu bir ortamı bulamayacağı şeklinde kabul edilebilir bir gerekçe yazılmasına rağmen, kararın devamında başvurunun kişisel yönelimleri ve yaşam tarzına ilişkin değerlendirmelerin bulunduğu vurgulanmıştır. Hükümet tarafının iddia edildiğinin aksine ana gerekçeye eklenen bu vurguların "obiter dicta" olmadığını, tam tersine, başvuranın yaşam tarzının nihai kararda asıl belirleyici olduğunu belirtmiştir. Ulusal mahkemenin, Sözleşme'nin 14. maddesi kapsamında kabul edilemeyecek bir ayırım yaptığını, ayrımcılık yasağını ihlal ettiğini tespit etmiştir. Bu kararlar AİHM, kararda görünen şekli gerçeğin ötesinde mahkemenin görünen "ratio decidendi"si ile gerçek "ratio decidendi"sinin farklı olabileceğine, kararda yan gerekçe (obiter dicta) olarak sunulan bir hususun kararın gerçek güdüsü olabileceğine işaret etmiştir.

Kara Avrupası hukuk sistemi içinde bulunan Türk hukuku bakımından "ratio decidendi" ve "obiter dicta" kavramlarının çok kullanılmadığı açıktır. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay kararlarında bu kavramlara atıfta bulunulmamaktadır. Bununla birlikte, doktriner olarak da kararın gerekçelendirilmesi üzerine pek çok çalışma yapılmasına rağmen söz konusu kavramların çok ilgi çekmediği açıktır. Ne var ki kodifiye edilmiş bir hukuk düzenine sahip olmamıza rağmen yargısal içtihatlar ve bilimsel görüşler genel kabul gördüğü üzere yardımcı hukuk kaynaklarıdır. Hatta Yargıtay ve Danıştayın içtihadı birleştirme kararları bağlayıcı hukuk argümanlarıdır. Bununla birlikte yüksek mahkeme genel kurul ve dairelerin kararları ilk derece uygulayıcıları bakımından çoğu zaman bağlayıcı hâle gelmektedir. Kimi emsal kararların fiili olarak kanun düzeyinde bağlayıcılığa ulaştığını rahatlıkla itiraf edebiliriz.

Hukuk geçmişimizden bir örnek verirsek; Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 10/05/1982 tarihli 1-474/195 sayılı kararında, yabancı ülkede işlenen bir suçun Türkiye’de yapılan yargılamasında Türk Ceza Kanunu’nun uygulanması gerektiği sabit ise de, yabancı ülkede o eyleme verilebilecek azami cezanın üzerinde bir cezalandırılma yapılamayacağına hükmedilmiştir. Genel Kurul kararının verildiği tarih itibarıyla, anılan gerekçenin açık kanuni bir hükme dayanmamasına karşın, emsal karar tüm ülkede benimsenmiş ve uygulanmıştır. Hatta bu karar Yasama organını da harekete geçirmiş ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda yapılan değişiklik ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’na 10/A maddesi eklenmiş, Yargıtay kararıyla oluşan hüküm, kanun hükmü hâlini almıştır.

İsmlendirilmese bile, Türk hukukunda ve Kara Avrupası sistemlerinde de bağlayıcı emsal kararlar (precedent), emsal kararların bağlayıcı ana gerekçeleri (ratio decidendi) ve takviye edici ama bağlayıcı olmayan ikincil gerekçeleri (obiter dicta) olduğunu ifade edebiliriz.

Örneğin mahkeme kararlarımızda sıklıkla geçen “kaldı ki”, “kabule göre”, “bir an için aksi kabul edilse dahi” gibi ibarelerin “obiter dicta” değer yargılarının açılış ifadesi olduğunu söyleyebiliriz.

Kara Avrupası sistemi içinde hareket etmek zorunluluğuna rağmen Türk hâkiminin, kararının gerekçesini sistemli bir şekilde tasnif etmesi, ana gerekçe ve tali gerekçelerini ayırması gerekir. Dava hâkiminin, kararını taraflara ve kamuoyuna anlatmadan önce kendisinin anlaması zorunluluğu bakımından “ratio decidendi”

ve “obiter dicta” kalıplarının farkında olması, hukuk metodolojisi anlamında kararların ikna ediciliğini ve hukukiliğini güçlendirecektir.

Çalışmamızın sonunda ifade edelim ki somut bir dosyanın yargılaması sonunda verilen kararda bir hâkim tarafından oluşturulan sübjektif bir görüşü ifade eden “obiter dicta”, hukuk dünyası içinde başka bir kararın ana gerekçesi hâline gelebilir. Bu gerekçenin mahkeme kararlarında tekrarlanması ve atıf görmesi ile “obiter dicta” değer yargısı, “ratio decidendi” düzeyine erişebilir.

Kaldı ki kişisel hayatımızda aldığımız kararlarda dahi bulunan “ratio decidendi” ve “obiter dicta” kalıpların zamanla yer değiştirebildiğini gözlemliyoruz. Hatta doğada bile bir ağacın gövdesinden uzanan bir çubuk, fidan hâline gelecek yepyeni bir kök ve gövde oluşturup yeni bir ağaç olarak doğaya katılabilir. Doğanın, yaşamın ve hukukun yaşayan enerjisi “obiter dicta” kalıpları “ratio decidendi”ye dönüştürebilir.

MEGELLE'YE FELSEFİ VE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ

Harun MERT
Yargıtay Üyesi

مَجَلَّةُ جَدِّكَ عَالِمٌ سَابِقٌ

اشبو مجله عدليه ناظرى و مجله جمعيت جليله سى رئيسى
دولتو اجد جودت پاشا حضرتلرينك ترتيب و تنسيقى
و معارف نظارت جليله سى رخصت رسميه سيله ايكنجى
دفعه اوله رق

Kısaca "Mecelle" adıyla bilinen ve İslam hukukunu esas alarak hazırlanan ilk kanunname olma vasfını taşıyan "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye", Osmanlı Devleti'nin son dönemindeki kanunlaştırma sürecinde kabul edilmiştir. Ahmet Cevdet Paşa'nın başkanlığındaki bir komisyon tarafından derlenen ve ilk 100 maddesi 1869 yılında, diğer bölümleri ise farklı tarihlerde yürürlüğe konularak 1876 yılında tamamlanan Kanunname; borçlar, eşya ve yargılama hukukuna dair düzenlemeler içeren 1851 maddeden oluşmaktadır.

Mecelle üzerine bugüne kadar çok sayıda şerh ve inceleme çalışmaları yapılmış olup, özellikle Kanunname'nin "genel hükümler" mahiyetindeki ilk 100 maddesi, dili ve içeriği itibarıyla yoğun bir ilgiye mazhar olmuştur.

Sosyoloji alanındaki akademik çalışmalarıyla tanınan Kadir Canatan'ın kaleme aldığı, "Mecelle (100 İlke): Felsefi ve Sosyolojik Bir Yorum" (Mana Yayınları, 2021) adlı kitapla, Mecelle'nin genel hükümlerine dair çalışmalara yeni ve değerli bir halka eklenmiştir.

Canatan, "Mecelle..., sadece Osmanlı hukuk tarihinin değil, belki de tüm İslam hukuk tarihinin en önemli bir derlemesidir." sözleriyle başladığı "Giriş" bölümünde, Kanunname'nin ortaya çıkış şartları ve kanunlaşma süreci ile muhtevası hakkında bilgiler vermektedir. Hukuk alanında gerçekleştirilecek reformların yönü konusunda Batıcılar ile girilen mücadelede, muhafazakârların temsilcisi Ahmet Cevdet Paşa'nın görüşünün ağırlık kazanması neticesinde Mecelle'nin hazırlanması ve kanunlaşması mümkün olabilmektedir.

Bu çerçevede, Osmanlı'nın klasikten moderne geçiş döneminin özelliklerini taşıyan bir belge olan Mecelle'nin, geleneksel hukuk birikimini ihtiva etmekle birlikte, modern etkiler altında şekillendiğini ifade eden yazar; Kanunname'ye yöneltilen eleştirileri sıralarken şu hususların altını çizmektedir: Mecelle'nin, sadece Hanefi mezhebinin görüşlerini esas alması, geniş bölgelerde uygulanmasına engel olmuş, İslam hukukunun çoğulcu vizyonu yerine modern hukukun tekil yapısını örnek alması da hâkimlerin diğer mezheplerden yararlanmasının önünü kapatmıştır. Aile ve miras hukukuna dair düzenlemelere yer verilmemesi ise Mecelle'yi tam bir medeni kanun seviyesine erişmekten mahrum bırakmıştır.

Kitabın "Tümel İlkelerin Mikro-Analizi" başlıklı birinci bölümünde, yazarın "tümel ilkeler" (külli kaideler) olarak nitelediği, Kanunname'nin ilk 100 maddesi tek tek açıklanmaktadır. Ana metinde her maddenin sadeleştirilmiş anlamına yer verilirken, maddelerin latin harfleriyle yazılmış Osmanlıca orijinal hâlleri ise dipnotlarda belirtilmektedir. Canatan, daha önce çoğunlukla ilahiyatçılar ve hukukçular tarafından yapılmış çalışmalardan farklı olarak, bu açıklamalarında; ilgili hükümlerin anlamlarını ve konuluş amaçlarını, hukuki yönlerinden ziyade, felsefi dayanakları ile sosyolojik boyutlarını ön plana çıkartmak suretiyle ortaya koymaktadır. Yer yer çeşitli örneklerle zenginleştirilen açıklamalar, tümel hükümlerin daha geniş bir perspektiften ve derinlikli bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayıcı mahiyettedir.

Yazar, "Tümel İlkelerin Sınıflandırılması ve Yorumlanması (Makro Analiz)" başlıklı ikinci bölümde; Mecelle'nin tümel ilkelerini "metodolojik, epistemolojik, sosyolojik, pragmatik ve ontolojik ilkeler" olmak üzere beş grupta sınıflandırmakta ve her bir grupta yer alan ilkeleri, birbirleriyle bağlantılarını da açıklayarak grup bütünlüğü içerisinde analiz etmektedir. Her bir gruba dâhil olan ilkelerin ve gruplar içindeki beyan türlerine ilişkin dikotomik (ikili) kategorilerin ayrı ayrı tablolarla gösterilmesi, tümel ilkelerin sistematik bir şekilde kavranmasını kolaylaştırmaktadır.

“Metodolojik ilkeler”in amacı, insanın söz ve fiilleri başta olmak üzere, hukuki metinlerin maksatları ile manalarını nesnel bir şekilde anlamak ve ortaya çıkarmaktır. Mecelle esas itibarıyla, Kur’an’ı ve Hz. Muhammed’in sözlerini anlayarak bunlardan norm çıkarmayı amaçlayan “fıkıh” ilmine dayanmaktadır. Fakihlerin, devlet otoritesinden bağımsız biçimde ve şahsi çabaları neticesinde teşekkül eden bu ilim, fıkhi bilgilerin üretilmesini sağlayan “fıkıh usulü” ile eş zamanlı olarak gelişmiştir.

Yazara göre, Mecelle’nin tümel ilkelerinden 15’ini metodolojik ilkeler kapsamında değerlendirmek mümkündür. “Bir iş ve eylemin maksadı ne ise ona göre yargılanır.” (m. 2), “Sözleşmelerde, lafızlar ve şekiller değil, maksat ve manalar dikkate alınır.” (m. 3), “Bir sözde, asıl olan hakiki manadır.” (m. 12), “Âdet ve örfün yol göstermesiyle hakiki manadan vazgeçilir.” (m. 40) ve “Bir sözün hakiki manasını belirlemek zorlaşırsa mecazi anlamı kabul edilir.” (m. 61) gibi hükümler yorum ilkeleri arasındadır.

İş, eylem ve sözleşmelerin maksatları ile manalarının anlaşılmasında dilin rolünü belirleyen bu ilkelere bakıldığında; insanın sözel ve yazılı

beyan türlerinin, mana bakımından “hakiki” ve “mecazi” şeklinde ikili kategorilere ayrıldığı ve önceliğin hakiki anlama verildiği anlaşılmaktadır. Ancak, hakiki anlamın belirlenmesi zorlaştığında mecazi anlama değer verileceği gibi, gerektiğinde örf ve âdetin yol göstermesiyle de hakiki mananın dışına çıkılacaktır.

“Epistemolojik ilkeler” ise, kanıtlar yoluyla kesin bilgi ve hükme ulaşma amacını taşımaktadır. Mecelle’nin ilk 100 maddesinden 16’sı bu kapsamdadır. “Fıkıh bilimi, İslam’ın pratik konularını ve sorunlarını bilmekten ibarettir.” (m. 1), “Şüphyle kesinlik ortadan kalkmaz.” (m. 4), “Bir iş ve eylemin gizli kanıtlarına ve hakikatlerine erişilemiyorsa, görünüşteki kanıtlarına itibar edilir.” (m. 68), “Kanıt ile sabit (burhan) olan şey, bizzat müşahede olunmuş gibidir.” (m. 75), “Hakkında nas olan bir konuda içtihat yapmaya gerek yoktur.” (m. 14) ve “Bir içtihat, başka bir içtihatla bozulmaz.” (m. 16) gibi hükümler, epistemolojik ilkelere örnek gösterilebilir. Fıkıh ilminin tanımını yapan 1. maddenin de dâhil olduğu söz konusu ilkelere bakıldığında, bunların üç tema üzerine kurgulandığı görülmektedir: Birincisi fıkıh ilminin konusu olan “kesin bilgi” ile “şüphe” gibi kavramlardan oluşurken, ikincisi bir iddiayı veya önermeyi desteklemeye yarayan “kanıtlar”ın işleviyle ilgilidir. Üçüncüsü de “nas” ile “icthad” arasındaki ilişki ve icthadın konumuna ilişkindir.

Yazarın tasnifine göre, tümel hükümlerin 24’ü, insanın eylemlerini sınırlandıran maddi ve toplumsal şartları dikkate alan “sosyolojik ilkeler” kapsamında yer almaktadır. Bu mahiyetteki başlıca ilkeler şunlardır: “Zorluk kolaylığa sebep olur” (m. 17), “Bir iş ve eylemde darlık olursa bunu genişlik takip eder.” (m. 18), “Zorunluluklar, yasakları serbest kılar.” (m. 21), “Zarar, imkân dâhilinde karşılanır.” (m. 31), “İster genel ister özel olsun, ihtiyaçlar, zorunluluk gibi değerlendirilir.” (m. 32), “Örf (âdet), yargıya temel teşkil eder.” (m. 36), “Âdet ve örf, ancak süreklilik ve yaygınlık sayesinde itibar kazanır.” (m. 41), “Örf gereği belirlenen şey, hüküm/nas ile belirlenmiş gibidir.” (m. 45).

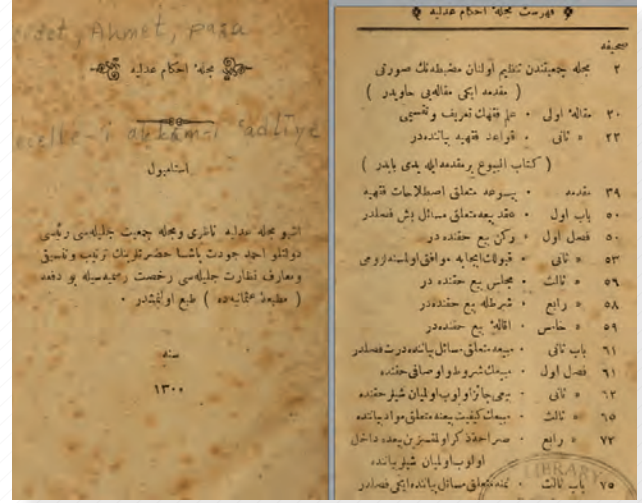
Mecelle’deki sosyolojik ilkeler “istikrar” ve “değişim” dikotomisi üzerine kurulmuştur. Bir tarafta istikrarı ve devamlılığı sağlayan “örf ve âdetler”, diğer tarafta ise istikrarı bozan “zorluk, darlık, zorunluluk ve değişim” gibi etkenler yer almaktadır. Mecelle’nin özel önem atfettiği “örf”, toplumda yerleşmiş bulunan maruf ilke ve âdetleri ifade etmekte olup, tanımı gereği örfün İslam hukukunun diğer iki kaynağı olan nas ve akla ters düşmesi mümkün değildir. Zira Kur’an’ın pek çok

ayetinde, toplumda geçerli olan örfün dikkate alınması gerektiğine işaret edilmiştir. Kanunname'nin bazı hükümleri ise, normal zamanlarda uygulanan normların zorluk, darlık, zorunluluk ve ihtiyaçlar gibi kısıtlayıcı şartlar ortaya çıktığında, esnek olarak tatbik edilmesine ya da tamamen askıya alınmasına imkân vermektedir.

Mecelle'nin 39. maddesindeki, "Zamanın değişmesiyle hükümlerin de değişeceği yadsınmaz." ilkesinin, toplumsal değişme faktörünü dikkate alan "muhteşem bir ilke" olduğunu dile getiren yazar, bahse konu ilkeyle ilgili mühim bir tespit ve öneride bulunmaktadır: Mecelle'yi hazırlayanlar, değişimin "arızı" olacağı kabulüyle 39. maddeyi kaleme almışlar ve "illetlerin değişmesiyle hükümlerin değişmesi"ni esas alan klasik kıyas yöntemini benimsemişlerdir. Buna karşılık, çağımızdaki "yapısal" değişimler dikkate alındığında, hukuki meselelerin çözümünde "kıyas modeli" yetersiz kalmakta olup, onun yerine "makasid modeli"ne geçilmelidir. Zira araçsal normlara amaçsal normları gerçekleştirmek üzere bir işlev yükleyen makasid modeli, yaşadığımız çağa özgü değişimler karşısında hukukun zorlanmadan kendini üretebilmesine imkân sağlayacak bir modeldir.

"Pragmatik ilkeler"e gelince, bu kategoride Mecelle'nin "fayda ve zarar" konusundaki hükümleri ele alınmaktadır. Bu kapsamdaki 28 ilkeden en önemlisi "Kötülükleri/zararları uzaklaştırmak, faydaları sağlamaktan önce gelir." (m. 30) ilkesidir. Kanunname'de, fayda (yarar) ve zarar yerine bazen iyilik ve kötülük kavramları da kullanılmıştır. Söz konusu ikili kategoriler arasında hiyerarşik bir ilişki mevcut olup, fayda ve iyilik, asli; zarar ve kötülük, talidir. Hukukun gayesi, faydayı ve iyiliği teşvik etmek; zarar ile kötülüğe de mani olmak ve bunları bertaraf etmektir.

Kanunname'nin "zararı uzaklaştırmak" gayesine yönelik hükümlerine şu ilkeler örnek gösterilebilir: "Zarar vermek doğru olmadığı gibi zarara misliyle karşılık vermek de doğru değildir." (m. 19), "Zararın karşılanması vazgeçilmez bir kuraldır." (m. 20), "Daha şiddetli bir zarar hafif zararlarla atlatılır." (m. 27), "Daha az kötülük tercih edilir." (m. 29). Zararın tazmin edilmesinde sorumluluk hususunda da, "Haksız bir işi doğrudan yapan kişi, kasit olmasa da tazminle mükelleftir." (m. 92) ilkesine yer verilmektedir. Mecelle'nin "yararı sağlamak"la ilgili hükümleri arasında ise "Kamu yararına zararı savmak için özelin yararına zarar vermek tercih edilir." (m. 26) ilkesi dikkat çekicidir. Aynı şekilde, "Halk ya da vatandaşlar üzerinde

tasarruf, kamu menfaatine dayanır." (m. 58) hükmü de idari ve siyasi tasarruflarda "kamu yararı"ni esas alan bir ilke olarak öne çıkmaktadır.

Öte yandan, "ontolojik ilkeler" başlığı altında incelenen 17 tümel ilkede, varlığın çeşitli hâlleri farklı dikotomiler üzerinden ele alınmaktadır. Bu husustaki en temel dikotomi, varlığın "asli ve arızı" nitelikleri arasında yapılan ayırım olup, Kanunname'de "Asli niteliğin varlığı, arızı niteliğin yokluğu asıldır." (m. 9) şeklinde formüle edilmiştir. Zikredilen kavramlar 81. maddede "asl-fer" olarak yer almıştır: "Asl sabit olmasa bile, fer'i sabit olabilir." İkinci dikotomi, varlığın "masum" veya "memnu" olmasına ilişkindir. Mecelle'deki, "Masumiyet ya da dokunulmazlık, temel ve öncelikli bir ilkedir." (m. 8) maddesi, varlık dünyasında serbestliğin ve özgürlüğün asıl, yasakların ise istisnai olduğunu vurgulamaktadır. Üçüncü dikotomi, kadim (eski) ile hadis (yeni) arasındadır. Buna göre, "Bir şeyin bulunduğu durum üzere kalması temel bir esastır." (m. 5) ve "Eski durum (kadim), bu statüsüyle devam etme hakkına sahiptir." (m. 6). Dördüncü dikotomi ise "parça-bütün" ilişkisine dairdir: "Bir varlığın parçası olan şey, hüküm gereği de onun parçası kabul edilir." (m. 47).

Temel noktalarına temas ettiğimiz detaylı analizlerin ardından, kitabın "Eleştiriler ve Tartışmalı Konular" başlıklı üçüncü bölümünde; zararın, Mecelle ile ilgili tartışma konusu olan bazı hususlardaki görüş ve değerlendirmeleri yer almaktadır.

Canatan, "Mecelle'nin Kamu Hukuku Olma Olasılığı" başlığı altında; İslam hukukunun sivil alanda geliştiği ve kamu hukukunun İslam medeniyetinde fazla gelişme imkânı bulamadığı tespitini yaptıktan sonra, esas itibarıyla bir

medeni hukuk tasarımı olan Mecelle'nin ilk 100 maddesinin kamu hukukuna dair hemen hemen hiçbir düzenlemeye yer vermediğini, bunun iki istisnasının yukarıda "kamu yararı" ile ilgili olarak işaret edilen 26. ve 58. maddeler olduğunu belirtmektedir.

Bununla birlikte, Mecelle'nin tümel ilkelerinin pek çoğunun devlet-vatandaş ilişkileri bakımından temel alınabilecek ilkeler olduğunu söylemektedir. Örneğin, "Masumiyet ya da dokunulmazlık, temel ve öncelikli bir ilkedir." (m. 8) prensibi; anayasa, idare ve devletler hukukunun başlangıç ilkesi olabilecek bir nitelik taşımaktadır. "Kötülükleri uzaklaştırmak, faydaları sağlamaktan önce gelir" (m. 30) ilkesi de, devletin suçlarla mücadelesine ve kötülöklere karşı önleyici politikalar izlemesine dayanak sağlayabilecek bir işlevi haizdir.

Bu bölümde ele alınan diğer husus, "Mecelle'nin hukuk felsefesindeki yeri"ne ilişkindir. Hukuk felsefesi açısından bakıldığında, Kanunname'nin tümel ilkelerinin Batı'da ortaya çıkmış olan çeşitli hukuk doktrinleriyle benzeşen yönlerinin bulunduğu görölmektedir. Ancak, kendi tarihselliği içinde değerlendirildiğinde, Mecelle'nin; kıyas yöntemi ile makasid modelini bünyesinde birleştiren, bir yönüyle gayeci ve idealist, diğer yönüyle ise tarihselci ve realist bir yaklaşımı benimsediği anlaşılmaktadır.

"Mecelle'nin hukuk sosyolojisindeki yeri"ne gelince; burada konu, hukukun "bağımlı" bir değişken mi, yoksa "bağımsız" bir değişken mi olduğu yönünden ele alınmaktadır. Sosyolojik yaklaşım, hukuku bağımlı bir değişken olarak görürken, felsefi yaklaşım hukukun bağımsız bir değişken olduğunu ileri sürmektedir. Bu noktada Canatan'ın düşüncesi şu şekildedir: "Mecelle'nin yansıttığı hukuk felsefesine göre hukuk, sosyolojik temelleri bakımından bağımlı değişken, maksatları (teleolojik) açısından bağımsız değişkendir. Başka bir deyişle sosyolojik ilkeler yerel, bölgesel ve kültürel; ancak teleolojik ilkeler evrenseldir." (s. 195)

Yazar, "Mecelle'nin yöntemi"ne dair tespitlerini ortaya koyarken; Kanunname'nin hem kazuistik (meseleci) hem de tümevarım-tümdengelim yöntemlerine yer verdiğini belirterek, ilk 100 maddenin tümevarım yoluyla belirlenmiş ve tümdengelim yoluyla tekil olaylara uygulanabilecek genel ilkeler olduğunu, farklı konuları içeren diğer bölümlerin ise kazuistik hukuk tekniğiyle kaleme alındığını ifade etmektedir. Me-

celle'nin, sadece Hanefi mezhebini esas alması bir eksiklik ve kazuistik olması bir handikap teşkil etmekte ise de, bunlar tümel ilkelerin evrenselliğini ortadan kaldırmamaktadır.

Son olarak, "Mecelle kimi koruyor?" sorusu etrafında, Kanunname'nin odağında neyin bulunduğu meselesi üzerinde durulmaktadır. Buna göre, bir geçiş döneminde hazırlanmış ve uygulanmış olan Mecelle, hak ve sorumluluklarını bilen "birey"i merkezine alırken; cumhuriyete geçişle birlikte hukukun ve toplumun odağına "devlet" oturmuştur. Osmanlı döneminde, devlet ile toplum arasında denge kuran, şeri ve örfi olmak üzere ikili bir hukuki yapı mevcutken; Mecelle'nin yürürlükten kaldırılmasıyla çoğulcu yapıdan tekil bir yapıya geçilmiş, böylece denge örfi hukuk lehine değişmiştir.

Yazar, "Sonuçlar" başlığı altındaki genel değerlendirmesinde; Mecelle'nin "yarım kalmış" bir proje ve yeni çalışmalarla geliştirilebilecek bir arşiv çalışması olarak görülmesi gerektiğini belirtmekte ve Kanunname'deki tümel ilkelerin hem özel hukuk hem de kamu hukuku alanında günümüzde de yararlanılabilecek "altın değerinde" ilkeler olduğunu dile getirmektedir.

Özetle ifade etmek gerekirse, kimi yerlerinde anlatım bozuklukları ile imla hatalarına rastlansa da, Kadir Canatan'ın kitabı; Mecelle'nin tümel ilkelerini, gerektiğinde İslam ile Batı düşüncesi arasında karşılaştırmalar da yaparak, felsefi ve sosyolojik boyutlarıyla ele alan, özgün ve okumaya değer bir çalışmadır.

YENİ KİTAP

ORTAKLIĞIN GİDERİLMESİNE İLİŞKİN DAVALAR

yayin.taa.gov.tr

@AdaletAkademisi

HÂKİM VE SAVCILARIN UZAKTAN EĞİTİMİ ARTIK UYAP ORTAMINDA

Uğur PARLAK

Hâkim-Adalet Akademisi Daire Başkanı

UYAP
PORTAL

Bakanlık

Yargı Birimleri

UYAP Yardım

Şifre İşlemleri

Giriş Yap

Hoş Geldiniz

Ana Sayfa

UYAP Bağlantılar

- Adalet Akademisi Uzaktan Eğitim Merkezi
- Bir Bilen
- Bilgi Güvenliği Politikası
- Donanım Bakım ve Destek
- e-Duruşma
- Güneş Doğuş-Batış Zamanı
- UYAP Akademisi
- Bilirkişilik Sürecinde Takip Edilecek Adımlar ve Bilirkişilik Uygulama Rehberi
- SEGBİS (Video Konferans)
- UYAP İstatistik

Tümünü Gör >>

TÜRKİYE
ADALET AKADEMİSİ

UZAKTAN EĞİTİM MERKEZİ

uzem.taa.gov.tr

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ UZAKTAN EĞİTİM PORTALI,
BİLGİ İŞLEM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN UYAP
ORTAMINDA YENİDEN HAZIRLANARAK HİZMETE ALINDI

TÜRKİYE
ADALET AKADEMİSİ

UZAKTAN EĞİTİM MERKEZİ

uzem.taa.gov.tr

Duyurular

- Millî Savunma Bakanlığı Zoraltım Silahların Teslimi ile Tahsis ve Satış İşlemleri Yönergesi
10.10.2023
- PTT KEP Ücretleri Duyurusu
04.08.2023
- Tebliğat ve Posta Ücretleri Tarife Duyurusu (KEP VE UETS e-Tebliğat Hariç)
31.07.2023
- Yurt Dışı Gönderi Ücretleri Tarife Duyurusu

Yardım Kampanyaları

- Erdem AŞIK
- Halil BİŞİREN
- Yusuf Çetin KARAKAN
- Hakan ÇORUM
- Ümit Yaşar ÇAKIR
- Yahya GÜNEŞTAŞ

BİRBİLEN

Uzaktan eğitim, günümüzün hızla değişen dünyasında eğitim ortamının zamanı yakalayabilmesine olanak sağlayan bir öğrenme modelidir. Uzaktan eğitim, sınıf ortamında fiziki katılımı gerçekleştiren geleneksel eğitime göre, internet ve teknolojiyle de yararlanarak, zaman ve mekân kısıtı olmaksızın eğitim sunma olanağı ile önemli bir alternatif oluşturmaktadır.

Uzaktan eğitimin işlevselliğinin keşfi şüphesiz ki pandemi dolayısıyla –başka seçeneğin olmaması sebebiyle biraz da zorunluluktan- gerçekleşmiştir. Gerçekten de, uzaktan eğitimde, eğitici ve katılımcı arasındaki coğrafi konum, zaman ya da başkaca fiziki engeller söz konusu değildir. Eğitim sürecinin içinde yer alan herkesin yegâne gereksinimi internete erişebilen cihazlardan (bilgisayar, akıllı telefon, tablet vb...) ibarettir. Bu durum, katılımcılara olağan özel hayat döngüleri içerisinde tercihlerine/ihtiyaçlarına uygun bir eğitim deneyimi sunmaktadır.

Uzaktan eğitimin bir diğer artısı da, hem eğitim materyalleri hem de eğitim konularındaki çeşitlilik sebebiyle adeta açık büfe olmasıdır. Örneğin uzaktan eğitim içerisinde canlı dersler, eğitici-katılımcı ve katılımcı-katılımcı etkileşimi, anlatıcının yer aldığı çevrimdışı ses/görüntü kaydı, yazılı materyal erişimi vs. gibi yöntemler kullanılabilir.

Yöntem ve içerikteki bu çeşitlilik, katılımcılar için ilgi ve ihtiyaca göre eğitime erişme olanağı sağlamaktadır. Katılımcının, yöntemini ve içeriğini seçebileceği bir eğitim modelinin verimliliğinin de daha yüksek olacağı açıktır.

Türkiye Adalet Akademisi, adli ve idari yargı hâkim ve savcı adaylarının (yardımcılarının) yetiştirilmesini sağlama göreviyle 1985 yılından itibaren hizmet vermektedir. 2 Mayıs 2019 tarihli 34 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurumsal yapısı güçlendirilen Akademi, "Güven veren adalet için etkin eğitim" cümlesiyle özetlenebilecek bir yaklaşımla, geçmişten gelen birikimi ve zamanın ruhunu yakalayan gelecek vizyonuyla faaliyetlerine devam etmektedir.

Türkiye Adalet Akademisi, bilim ve teknolojiye gelişmeleri yakından takip ederek hem ulusal hem de uluslararası düzeyde hukuk ve adalet alanında eğitim veren öncü bir kurum niteliğini haizdir. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde imzalanan kurumsal iş birliği protokolleri, Akademinin, alanındaki öncü niteliğinin önemli göstergelerindedir.

Akademinin yenilikçi eğitim anlayışı çerçevesinde 20 Aralık 2019 tarihli Türkiye Adalet Akademisinin Teşkilatı ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik uyarınca Türkiye Adalet Akademisi Uzaktan Eğitim Merkezi kurulmuştur. Bu Merkez ile, Akademinin yürütmekte olduğu tüm eğitim faaliyetlerine adeta yeni bir kapı açılmıştır.

Uzaktan Eğitim Merkezi, ilgi ve ihtiyaç duyulan konularda uzaktan eğitim modülleri ve materyalleri geliştirerek dijital eğitim platformu aracılığıyla çevrimiçi ve çevrimdışı eğitimler gerçekleştirmektedir.

Uzaktan Eğitim Merkezi, temel olarak Akademik görev alanı çerçevesinde yürüttüğü bütün eğitim faaliyetlerine uzaktan eğitim yöntem ve teknolojilerini entegre ederek adaletle yönelik eğitimi güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Uzaktan eğitimin sağladığı fırsatlar doğrultusunda hâkim ve savcılarının mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek, adalet sisteminin etkin ve verimli şekilde işlemesine katkı sağlamak, hâkim ve savcılarının bilgi ve yetkinliklerini güncel tutmak da Merkezin amaçları arasında yer almaktadır.

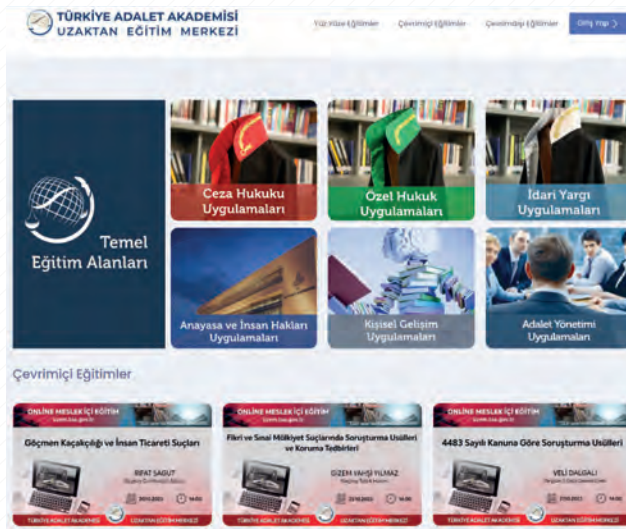
Uzaktan Eğitim Merkezinin faaliyetleri hem içerik hem de yöntemsel olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu kapsamda ihtiyaç duyulan konularda eğitim modülleri, sesli/görüntülü veya yazılı materyaller geliştirilmektedir. Bunun yanında Merkez bünyesindeki dijital eğitim plat-

formu üzerinden eğitici-katılımcı ve katılımcı-katılımcı etkileşimine de olanak sağlayan çevrimiçi eğitim organizasyonları düzenlenmektedir. Hazırlanan eğitim materyalleri, sistemli olarak istenilen zamanda erişilebilecek şekilde hâkim ve savcılarının kullanımına sunulmaktadır. Ayrıca eğitime ilişkin mobil uygulamaların geliştirilmesi de planlanmaktadır.

Pandemi öncesi hazır olmayan birçok kurum ve kuruluş, pandemi süreciyle birlikte eğitimin kesintisiz ve ulaşılabilir şekilde sürdürülmesinde sorunlar yaşarken, Türkiye Adalet Akademisinde, pandemi öncesi fiziki altyapısı tamamlanıp kullanıma sunulan uzaktan eğitim sistemi sayesinde eğitim hizmetleri pandemi sürecinde aksamadan ve daha yoğun bir şekilde devam etmiştir.

Türkiye Adalet Akademisi Uzaktan Eğitim Portalı, 23 Ağustos 2023 tarihinde Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü ile yapılan iş birliği çerçevesinde UYAP ortamına entegre edilerek yeniden erişime sunulmuştur.

Uzaktan eğitim portalına, görevdeki hâkim ve savcılar, sicil numaraları ve güncel UYAP Portal şifreleri ile <https://uzem.taa.gov.tr/> adresinden erişebilmektedir. Uzaktan eğitim portalına UYAP ağından ve mobil veya diğer internet bağlantıları üzerinden de giriş yapılabilmektedir. Ayrıca eğitimleri devam etmekte olan hâkim ve savcı adayları (yardımcıları) da <https://e-akademi.taa.gov.tr/> adresinden adaylara (yardımcılara) yönelik hazırlanan eğitim materyallerinden yararlanabilmektedirler.

Portalda mevcut çevrimdışı eğitimler, yapılması planlanan çevrimiçi eğitimler ve eğitim planı kapsamında yıl içinde gerçekleştirilmesi planlanan yüz yüze eğitimlerin tamamı kullanıcılar tarafından görüntülenebilmektedir.

Kullanıcılar eğitim öncesinde eğitim portalı üzerinden çevrimiçi eğitim programlarına başvuru yaptıktan sonra, öngörülen eğitim saatinde sistem üzerinden eğitime katılabilmektedirler. Eğitim sonunda geri bildirimlerine yönelik hazırlanmış olan anketin doldurulması ile sistemde eğitime katıldıkları anlaşılan katılımcılar, katıldıkları bu eğitime dair sertifikalarını da sistem üzerinden alabilmektedirler.

Portal, dijital ortamların tümünde gerçekleştirilen eğitimlere ilişkin paylaşılan doküman, sunum, not vb. materyallere de erişim olanağı sunmaktadır.

Çevrimiçi eğitimlere katılımın daha pratik şekilde yapılması için Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "e-konferans" uygulaması Google Play veya Apple Store üzerinden cihazlara indirilebilir. Bu uygulamanın indirilmesi zorunlu olmayıp internet tarayıcı sayfası üzerinden de eğitimlere katılmak mümkündür.

Daha önce gerçekleştirilen eğitimlerin de sisteme yüklenmesinin ardından tüm hâkim ve savcıların tamamlamış oldukları çevrimiçi eğitimleri sistem üzerinden görebilme olanağı da sunulmaktadır.

Kullanıcılar, portalda bulunan yüzden fazla çevrimdışı eğitim videosuna tablet, telefon, bilgisayar gibi cihazlarından ve UYAP bağlantısı gerekmeksizin -bir diğer söyleyişle her zaman

her yerden- erişebilmektedirler. Yine kullanıcılar, yıl içerisinde gerçekleştirilmesi planlanan yüz yüze eğitimlerin konu başlıklarını ve tarihlerini de portal üzerinden görebileceklerdir.

Portal, ayrıca, hâkim ve savcılara, ihtiyaç duydukları konuda eğitim talebinde bulunabilme olanağı da sunmaktadır. Bu kapsamda her bir kullanıcı, eğitim istediği konuyu ve eğitimin yöntemini (çevrim dışı video, materyal hazırlanması, çevrim içi vs.) belirterek talepte bulunabilmektedir. Kullanıcılardan gelecek olan eğitim talepleri tizlikle takip edilmekte, özellikle belirli bir yoğunluğa ulaşan taleplerin karşılanmasına özen gösterilmektedir.

2023 yılı itibarıyla Uzaktan Eğitim Merkezi tarafından 100'den fazla çevrim içi eğitim materyali geliştirilmiş ve 10.000'den fazla hâkim ve savcıya uzaktan eğitim hizmeti sunulmuştur.

Uzaktan eğitim portalının geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürekli olarak devam etmektedir. Nitekim sürecin teknoloji/sistem ağırlıklı işlemesi de bunu gerektirmektedir. Bu sürecin güncellenerek devamında yüz yüze eğitim başvurularının sistem üzerinden alınması, portal için mobil uygulama oluşturulması, yazılım güncellemeleri gibi uzaktan eğitim sürecini geliştirecek çalışmalar devam etmektedir.

Türkiye Adalet Akademisi hem stratejik planı hem de yargı reformu stratejisi gibi temel belgelerde de ifadesini bulan etkin, güncel ve verimli bir eğitimin sağlanması için faaliyetlerini sürekli olarak geliştirmeye ve yenilemeye yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

HZ. ÖMER'İN EBÛ MÛSÂ EL-EŞ'ARİ'YE MEKTUBU

Hz. Ömer, Basra Valisi ve Kadısı olan Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye, yargılama hukukunun belli başlı ilkelerini içeren, Risâletü'l-kazâ adlı bir mektup göndermiştir. Bu mektup, İslam yargılama hukukunun önemli kaynaklarından biri ve sonraki dönemler için bir model olarak kabul edilmiştir.

Ey Ebu Musa!

Halk arasındaki davaları çözmek sağlam (muhkem) bir farz ve ona göre amel edilmesi gereken bir sünnettir. Huzurunda iki kişi muhakeme edildiğinde, ilk önce her ikisinin sözlerini iyice anla; çünkü ancak davalar anlaşıldıktan sonra hüküm verilir ve hüküm yerine getirilir. Amelde tatbik edilmeyen (yerine getirilmeyen) hak ve adalet sözlerinin kıymeti ve yararı yoktur.

Davacılar (tarafklar) önünde, hüküm meclisinde hazır olduklarında (önünde durmak, oturmak, gözlerine bakmak gibi), her hususta eşitlik ve adalet kurallarına göre iş gör ki onlardan şeref sahibi olanı, şerefinden dolayı kendi lehine hükmederek zulmedeceğin tamah ve umuduna kapılmasın; zayıf olanı da senin adaletinden umudunu kesmesin.

Hak dava eden, hakkını delil ve tanıklarla ispat eder; inkâr edene yemin ettirilir. Helâli haram, haramı helâl yaparak elde edilen barışmalar istisna olmak üzere davacı Müslümanlar barışabilirler (sulh olabilirler).

Bir gün davayı çözüp hükmettikten sonra, ertesi günü aklını işleterek dünkü hükmünün doğru olmadığını anlar ve doğru çözüm çaresini bulur isen, hakka dönmekten seni hiçbir şey alıkoymasın. Çünkü hak ve adalet eski ve ülfet edilen (alışılan) bir şeydir; hakka dönmek yanlış yolda direnmekten daha hayırlıdır.

Bir dava hakkında hükmederken Allah'ın kitabında ve Resulü'nün sünnetlerinde onu çözecek hüküm bulamadığın ve kalbinde şek ve şüphe husule geldiği zaman çok dikkat et; o olay ve davanın benzerlerini araştı; Kur'an-ı Kerim ve hadislerde hükmünü bulamadığın hususlarda, benzerlerine kıyas ederek hükmet. Davacı hak iddia ederek hasmını duruşmak üzere katına getirdiğinde, davalı inkâr ederek beraatini istediğinde, tanık ve delil ile ispat etmesi için davacıya mühlet verilir.

Tayin edilen süre içinde davasını tanık ve delillerle ispat ederse, davacı davasını kazanır, yoksa aleyhine hükmedilir. Bu yolda hareket etmek kadı için bir özürdür; şek ve şüpheleri giderir, hak açık bir surette gözükür.

Müslümanlar birbirlerine karşı adaletlidirler; onlar birbirlerinin lehlerine ve aleyhlerine tanıklık edebilirler. Ancak hakkında haddi kazif icra edilmiş (iftiradan dolayı dövülme cezası yemiş) veya yalan yere tanıklık ettiği sinanmış yahut velayeti veya akrabalığı sebebiyle zarardan kaçınmak veya yarar sağlamakla suçlanmış olanlar tanıklık etmek hakkından yoksundurlar. Çünkü şeriat hükümlerinde, davaları ispat için tanıkların cerh (yanlışlama) ve ta'an (tanığın doğru söylemediğini delillerle ispat etme) edilmemiş olmaları gerekir. Allah-u Teâlâ suçlanmış olan kimseleri tanıklık etmek ve temin etme hakkından yoksun kılmıştır. Allah-u Teâlâ, gizli kalan şeyleri (sırları) araştırmaktan sizleri bağışık tutmuş; kanıtlardan ötürü sizleri sorumlu kılmamıştır.

Hüküm meclisinde, Allah-u Teâlâ kendisine sevap vereceği ve ebedi mükâfat ihsan edeceği hak mevkinde dur.

Tarafları karışıklık ve acı (teşevvüş ve ızdırap) içinde bırakacak biçimde bağırıp çağırmaktan, işlerin çokluğundan dolayı sabırsızlanıp oflamaktan, asık suratlı olmaktan veya herhangi bir sebepten ötürü üzülme alameti göstermekten sakın. Bu gibi hâllerden sakınırsan, Allah, bundan dolayı sana büyük sevaplar bağışlar ve halk nazarında senin adını ve sanını güzelleştirir.

Hükmü iyi niyete dayanan kadıyı Allah korur; onunla nas arasındaki işlerine kıyafet eder; vereceği hükümden dolayı onu tehlikeye sokmaz. Yüce Allah'ın rızık ve rahmet hazinelerinden ihsan edeceği mükâfat sonsuzdur. Nefsinde olmayan şeyi, sureti haktan görünerek var göstermek suretiyle, iyi niyeti bozan kimseleri Allah, halk yanında rezil ve rüsva eder. Çünkü Allah ancak iyi niyetle olan amelleri kabul eder.

Bakî selâm, Ey Ebu Musa!

HÜKMEN TUTUKLULUK KAVRAMINA

ANAMORFİK YAKLAŞIM

Murat KUMRAL

Cumhuriyet Savcısı Adayı

GİRİŞ

İlk derece veya istinaf mahkemesinde yürütülen yargılama sürecinde tutuklanan ve kesinleşmemiş hükümlerle birlikte de tutukluluğuna devam kararı verilen ya da ilk defa kesinleşmemiş hükümlerle birlikte tutuklanan sanığın, tutukluluk hâline uygulamada “hükmen tutukluluk” denilmektedir.

Bu kavram, ilk defa Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından verilen 12.04.2011 tarihli ve 2011/1-51 Esas, 2011/42 Karar sayılı kararlarla hukukumuzda yer almıştır.

Birden fazla sanığın olduğu söz konusu davada, sanıklardan birinin tutukluluk süresinin, kanunda öngörülen azami süreyi aşmış aşmadığı genel kurulda tartışma konusu yapılmış; birinci müzakerede yasal çoğunluk sağlanamamış ve bunun üzerine yapılan ikinci müzakerede başta Ceza Genel Kurulu başkanı olmak üzere toplam on beş üyenin karşı oyu karşısında on altı üyenin oyuyla, yani oy çokluğuyla, sanığın temyiz sürecindeki tutukluluk hâlinin, kanunda öngörülen azami tutukluluk süresi içinde sayılmayacağına hükmedilmiştir.

“Tutukluluk sürelerinin hesabında, yerel mahkeme tarafından hüküm verilinceye kadar geçen süre dikkate alınmalı, buna karşın yerel mahkeme tarafından hükmün verilmesinden sonra tutuklu sanığın hükmen tutuklu hâle gelmesi nedeniyle temyizde geçen süre hesaba katılmamalıdır. Zira, hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmakla sanığın atılı suçu işlediği yerel mahkeme tarafından sabit görülmekte ve bu aşamadan sonra tutukluluğun dayanağı mahkûmiyet hükmü olmaktadır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de AİHS'nin 5. maddesinin uygulamasına ilişkin olarak verdiği kararlarda tutuklulukla ilgili makul sürenin hesabında, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet hükmünden sonra geçen süreyi dikkate almamaktadır.”

Karara konu olan somut olayda sanık, 22.04.2005 tarihinde ilk derece mahkemesi tarafından tutuklanmış ve normalde Ceza Genel Kurulundaki inceleme tarihi itibarıyla CMK'da belirtilen beş yıllık azami tutukluluk süresi dolmuştur. Fakat çoğunluk tarafından, ilk derece mahkemesinin sanık hakkında mahkûmiyet hükmünü verdiği tarihte henüz CMK'nın 102. maddesinde öngörülen azami sürenin dolmadığı ve mahkûmiyet sonrasında tutuklu geçen sürenin de bu maddedeki süreler kapsamında hesaba katılmayacağı gerekçesiyle, sanığın

aynı madde gereğince tahliye edilmesi zorunluluğunun bulunmadığı ifade edilmiştir.

Bu doğrultuda, hâlihazırda hukukumuzda; hükmen tutuklu sanıkların, tutukluluk hâlinin CMK'nın 104/3-son maddesi gereğince temyiz aşamasında denetlenebileceği kabul edilmekte fakat bu sıfatla geçirdikleri süreler, CMK'nın 102. maddesi kapsamında tutuklulukta geçen sürelerden sayılmamaktadır. Bu nedenle temyiz aşamasında azami tutukluluk süresinin dolduğu gerekçesiyle CMK'nın 102. maddesi gereğince resen veya talep üzerine tutukluluk incelemesi yapılmak suretiyle sanığın tahliyesine karar verilmemektedir.

YARGITAY KARARININ İNCELENMESİ

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun yukarıda bahsi geçen kararı incelendiğinde; çoğunluk görüşünün, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 1968 tarihli Wemhoff/Almanya kararına dayanarak söz konusu hükme vardığı anlaşılmaktadır. AİHM'nin ise Wemhoff/Almanya kararı^[1] incelendiğinde AİHS'nin 5/3. madde ve fıkrasındaki “makul süre” kavramıyla ilgili olarak tutukluluk süresinin sonunun ne olduğunu tartıştığı görülmektedir. Kararda bahsi geçen ve inceleme konusu yapacağımız AİHS'nin 5. maddesi hükümleri şunlardır:

“1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen hâller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;

(...)

c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı hâlinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;

(...)

3. İşbu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhâl bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup, bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.”

AİHM, yaptığı tartışmada AİHS'nin 5/3. maddesi ve fıkrasındaki “makul süre” kavramıyla ilgili olarak tutukluluk süresinin sonu olarak kabul edilecek tarihin, mahkûmiyetin kesinleştiği tarih mi yoksa ilk derece mahkemesi tarafından mahkûmiyetin kurulduğu tarih mi olup olmadığı arasında kalmıştır. Nihayetinde de AİHS'nin 5/3. maddesindeki makul süre kavramıyla ilgili tutukluluk süresinin sonunun, ilk derece mahkemesi tarafından mahkûmiyetin kurulduğu tarih olduğu kanaatine varmıştır:

“Geriyse, madde 5/3'ün ilgili olduğu tutukluluk süresinin sonunun, mahkûmiyet kararının kesinleştiği gün mü yoksa sadece ilk derece mahkemesi tarafından dahi olsa suçlamanın belirlendiği gün mü olup olmadığının tespit edilmesi kalıyor. Mahkeme, ikinci yorumu uygun bulmaktadır. İlk derece mahkemesinde hüküm giymiş bir kişinin, bu ana kadar tutuklanıp tutuklanmadığına bakılmaksızın, “mahkûmiyetten

sonra” özgürlükten yoksun bırakılmasına izin veren madde 5/1-a ile öngörülen konumda olduğu değerlendirmesi belirleyici görünmüştür. Bu son ifade, nihai bir mahkûmiyet durumuyla sınırlı olarak yorumlanamaz, çünkü bu, kendilerine hangi hukuk yolları açık olursa olsun, hâlâ serbestken yargılanmak üzere mahkemeye çıkarılan hükümlülerin duruşmada tutuklanmasını hariç tutacaktır. Şimdi, böyle bir uygulama birçok akit devlette sıklıkla takip edilmektedir ve onların, bu uygulamadan vazgeçmeyi amaçladıklarına inanmak da mümkün değildir. Ayrıca, temyiz veya inceleme işlemleri sırasında tutuklanan bir kişinin suçluluğunun, 6. maddenin gerekliliklerine uygun olarak yürütülen bir yargılama sırasında belirlendiği de göz ardı edilemez.

Bu bağlamda, mahkûmiyetten sonraki tutukluluğun hükme dayanarak mı yoksa -Almanya Federal Cumhuriyeti'nde olduğu gibi- tutuklu yargılama kararını doğrulayan özel bir karar nedeniyle mi gerçekleştiği önemli değildir. Temyizini belirlemedeki gecikme nedeniyle mahkûmiyetten sonra tutukluluğunun devamından şikâyet etmek için nedeni olan bir kişi, madde 5/3'ten yararlanamaz, ancak muhtemelen madde 6/1 tarafından öngörülen “makul sürenin” göz ardı edildiğini iddia edebilir.

Dolayısıyla, bu davada, Mahkeme'nin makul olup olmadığını dikkate alması gereken süre, 9 Kasım 1961'den 7 Nisan 1965'e kadardır.

Sanığın tutukluluğunun devamının makul olup olmadığı, her davada kendine has özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Dikkate alınabilecek faktörler son derece çeşitlidir. Dolayısıyla, belirli bir tutuklamanın makullüğünün değerlendirilmesinde geniş görüş farklılıkları olasılığı olabilir.”

Mahkemenin bu kanaate şu gerekçeyle vardığı anlaşılmaktadır: AİHS'nin 5/3. maddesine göre 5/1-c maddesi kapsamında tutuklu olan herkes, makul sürede yargılanmalıdır ve burada tutuklulukta geçen sürenin makul olup olmadığına ilişkin denetleme, sadece 5/1-c maddesi kapsamına girecek tutuklama hâllerine ilişkindir.

Peki AİHS'nin 5/1-c maddesi ne demektedir?

AİHS'nin 5/1-c maddesi, kişinin bir suç işlediğine dair makul şüphe bulunduğu hâllerde veya suçun işlenmesinden sonra kişinin kaçacağına ilişkin makul gerekçelerin olduğu hâllerde tutulmasını (detention) öngörmektedir.

Peki bu madde kapsamındaki tutulmanın sona erdiği sınır neresidir?

O sınır da AİHS'nin 5/1-a maddesinde ifade edilmiştir. AİHS'nin 5/1-a maddesine göre ise bir kimse, ayrıca yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet (conviction) sonrasında da tutulabilir (detention). Sözleşme'de kullanılan ve "tutulmak" şeklinde çevrilen "detention" kavramı hukukumuzdaki "tutuklama" ve "gözaltı" kavramlarına karşılık gelmektedir. Bu fıkradaki mahkûmiyet (conviction) ile kast edilen şey ise kesinleşmiş bir mahkûmiyet (conviction becomes final) değildir. Zira mahkûmiyetin kesinleşmesinden sonra bir kimsenin tutuklanması (detention) söz konusu olamaz, bu kişi artık mahkûmdur (imprisonment). Yani AİHM, AİHS'nin 5. maddesi kapsamında tutukluluğu, mahkûmiyet öncesi ve mahkûmiyet sonrası şeklinde ikiye ayırmıştır. Mahkûmiyet öncesi tutukluluk, AİHS'nin 5/1-c madde ve fıkrasının kapsamına girerken; mahkûmiyet sonrası tutukluluk, AİHS'nin 5/1-a madde ve fıkrasının kapsamına girmektedir. Bu nedenle AİHS'nin 5/3. madde ve fıkrasındaki açık yasal düzenleme gereğince bu madde kapsamındaki "makul süre güvencesinden" ancak mahkûmiyet öncesinde tutuklananlar yararlanabilecektir. Mahkûmiyet sonrası tutuklananlar ise ancak AİHS'nin 6/1. madde ve fıkrasındaki makul süre güvencesinden yararlanabilecektir.

Yargıtay, AİHM'nin bu ayrımını, ilk defa mezkûr genel kurul kararında benimsemiştir. Bu karardan önce, AİHM'nin yapmış olduğu söz konusu ayrımı kabul etmemektedir. Örneğin, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26.05.2009 tarihli ve 2009/73 Esas, 2009/129 Karar sayılı kararına konu olayın yargılama sürecine göre; sanık, asliye ceza mahkemesinde yargıldığı sırada 29.08.2006 tarihinde tutuklanmış ve daha sonra 15.11.2006 tarihinde sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmiştir. Karar, sanık tarafından temyiz edilmiş ve Yargıtay ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Daha sonra ilk derece mahkemesi 02.05.2007 tarihinde Yargıtayın bozma kararına karşı direnince dosya Yargıtay Ceza Genel Kurulunun önüne gelmiştir. YCGK de 26.05.2009 tarihinde kararını vermiştir. YCGK, sanığın tutuklu kaldığı süreyi, sanığın ilk kez tutuklandığı 29.08.2006 tarihinden, genel kurulun kararını verdiği 26.05.2009 tarihine kadar geçen süre olarak hesaplamış ve azami tutukluluk süresinin aşıldığı gerekçesiyle sanığın tahliyesine karar vermiştir.

Bundan yaklaşık 2 sene sonra Yargıtay, 2011 yılında verdiği mezkûr kararında, bu görüşünden dönerek AİHM'nin yaptığı ayrımı, AİHM'nin gerekçesini göz ardı ederek, önündeki olaya uygulamış ve önceki görüşünden farklı olarak mahkûmiyet sonrası dönemde tutuklu bulunan sürenin, CMK'da öngörülmüş olan azami tutukluluk sürelerinin hesabına dâhil olmadığını ifade etmiştir.

Diğer taraftan Yargıtayın o zamandan bu zamana verdiği kararlarda da hâlâ aynı kanaatte olduğuanlaşılmaktadır.^[2]

ANAYASA MAHKEMESİNİN GÖRÜŞÜ

Anayasa Mahkemesinin de Yargıtay ile aynı kanaati paylaştığı ve konunun ilk defa Pulatsü^[3] başvurusunda değerlendirildiği görülmektedir.^[4] Kararın konusunu oluşturan yargılama sürecine göre; başvuru, soruşturma aşamasında 17.06.2011 tarihinde tutuklanmış ve daha sonra 21.09.2012 tarihinde mahkûmiyet hükmüyle birlikte tutukluluk hâlinin devamına kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru üzerine verdiği kararında başvurucunun mahkûmiyet sonrası tutuklu kaldığı sürenin, tutukluluk süresinin hesabında dikkate alınmayacağına, zira mahkûmiyet kararıyla birlikte tutukluluk hâlinin sona ereceğini ifade etmiştir.^[5]

"Ancak kişi serbest bırakılmadan yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşsa, mahkûmiyet tarihi itibarıyla da tutukluluk hâli sona erer. Çünkü bu durumda kişinin hukuki durumu "bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu" olma kapsamından çıkmaktadır. Bireysel başvuru incelemesi açısından, tutuklamanın şartları ile mahkûmiyete hükmedilmesi arasındaki esaslı fark bunu gerektirir.

Zira mahkûmiyete karar verilmiş olmakla, isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya ve/veya para cezasına hükmedilmektedir. Mahkûmiyetle birlikte kişinin kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedenine bağlı olarak tutukluluk hâli sona ermektedir. Bu açıdan mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması ayrıca gerekmez. Nitekim gerek AİHM gerekse Yargıtay, mahkûmiyet kararı sonrası tutulma hâlini tutukluluk olarak nitelendirmemektedir. AİHM, ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olan bir sanığın, söz konusu mahkûmiyet kararından sonraki tutulmasını Sözleşme'nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi hükmü uyarınca "mahkûmiyet sonrası tutma" olarak değerlendirmekte ve tutukluluk süresinin hesabında dikkate almamaktadır (Bkz. Solmaz/Türkiye, no. 27561/02, 16 Ocak 2007, §§ 23,24; Şahap Doğan/Türkiye, no.29361/07, 27 Mayıs 2010, § 26).

Aynı yaklaşım Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından da benimsenmektedir. Kurul, 12 Nisan 2011 tarihli ve E. 2011/1-51, K. 2011/42 sayılı kararında, "hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmakla sanığın atılı suçu işlediği yerel mahkeme tarafından sabit görülmekte ve bu aşamadan sonra tutukluluğun dayanağı mahkûmiyet hükmü olmaktadır." gerekçesiyle, temyizde geçen sürenin tutukluluk süresine dâhil edilmeyeceğine karar vermiştir. Somut olayda başvuru 17/6/2011 tarihinde İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesince tutuklanmış, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet kararını verdiği 21/9/2012 tarihinde tutukluluk hâli bu anlamda sona ermiştir. 21/9/2012 tarihli karar duruşmasında verilen tutukluluğun devamına ilişkin karara karşı başvuru 25/9/2012 tarihinde itiraz etmiş ve itirazı bir başka mahkeme tarafından incelenerek 23/10/2012 tarihinde reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından

yetkisinin başladığı tarihten sonra verilmiş olsa bile, kişi hakkındaki tutmanın niteliği üzerinde bu kararın herhangi bir etkisi yoktur. Zira başvuruçunun tutukluluk hâli 21/9/2012 tarihinde davanın esasına ilişkin kararın açıklanmasıyla birlikte ve bu tarih itibarıyla sona ermiştir. Kararla birlikte başvuruçuya isnat olunan suç sabit görülerek 18 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Dolayısıyla, hükmen tutukluluğa itiraz ve incelemesinin 23/9/2012 tarihinden sonra gerçekleştirilmiş olmasının Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi üzerinde herhangi bir etkisi olamaz."

Görüldüğü üzere AİHM kararı; hem Yargıtay hem de Anayasa Mahkemesi tarafından farklı yorumlanmış, "ilk derece mahkemesi tarafından verilen ve kesin olmayan mahkûmiyet kararıyla birlikte sanığın tutukluluk halinin sona ereceği..." ifade edilmiştir. Buna karşın AİHM'in sadece AİHS'in 5/3. maddesi kapsamında tutuklu kalınan sürenin makul olup olmadığının hesabını yaparken böyle bir ayrıma gittiği anlaşılmaktadır. AİHM kararında; eğer AİHS'in 5/3. maddesi kapsamında makul süre hesabı yapılacaksa, hem bu fıkranın, aynı maddenin birinci fıkrasının "c" bendine yönlendirmesi nedeniyle hem de "a" fıkrasındaki düzenleme nedeniyle sadece "c" bendinde bahsi geçen mahkûmiyet öncesindeki tutuklulukta geçen süreler dikkate alınabilir; mahkûmiyet sonrası tutuklulukta geçen süreler ise AİHS'in 5. maddesi kapsamında değil ancak AİHS'in 6/1. maddesi kapsamında yapılacak makul süre hesabında dikkate alınabilir demektir. Ancak Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi bu ayrımı, "tutuklulukta geçen sürenin hesaplanması" işlemine kıyasen uygulamıştır. Fakat CMK'nın 102. maddesi incelendiğinde, azami tutukluluk süresinin hesabında tutuklu kalınan her bir günün önemli olduğu ortada iken; makul süre değerlendirmesinde, tutuklu kalınan her bir günün tek başına bir önemi yoktur, daha çok dosya kapsamındaki olayın şartları, işlenen fiil, fiilin işleniş şekli, yeri ve zamanı, fiile karşılık gelen yaptırım ve delil durumu gibi detaylara karşılık, sanığın tutuklu kaldığı sürenin "ölçülü" olup olmadığı önemlidir. Yani yapılan iki zihinsel faaliyetin, mahiyetleri farklıdır. Dolayısıyla AİHS'nin 5/3. maddesi kapsamında makul sürenin değerlendirilmesinde, mahkûmiyet sonrası tutukluluk süresinin dikkate alınmaması hükmünün, CMK'nın 102. maddesi kapsamında tutuklu gün hesabına taşınmasının pozitif hukuk kurallarından bir dayanağının olmadığı söylenebilecektir.

Diğer taraftan 5271 sayılı CMK'nın 102. maddesine göre ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır ve bu süre, zorunlu hâllerde, gerekçesi gösterilerek en fazla üç yıl daha uzatılabilir. Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde ise tutukluluk süresi en çok bir yıldır ve bu süre, zorunlu hâllerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir. Kanun koyucu tarafından yapılan ayırımın ağır ceza mahkemesinin görevine giren veya girmeyen "işler" üzerinden yapıldığı görülmektedir. Yani bu husus, işlendiği iddia edilen eylemin karşılık geldiği suçun bizzat kendisiyle ilgilidir. Dolayısıyla düzenlenen süreleri, ilk derece mahkemesindeki yargılamayla sınırlandırmanın kanunun lafzına göre de mümkün olmadığı söylenebilir. Zira temyiz mahkemesindeyken de iş, hâlâ ağır ceza mahkemesinin görevine girme veya girmeme niteliğini korumaktadır.

Ayrıca Yargıtayın ve Anayasa Mahkemesinin mahkûmiyet sonrası tutuklulukta geçen süreleri, CMK'nın 102. maddesi kapsamında tutukluluk sürelerinden saymaması hükmüne, söz konusu tutukluluğun "mahkûmiyete" dayanmasını gerekçe göstermesine gelince; hukukumuzda tutuklama, bir koruma tedbiridir ve bir kimse hakkında yaptırım içeren bir hüküm kurulmuş olmasının doğrudan o kimse hakkında tutuklama kararı verilebilmesinin için dayanağını oluşturmayacağı söylenebilir. Zira hangi hâllerde tutuklama tedbirine başvurulabileceği CMK'nın 100 vd. maddelerinde ifade edilmektedir. Fakat bunların arasında bir kimse hakkında hüküm kurulmuş olmasının ifade edilmediği görülmektedir. Dolayısıyla hukukumuzda göre hükme dayalı bir tutukluluk halinin tartışmaya açık bir konu olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla "hükmen tutukluluk" olarak adlandırılan olguda olan şey, sadece hükümlerle birlikte kişinin tutuklanmasına karar veriliyor olmasıdır; yoksa sanığın yaptırıma maruz kalmasının zorunlu bir sonucu olarak tutuklanması değildir.

Bu kapsamda kovuşturma aşamasının içinde kalan temyiz sürecinde tutuklu kalınan sürenin, tutuklulukta geçirilen süreden sayılmaması görüşünün AİHM'in mezkur kararının farklı yorumlanmasıyla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda yukarıda ifade edilen düşüncelere dayanılarak mezkur görüşün kabul edilmiş olduğu kabulüyle hareket edildiği takdirde aslında temyiz mahkemesi olan Yargıtayın, tutuklama kararlarını, resen denetleyebileceği

hâllerden birinin tutukluluk süresi yönünden yapılacak denetleme olabileceği söylenebilir. Yani Yargıtay, CMK'nın 102. maddesinde öngörülen azami sürelerin dolup dolmadığını resen denetleyebilecek ve sürelerin dolması hâlinde resen tahliye kararı verebilecektir.

SONUÇ

Temyiz aşamasında azami tutukluluk süresinin dolduğu gerekçesiyle CMK'nın 102. maddesi gereğince resen veya talep üzerine tutukluluk incelemesi yapılmak suretiyle sanığın tahliyesine karar verilemeyeceğine ilişkin kabule dayanak olarak gösterilen AİHM kararının AİHS'nin 5/3. maddesi kapsamında makul süre hesabı ile ilgili olduğu, tutuklulukta geçen sürenin bizzat kendisiyle ilgili olmadığı ve AİHM tarafından yapılan ayırımın, AİHS'nin 5/3. maddesi hükmü nedeniyle yapılmak zorunda olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle temyiz aşamasında da CMK'nın 102. maddesinde öngörülen azami sürelerin dolup dolmadığının resen veya talep üzerine denetlenmesi hala mümkün görünmektedir. Bu noktada "hükmen tutukluluk" şeklinde bir kurum ihdas ederek kesinleşmemiş mahkûmiyet öncesinde tutuklu geçirilen günleri, tutuklulukta geçen süreden sayıp; kesinleşmemiş mahkûmiyet sonrasında tutuklu geçirilen günleri tutuklulukta geçen süreden saymamanın Anayasa'nın 19. maddesi, AİHS'in 5. maddesi ve CMK'nın 102. maddesi hükümlerine aykırılık teşkil edebileceği değerlendirilmektedir.

SON NOTLAR

- [1] *İlgili kararın tam metni için bkz.: WEMHOFF v. GERMANY, Başvuru No: 2122/64.*
- [2] *YCGK, E. 2018/334, K. 2019/45, T. 24.01.2019; Y. 5. CD, E. 2014/8219, K. 2014/13259, 25.12.2014; Y. 1. CD, E. 2021/12443, K. 2021/14860, T. 10.12.2021; Y. 5. CD, E. 2021/11709, K. 2021/5554, T. 11.11.2021.*
- [3] *AYM, Korcan Pulatsü, Başvuru No: 2012/726, 02.07.2013.*
- [4] *Ömer Demirtaçoğlu, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hükmen Tutukluluk Kavramı ve Kavramın Türk Hukukuna Uygunluğu Sorunu" (2022) (2022/4) Ankara Barosu Dergisi 473, 487.*
- [5] *AYM'nin benzer kararları için bkz.: AYM, Mehmet İlker Başbuğ, Başvuru No: 2014/912, 06.03.2014, §49; AYM, Hatice Şahnaz, Başvuru No: 2019/17440, 18.01.2022, §41, 42.*

GÜLÜN ADI

Umberto Eco

Selçuk ÇİFTÇİ
Hâkim

Kur'an-ı Kerim'de anlatılan kıssalar; geçmişte yaşanmış olayları, ders verilmek istenen kısmı ile daha sonra gelecek insanlara aktarırlar. Sadece geçmişi yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda geleceğe de kılavuzluk yaparlar. Bu kıssalardan biri de Hz. Âdem'in çocukları arasında geçen kıssadır.

Maide Suresi'nin 27 ve devamı ayetlerinde, Hz. Âdem'in oğullarının Allah'a kurban sundukları ancak kardeşlerinden birinin kurbanı kabul edilmeyince kardeşini kıskanarak onu öldüreceğini söylediği ve kurbanı kabul edilmeyen kardeşin, kurbanı kabul edilen kardeşi öldürdüğü bildirilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'de kardeşlerin ismi anılmamış ancak Tevrat'ta kardeşi Habil'i öldürenin Kabil olduğu belirtilmiştir. Tarihte işlenen bu ilk cinayetin sebebi, Kabil'in kendi kurbanının kabul edilmemesi, kardeşi Habil'in kurbanının kabul edilmesinden dolayı kardeşine duyduğu kıskançlıktır.

Bu cinayetten sonra çeşitli sebeplerle sayısız cinayet işlenmiş olup, bunların en bariz örnekleri de özellikle Ortaçağ Avrupası'nda kilise tarafından dinî sebeplerle işlenen cinayetlerdir.

Bu dönemde hem siyasi hem de ekonomik olarak oldukça güçlenen Papalık, emrindeki kiliseler aracılığıyla bu gücünü kırmak isteyen kişileri öldürmekten çekinmemiştir.

Bu tür cinayetlerden birini konu alan Umberto Eco'nun ünlü **"Gülün Adı"** romanı, güçlü anlatımıyla hem Avrupa'nın karanlık bir dönemine ışık tutmakta hem de akıcı üslubuyla okuyucuyu nefes kesici bir maceraya sürüklemektedir.

1327 yılında İtalya'nın kuzeyinde bulunan bir manastırda geçen romanda, esrarengiz bir şekilde öldürülen bir rahibin ölümünü araştırmak üzere görevlendirilen ve eski bir sorgucu olan rahip William ile yardımcısı Adso'nun yedi günlük süreçte yaşadıkları olaylar anlatılmaktadır.

Sorgucu William ve yardımcısı Adso, soruşturmayı yapacakları manastıra yaklaştıklarında, telaşla bir şeyler arayan manastır görevlileri ile karşılaşılır. Başrahibin ahırdan kaçan atını arayan görevliler, William'ın atın gittiği yönü göstermesi üzerine, atı ne zaman gördüğünü sorarlar. Bunun üzerine William atı hiç görmediğini söyleyerek hem görevlileri hem de yardımcısı Adso'yu merakta bırakır. Görevliler yanlarından ayrılır ayrılmaz daha fazla dayanamayan Adso, William'a hiç görmediği atın hangi yöne gittiğini nasıl bildiğini sorar.

William gülererek ve sakince anlatır:

"Kavşaklarda, daha yeni yağmış karda, solumuzdaki yola doğru yönelmiş bir atın toynak izleri çok açık seçik görülüyordu. Düzgün aralıklı olan bu izler, toynakların küçük ve yuvarlak olduğunu ve atın düzenli bir dörtnal gittiğini anlatıyordu; böylece, atın cinsini ve damarına basılmış bir hayvan gibi delice koşmadığını çıkardım. Çamların doğal bir dam oluşturdukları noktada, bir buçuk metre yüksekliğinde, taze kopmuş sürgünler vardı. Hayvanın, sağındaki

yola sapmak için güzel kuyruğunu savurarak hışımla dönmüş olması gereken yerde, dikenli çalılar arasında hâlâ uzun at kılları duruyordu... Son olarak, o yolun saman yığınının gittiğini bilmediğini söyleyemezsin; çünkü aşağı dönemeçten çıkarken, büyük güney kulesinin altında, artıkların yardan aşağı dökülerek karı lekelediğini gördük; üç yol ağzının durumundan anlaşıldığına göre, yol ancak bu yöne gidebilirdi."

Bu tutarlı ve zekice anlatım karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen Adso, bir soruşturmacının delilleri titizlikle incelemesinin önemini bir kez daha anlar.

Romanın ilerleyen bölümlerinde soruşturmayı derinleştiren William ve Adso yeni cinayetlerin işlenmesine engel olamadıkları gibi soruşturmayı sürdürmekte de oldukça zorlanırlar. William, mal edinmeyi yasaklayan ve yoksulluğu savunan Fransisken tarikatına mensuptur ve kilisenin zenginleşmesi, inancına ters düşmektedir. Ortaçağ'da Kilise politik ve ekonomik olarak güçlenmesine karşı çıkan kişilerle mücadele etmiş, kuruluş amacı, dinden dönenleri yargılamak ve cezalandırmak olan Engizisyon Mahkemeleri aracılığıyla bu kişileri bastırmıştır.

Engizisyon mahkemelerinin herhangi bir delil aramaksızın, asılsız suçlamalarla halkı cezalandırması büyük tepkilere neden olmuş ve modern ceza yargılamasının doğmasına aracılık etmiştir. Buna göre gerek soruşturma gerekse kovuşturma aşamasında, yargılama makamlarının uyması gereken usuller sıkı koşullara bağlanmış, hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin mahkûmiyete esas teşkil edemeyeceği gibi temel ilkeler getirilmiştir.

Umberto Eco'nun "**Gülün Adı**" romanından yola çıkarak, günümüzde oldukça büyük bir ilerleme kaydeden ve nihai amacı maddi gerçekliğe ulaşmak olan ceza yargılamasında; delillerin titizlikle toplanması, isabetli ve adil bir karar vermenin en önemli unsurlarından biri hâline gelmiştir.

Nitekim 5271 Sayılı CMK'nın 160. maddesinde bir suç işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayacağı hükme bağlanmıştır.

Buna göre, soruşturma aşamasında deliller titizlikle toplanmalı, muhafaza edilmeli ve incelenmelidir. Bu inceleme sonucunda kamu davası açmak için yeterli şüphe bulunduğu kanaat getiren Cumhuriyet savcısı, iddianame düzenleyerek mahkemeye gönderecektir. Soruşturma sonucunda elde edilen delillerin yeterli şüphe oluşturacak nitelikte olmaması ya da kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde ise Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir.

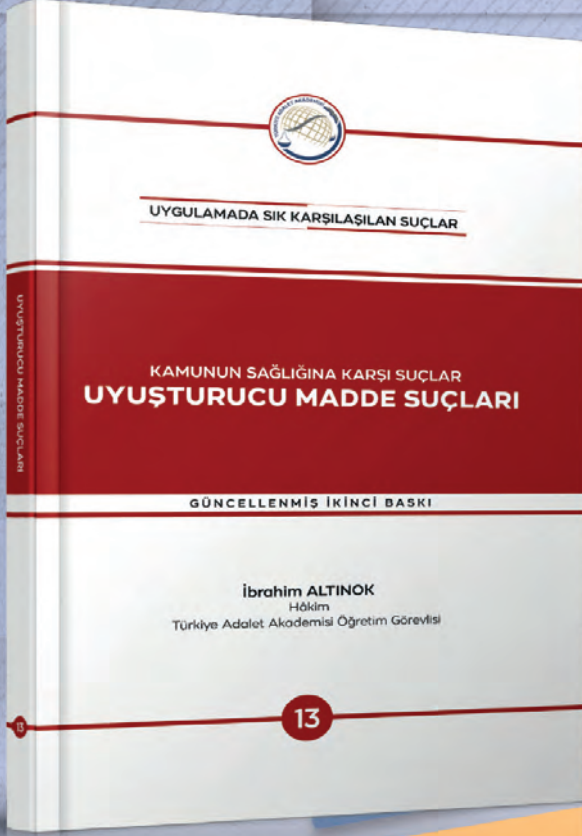
1412 sayılı CMUK'ta iddianamenin iadesi kurumu düzenlenmediğinden, yeterli delil toplanmadan kamu davası açılabilen ve böyle durumlarda mahkeme yargılama yapmaktan çok delil toplamakla uğraşmaktaydı. Olayın üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra (özellikle dış mekânda işlenen suçlarda) delillerin; rüzgâr, yağmur gibi doğa olayları ya da insan eliyle bozulması veya kaybolması gündeme gelmekteydi. Böylece zamanında toplanmayan deliller nedeniyle, hem yargılamaların gereksiz uzamasına hem de ceza alması gereken sanıkların beraat etmesine, dolayısıyla da adaletin tecellisine engel olunmaktaydı.

Gelişen teknoloji sayesinde delillerin toplanması, muhafazası ve incelenmesi oldukça kolaylaşmıştır. Öte yandan söz konusu teknolojik gelişmeler yeni suç tiplerinin ortaya çıkmasına, delil bırakmadan suç işlenmesine, şüphelilerin sürekli yeni yöntemler geliştirmelerine de imkân sağlamaktadır.

Bu durumda soruşturma makamlarının yeniliklere açık olmaları, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etmeleri büyük önem taşımaktadır. Bir suç işlendiğinde deliller süratle ve titizlikle toplanmalı, muhafaza edilmeli ve incelenmelidir.

Aksi hâlde yargılama süreçleri sağlıklı bir şekilde yürümeyeceğinden, adaletin tecellisi de o derece imkânsız hâle gelecektir.

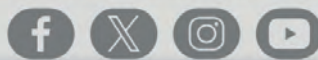

YENİ KİTAP
İKİNCİ BASKI

KAMUNUN SAĞLIĞINA KARŞI SUÇLAR
UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI

yayin.taa.gov.tr

@AdaletAkademisi

COVID 19 İZİNİ SONRASI GEÇİCİ 10. MADDENİN
İNFAZA GETİRDİĞİ
YENİLİKLER

Erdinç Hakan ÖZDABAKOĞLU
Cumhuriyet Savcısı

15.07.2023 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 7456 sayılı Kanun’un 15. maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’a geçici 10. madde eklenmiştir. 7456 sayılı Kanun’un yürürlük kenar başlıklı 30. maddesinde diğer hükümlerin yürürlüğe gireceği tarih net bir şekilde belirlenmiş olmasına rağmen, geçici 10. maddenin ne zaman yürürlüğe gireceği belirtilmemiştir. Bu kanuni boşluk sebebiyle bir takım görüşler ileri sürülmektedir.

Bu görüşlerden biri, başka bir düzenleme olmaması sebebiyle geçici 10. maddenin yürürlük tarihinin 15.07.2023 olduğunu kabul etmektedir. Yürürlük tarihi 15.07.2023 olarak kabul edildiğinde, farklı bir uygulama ve izaha muhtaç bazı durumlar ortaya çıkmaktadır.

Geçici 10/6. maddesine göre hükümlü, açık ceza infaz kurumuna ayrılacak, bu hükümlü hakkında hemen Covid-19 izni uygulanacak, Covid-19 izni uygulandığı takdirde, bu sefer de hükümlünün statüsü, geçici 10/2. maddedeki sürelerle tabi olacaktır. Böylelikle geçici 10/6. maddesinde yer alan üç aylık açık ceza infaz kurumunda bekleme şartı olmaksızın, geçici 10/2. maddedeki kapsam içerisinde denetimli serbestliğe ayrılma mümkün olacaktır.

Bu görüşün getirdiği bir başka nokta ise geçici 9/6. maddesinde +1 olarak sınıflandırılan açık ceza infaz kurumuna gönderilen hükümlüler, geçici 10/5. maddesi gereğince açık hükümlüsü statüsü kazanacaklarından, bu hükümlülerin de 31.07.2023 tarihinden önce Covid-19 iznisi sayılmaları, haklarında geçici 10/6. maddede yer alan düzenlemedeki şartlara bakılmaksızın geçici 10/2. maddesi gereğince denetimli serbestliğe ayrılmaları sonucu doğmaktadır.

Bu görüş, kanun koyucunun amacına ve tasfiye edilmek istenen “Covid-19 izni” kavramının ortaya koyduğu mantaliteye aykırıdır. Kanunun konuluş amacının, geçici olarak Covid-19 pandemisinin getirmiş olduğu statü ve uygulamayı tasfiye etmek olduğundan, bu görüş uygulanabilir bir görüş değildir.

Bu açıklamalar ışığında; geçici 10. maddenin 01.08.2023 tarihinde yürürlüğe girdiğinin kabul edilmesi, düzenlemenin mahiyeti ve kanun koyucunun yapmak istediği düzenleme açısından daha mantıklı görünmektedir. Düzenlemedeki esas amaç, 7242 sayılı Kanun kapsamı sonrasında herhangi bir boşluk doğmaması olduğundan bu sonuca ulaşılmaktadır.

COVID-19 PANDEMİSİ NEDENİYLE İZİN VERİLEN HÜKÜMLÜLERİN DÖNÜŞLERİ

5275 sayılı Kanun’un geçici 10/1. maddesinde dönüş usulleri gösterilmiştir. Buna göre; “(1) 31.7.2023 tarihi itibarıyla geçici 9’uncu maddenin beşinci fıkrası uyarınca Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle izinde bulunan hükümlüler, izin bitimini takip eden on beş gün içinde infaz işlemlerinin devam ettiği kurumlara dönmek zorundadır.” şeklindeki düzenlemeden kaynaklı olarak, hükümlülerin izin bitim tarihinden itibaren 15 gün içerisinde infaz işlemlerinin devam ettiği kurumlarına başvuru yapmaları gerekmektedir.

5275 sayılı Kanun’un geçici 9/5. maddesi, “31.07.2023 tarihine kadar” ibaresi kullandığı için, bu durum 31.07.2023 gününü de kapsadığından, kurumlara dönüşün başlangıcının 01.08.2023 tarihi olarak kabul edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Geçici 10/3. maddesinde de, izinden dönecek hükümlüler ile hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanacak hükümlülere ilişkin Adalet Bakanlığı resmî internet sitesinde duyuru yapılacağı belirtilmiştir.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün 14.07.2023 tarih ve 96291 sayılı yazısında bununla ilgili izlenecek usul net bir şekilde ortaya konulmuştur. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün ilgili yazısında; “1. Yükümlülerin müdürlüklerde kalabalık oluşturmalarının önüne geçilmesi amacıyla, bina girişlerine yönlendirici bilgi ve tabelalar konulması, danışma masası oluşturulması, görevli personel tarafından süreç hakkında bilgi talep eden yükümlülere bilgi verilmesi, çocuk, yaşlı, hasta vb. hassas grupların işlemlerinde şartlar el verdiği ölçüde ilgili kişilere kolaylık ve öncelik sağlanması, bunun

yanında, gerektiğinde "randevu" usulüne başvurulması, personelin desteklenmesi ve izinlerinin planlanması,

2. DSHY m. 84 uyarınca, belirlenen programlara katılma yükümlülüğünün ihtiyacı saptanan her hükümlü hakkında uygulanması, yapılan risk ve ihtiyaç değerlendirmesine göre hükümlünün herhangi bir eğitim ve iyileştirme programına katılmasının gerekmediğinin değerlendirilmesi hâlinde bu durumun denetim planının rehberlik ve iyileştirme bölümüne yazılması, denetim planında program/seminer çalışmasına yer verilirken yükümlülerin risk durumuna göre belli bir sayı ve periyot yerine yükümlünün ihtiyaçlarının esas alınması,

3. Bu süreçte randevu usulü uygulanabileceğinden hükümlülerin müdürlüğe kayıt işlemleri için yapacakları ilk müracaatından sonraki işlemler için verilen randevu tarihinin müracaat tarihi kabul edilerek; "kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma", "bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma", "bir bölgede denetim ve gözetim altında bulunma", "belirlenen programlara katılma" yükümlülüklerinde DSHY m. 81 ila 85'te yer alan yükümlülük başlangıç tarihlerinin denetim planının hazırlandığı tarihten itibaren ilgili süre içerisinde başlatılacak şekilde planlanması, yoğun görüşme ihtiyacı tespit edilen ve/veya intihar riski, kendisine ya da başkasına zarar verme riski vb. olduğu değerlendirilen yükümlüler ile acil ihtiyacı olduğu değerlendirilen çocuklar hariç olmak üzere, ilk üç bireysel görüşme başlangıç tarihinin, hükümlü hakkında denetim planının hazırlandığı tarihten itibaren 3 ayı geçirmeyecek şekilde zamana yayarak planlama yapılması,

4. İnfaz ile eğitim ve iyileştirme çalışmalarının devam ettiği süreçte alınacak komisyon kararlarına istinaden yapılacak yeniden değerlendirme ve planlama işlemlerinin yanı sıra DSHY m. 38/11 gereğince hazırlanacak belgede; hükümlünün farklı iyileştirme çalışmalarına katılmasına gerek olup olmadığına yer verilmesi, bu kapsamda komisyon tarafından da gerekli görülmesi halinde hükümlü hakkında yeniden risk ve ihtiyaç değerlendirme işlemi yapılarak denetim planının güncellenmesi,

5. Eğitim ve iyileştirme program takvimleri ile denetim planları hazırlanırken iyileştirme çalışmalarının ilerleyen yıllardaki resmi tatillere ve olası tatil günlerine denk gelmemesine dikkat edilmesi,

6. Kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma yükümlülüğünün aylık 80 saati geçmeyecek şekilde planlanması, yükümlülerin çalıştırılacağı kurumların izin bitiminden önce belirlenmesi ve ilgili kurumlarla irtibata geçilerek gerekli bilgilendirmelerin yapılması, istenerek ayrıntılı bir şekilde yerine getirilmesi gereken prosedür gösterilmiştir."

COVID-19 PANDEMİSİ NEDENİYLE CEZA İNFAZ KURUMU DIŞINDA BULUNAN HÜKÜMLÜLERİN DURUMU

7242 sayılı Kanun ve 5275 sayılı Kanun'a eklenen geçici 9/5. maddesi ile açık ceza infaz kurumlarındaki bütün hükümlüler, herhangi bir koşul olmaksızın Covid-19 izinlisi olarak serbest bırakılmıştır. Bu serbestlik 31.07.2023 tarihinde son bulmaktadır.

Yine 7242 sayılı Kanun ve 5275 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 10/2. maddesi ile Covid-19 izni nedeniyle serbest bırakılan açık kurum hükümlülerinin denetime ayrılma koşulları düzenlenmiştir.

Normal şartlarda hükümlüler, koşullu salıvermeye 1 yıl kala, diğer şartların da gerçekleşmesi şartıyla 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesi gereğince, denetimli serbestlikten faydalanmaktadır. Ancak 671 sayılı KHK'nın 32. maddesi ile 5275 sayılı Kanun'a eklenerek, 6757 sayılı Kanun'un 28. maddesi ile uyumlu hâle getirilen, geçici 6. madde uyarınca, 01.07.2016 tarihine kadar işlenen suçlar açısından; Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) kasten öldürme suçları (m. 81, 82), üst soya, alt soya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaş-

mış yaralama suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (m. 102, 103, 104, 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (m. 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (m. 188) ve II. Kitap 4. Kısım 4., 5., 6. ve 7. bölümlerinde (m. 302 ila 339) tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere diğer suçlardan hükümlüler yönünden koşullu saliverilmelerine "2 yıl" ya da daha az bir süre kalması yeterlidir.

Bunun yanında 15.4.2020 tarihinde yürürlüğe giren 7242 sayılı Kanun ile 5275 sayılı Kanun'un geçici 6. madde hükmünde tekrar değişikliğe gidilmiştir. 5275 sayılı Kanun'un geçici 6/1. maddesi hükmünün 7242 sayılı Kanun'la değişik şekline göre; 30.03.2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından; TCK'nın kasten öldürme suçları (m. 81, 82 ve 83), üst soya, alt soya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları, neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçu (m. 87, fıkra iki, bent d), işkence suçu (m. 94 ve 95), eziyet suçu (m. 96), cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (m. 102, 103, 104 ve 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (m. 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (m. 188) ve II. Kitap 4. Kısım 4, 5, 6 ve 7. bölümlerinde tanımlanan suçlar ile TMK kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere, 105/A-1 maddesinde yer alan "1 yıllık" süre, "3 yıl" olarak uygulanır.

5275 sayılı Kanun'un geçici 6/2-a-b hükmünün 7242 sayılı Kanun'la değişik şekline göre; 30.03.2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından, TCK'nın kasten öldürme suçları (m. 81, 82 ve 83), cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (m. 102, 103, 104 ve 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (m. 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138) ve II. Kitap 4. Kısım 4, 5, 6 ve 7. bölümlerinde tanımlanan suçlar (m. 302 ilâ 339) ile TMK kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere; 0-6 yaş grubu çocuğu bulunan kadın hükümlüler ile 75 yaşını bitirmiş hükümlüler hakkında 105/A-3 maddesinde yer alan "2 yıllık" süre, "4 yıl" olarak düzenlenmiştir.

Maruz kaldığı ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatını yalnız idame ettiremeyen 65 yaşını bitirmiş hükümlülerin koşullu

saliverilmeleri için infaz kurumlarında geçirmeleri gereken süreler, azami süre sınırına bakılmaksızın 105/A maddesinde düzenlenen denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilebilir.

Ayrıca 7242 sayılı Kanun'la değişik 5275 sayılı Kanun'un geçici 6/3. maddesi hükmünde, geçici 6/1-2. maddesi hükümlerinin kapalı kurumlarda bulunup açık kurumlara ayrılma koşullarını taşıyan iyi hâlli hükümlüler hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir.

Geçici 10/2. maddesinde ise; "31.7.2023 tarihi itibarıyla geçici 9'uncu maddenin beşinci fıkrası uyarınca Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle izinde bulunan ve ilgili mevzuat uyarınca cezalarının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına beş yıl ve daha az süre kalan hükümlülerin talebi aranmaksızın, cezalarının koşullu saliverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına infaz hâkimi tarafından karar verilebilir." şeklinde düzenleme nedeniyle, 31.07.2023 tarihinde izinde bulunan hükümlüler açısından 5 yıl daha erken denetimli serbestliğe ayrılma olanağı sağlanmıştır. Düzenlemeye göre hükümlülerin sahip oldukları denetimli serbestlik sürelerine 5 yıl ilave edilmektedir. Buna göre; 1 yıl denetimli serbestlik süresine tabi hükümlü 6 yıl, 3 yıl denetimli serbestlik süresine tabi hükümlü ise 8 yıllık denetimli serbestlik sürelerinden faydalanacaktır. Kanuni düzenlemeye göre bu maddeden yararlanabilmek için 31.07.2023 tarihi itibarıyla infaz edilmekte olan bir cezanın bulunması gerekmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta, kanunda 31.07.2023 kriterinin suç işleme tarihi olarak değil, Covid-19 izninde bulunmayı şart koştuğudur. Böylelikle kanunun amacının Covid-19 izninde bulunan şahısları kapsadığı anlaşılmaktadır.

Covid-19 izninde bulunan hükümlülerin bu madde kapsamında olduğu anlaşılacakla birlikte, 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesinde ödenmeyen adli para cezasından çevrili zorlama hapsinde denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilemeyeceği belirtildiğinden ödenmeyen adli para cezasından çevrili hapis cezasını infaz eden hükümlülerin, Covid-19 izninin sona ereceği tarih itibarıyla, açık ceza infaz kurumuna dönmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Aynı şekilde 6284 sayılı Kanun'a aykırılıktan verilen tedbire muhalefet, İcra ve İflas Kanunu'nun 340. maddesine göre verilen ödeme şartını ihlal, tazyik hapisleri, disiplin hapisleri hakkında da denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadığından haklarında geçici 10/2. maddenin uygulanamayacağı anlaşılmaktadır.

Terör suçu hükümlülerinin, denetimli serbestliğe ayrılmaları için açık ceza infaz kurumuna ayrılma koşulunun gerçekleşmesinin şart olması dikkate alınarak, açık ceza infaz kurumuna ayrılma yönetmeliğinin 6/2-ç maddesi uyarınca koşullu salıvermelerine 1 yıl kala açık ceza infaz kurumuna ayrılabilme nedeniyile 5 yıllık denetimli serbestlik süresinden fiilen yararlanma olanakları yoktur.

Terör suçu hükümlülerinin, yargılama aşamasında haklarında TCK'nın 221. maddesindeki etkin pişmanlık düzenlemesinin uygulanması durumunda, açık ceza infaz kurumuna ayrılma yönetmeliğinin 6/2-c maddesindeki, "29.7.2003 tarihli ve 4959 sayılı Toplum Kazandırma Kanunu, 30.7.1999 tarihli ve mülga 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu'nun 14'üncü maddesi ve 5237 sayılı Kanun'un 221'inci maddesinden yararlananların koşullu salıverilme tarihine iki yıldan az süre kalması" hükmü sebebiyle, koşullu salıvermelerine 2 yıl kala açık ceza infaz kurumlarına ayrılabilmelerine engel bir durum yoktur. Bu hükümlüler açısından, Covid-19 iznine çıkmış olmaları durumunda, geçici 10/2. maddesindeki +5 yıllık denetim süresinden yararlanmalarında kanuni düzenleme açısından bir sorun görülmemektedir. Geçici 10/2. maddesindeki düzenlemede istisnai suçlar yer almadığından bu sonuca ulaşılmaktadır.

Düzenlemede 31.07.2023 tarihi itibarıyla Covid-19 izninde bulunmasına rağmen, geçici 10/2. madde kapsamındaki +5 yıl olarak terminolojik kapsamda nitelendirilen denetimli serbestlik süresinden, şartları daha sonra sağlayacak hükümlüler açısından kanun metninde herhangi bir ibare yer almamaktadır. Buna karşılık geçici 10/6. maddesindeki düzenlemede, net bir şekilde "Bu şartların olduğu tarih itibarıyla" denilmek suretiyle ileride bu şartları taşıyan hükümlülerin geçici 10/6. maddesi kapsamında değerlendirilebilecekleri kabul edilmiştir.

Geçici 10/2. maddesinde bu ibarenin yer alması tartışmalı bir alan yaratmaktadır. Ancak kanun gerekçesinde "Maddenin ikinci fıkrasıyla, Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle 31.07.2023

tarihi itibarıyla izinde bulunan hükümlülerin beş yıl daha erken denetimli serbestliğe ayrılmasına imkân sağlanmaktadır. Buna göre ilgili mevzuat uyarınca hükümlülerin hâlihazırda sahip oldukları denetimli serbestlik sürelerine beş yıl ilave edilerek, bu hükümlülerin ceza infaz kurumlarından daha erken çıkmaları ve kalan hapis cezalarını denetimli serbestlik tedbiri altında infaz etmeleri sağlanmaktadır. Bu fıkra uyarınca denetimli serbestliğe ayrılan hükümlüler hakkında 105/A maddesinde belirtilen denetimli serbestlik rejimi ve yükümlülükleri uygulanacaktır. Belirtmek gerekir ki, bu düzenlemeden Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle izne gönderilen bütün hükümlüler fıkrada belirtilen koşulları taşıdıkları tarih itibarıyla faydalanabilecektir. Hükümlüler 31.07.2023 tarihi itibarıyla belirtilen koşulları taşımaları bile daha sonra fıkrada belirtilen koşulların oluşmasıyla birlikte bu düzenlemeden yararlanabilecektir." şeklinde açıklamalar yer almaktadır.

Gerekçede özellikle "Hükümlüler 31.07.2023 tarihi itibarıyla belirtilen koşulları taşımaları bile daha sonra fıkrada belirtilen koşulların oluşmasıyla birlikte bu düzenlemeden yararlanabilecektir." ibaresi sebebiyle, kanun koyucunun iradesinin, 31.07.2023 tarihi itibarıyla koşulları taşımaları bile daha sonra bu koşulları taşıyacak olan hükümlülerin, geçici 10/2. maddesinden faydalanacakları kabul edilmelidir. Ancak burada unutulmaması gereken en önemli nokta, geçici 10/2. maddesinden faydalanabilmek için 31.07.2023 tarihi itibarıyla Covid-19 izninde bulunma koşulunun her zaman aranmasının gerektiğidir.

Uygulama açısından bir takım sorunlar da bulunmaktadır. 5275 sayılı Kanun'a eklenen geçici 10/2. maddesinde getirilen hükümde; 31.07.2023 tarihi itibarıyla geçici 9. maddenin beşinci fıkrası uyarınca Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle izinde bulunan ve ilgili mevzuat uyarınca cezalarının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına 5 yıl ve daha az süre kalan hükümlülerin talebi aranmaksızın, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanacağı kabul edilmiştir.

Bu kapsamda, denetimli serbestlik tedbiri uygulanan hükümlü hakkında, denetimli serbestlikte iken gerçekleştirmiş olduğu bir eylem dolayısıyla iddianame düzenlenmesi nedeniyle açık ceza infaz kurumuna gönderilmesi durumunda, denetimli serbestlik müdürlüklerinin

denetim dosyasını kapatarak, açık ceza infaz kurumuna göndermesi dikkate alındığında, hakkında iddianame düzenlenen hükümlünün bu iddianameye konu eylem dolayısıyla beraat etmesi hâlinde, tekrar denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle gönderilmesi işlemi sırasında, geçici 10/2. maddesindeki denetimli serbestlik gönderilme şartlarının tekrar uygulanıp uygulanmayacağı, dikkate alınması gereken tartışmalı bir alan yaratmaktadır.

Kanımca, geçici 10/2. maddenin uygulanması suretiyle, hakkında denetimli serbestlik uygulanan hükümlünün gerçekleştirmiş olduğu bir eylem nedeniyle hakkında iddianame ile dava açılması durumunda, 5275 sayılı Kanun'un 105/A-7 maddesi gereğince, açık ceza infaz kurumuna iade edilmesi sonrasında, iddianameye konu olan eylem hakkında, beraat, ceza verilmesine yer olmadığına dair karar, düşme veya red şeklinde bir karar verilmesi hâlinde, eski statüsünü geri kazanacağı, bu nedenden dolayı hakkında, geçici 10/2. maddesinin tekrar yürürlüğe gireceği kabul edilmelidir.

Geçici 10/6-1. cümle hükmü gereğince hakkında açık ceza infaz kurumuna ayırma kararı verilen ve açık ceza infaz kurumuna gönderilen hükümlünün, açık ceza infaz kurumundan, geçici 10/6-2. cümle uygulanmak suretiyle denetimli serbestlik tedbiri kapsamında gönderilmesi sonrasında, denetimli serbestlikte iken gerçekleştirmiş olduğu bir eylem dolayısıyla iddianame düzenlenmesi nedeniyle açık ceza infaz kurumuna iade edilmesi durumunda, denetimli serbestlik müdürlükleri denetim dosyasını kapatarak, açık ceza infaz kurumuna göndermektedir.

Hakkında iddianame düzenlenen hükümlünün bu iddianame dolayısıyla beraat etmesi hâlinde, tekrar denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle gönderilme kararındaki işlem sırasında, geçici 10/6-2. cümledeki denetimli serbestlik gönderilme şartlarının karar alınırken tekrar uygulanıp uygulanmayacağı konusu bir başka tartışma alanıdır.

Hakkında denetimli serbestlik uygulanan hükümlünün, gerçekleştirmiş olduğu bir eylem nedeniyle hakkında iddianame ile dava açılması durumunda, 5275 sayılı Kanun'un 105/A-7 maddesi gereğince, açık ceza infaz kurumuna iade edilmesi sonrasında, iddianameye konu olan eylem hakkında, beraat, ceza verilmesine yer olmadığına dair karar, düşme veya red şek-

linde bir karar verilmesi hâlinde, eski statüsünü geri kazanacağı, bu nedenden dolayı hakkında geçici 10/6-2. cümlenin tekrar yürürlüğe gireceği kabul edilmelidir.

Tekrar belirtmekle birlikte, kanunun temel noktası, 31.07.2023 tarihi itibarıyla kesinleşmiş bir ilamı nedeniyle kapalı veya açık ceza infaz kurumunda veya covid-19 izninde bulunmaktadır.

Buna karşılık, hükümlülerin bir kısmının birden fazla ilamının bulunma ihtimalinin göz önünde bulundurulması gerektiği anlaşılmaktadır. 31.07.2023 tarihinden sonra kesinleşmiş ilamlar açısından geçici 10. maddenin uygulama alanının bulunmadığı, kanunun koyduğu sistematikten anlaşılmaktadır.

Ancak, bir hükümlü hakkında geçici 10. maddenin uygulanması sonucunda, açık ceza infaz kurumuna ayrılması veya denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak hakkında işlem yapılması sonrasında, bu hükümlünün 31.07.2023 tarihinden önce kesinleşen ilamları ile ilgili olarak daha sonradan içtima kararı alınması durumunda, alınacak kararlarda geçici 10. maddenin uygulama alanı bulup bulmadığı diğer bir tartışma noktası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu statüde bulunan hükümlü hakkında 31.07.2023 tarihi veya öncesinde kesinleşmiş olan mahkeme ilamlarının idari bir takım sebeplerle infaz savcılıklarına geç verilmesi, infaz savcılıklarının da bunlarla ilgili geç işlem yapması halinde, hakkında geçici 10. madde uygulanan hükümlü için içtima sonrasında da, geçici 10. madde kapsamında değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bunun aksinin kabulü, kendisinin herhangi bir kusurunun bulunmadığı, idari gecikmelerin hükümlü aleyhine sonuç doğurması sonucunu doğurur ki bu da hakka-niyete aykırıdır.

5275 SAYILI KANUN'UN GEÇİCİ 9/6. MADDESİ KAPSAMINDAKİ HÜKÜMLÜLERİN DURUMU

7242 sayılı Kanun ile 5275 sayılı Kanun'a eklenen geçici 9/6. maddesindeki son tarih 31.07.2023 olarak uzatılmıştır. Geçici 9/6. maddesinde, toplam cezası 10 yıldan az ise 1 ayını, 10 yıl ve daha fazla ise 3 ayını kapalı kurumlarda geçiren kişinin, iyi halli olmak koşuluyla açık ceza infaz kurumuna ayrılmasına 1 yıl ve daha az süre kaldığı takdirde, açık ceza infaz kurumuna gönderilebileceği kabul edilmiştir.

Bu şekilde açık ceza infaz kurumunda bulunan şahıslar uygulamada +1 hükümlüsü olarak adlandırılmış ve geçici 10/5. maddesi gereğince 31.07.2023 tarihi itibarıyla açık ceza infaz kurumuna ayrılmış kabul edilmişlerdir.

Bu statüde bulunan hükümlüler açısından, kanunen açık ceza infaz kurumuna ayrıldıkları için, tespit kararı dışında ayrıca bir idare gözlem kurulu kararına gerek yoktur. Bu hükümlüler geçici 10/6-2. hükmü gereğince 3 yıl daha erken denetimli serbestliğe ayrılabilirler. 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesindeki 1 yıllık denetime tabi hükümlü için süre 3 yıl artırılarak 4 yıl olmakta, geçici 6. madde hükmü gereğince 3 yıllık denetime tabi hükümlüler için ise süre 6 yıl olarak karşımıza çıkmaktadır.

5275 sayılı Kanun'un 9/6. maddesi kapsamında açık ceza infaz kurumuna gönderilen hükümlüler açısından, 3 aylık sürenin açık ceza infaz kurumuna geldiği tarihten itibaren başlatılması gerekmektedir.

31.07.2023 TARİHİNDE KAPALI KURUMLARDA BULUNAN HÜKÜMLÜLERİN DURUMU

5275 sayılı Kanun'un 10/6-1. cümlesinde belirtildiği üzere, 31.07.2023 tarihi itibarıyla kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerden 10 yılın altında olanlar 1 ay, 10 yıl ve daha fazla olanlar ise 3 ayını kapalı ceza infaz kurumlarında geçirdikten sonra haklarında uygulanması gereken açığa ayrılma koşullarına göre 3 yıl daha erken açık ceza infaz kurumuna ayrılabilirlerdir. Dikkat edilmesi gereken nokta, iyi hâllilik koşulu da burada aranmalıdır. Bu düzenlemede, TCK II. Kitap 4. Kısım 4, 5, 6 ve 7. bölümlerinde tanımlanan suçlar ile TMK kapsamına giren suçlar ve örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar istisna tutulmuştur.

Kanun koyucu, geçici 10/6. maddede infaz kurumunda bulunmayı temel kriter olarak kabul etmiştir. Bu kapsamda 31.07.2023 tarihinde kapalı ceza infaz kurumunda bulunan ancak şartları ileri tarihte oluşan hükümlü de bu madde düzenlemesinden yararlanacaktır.

Tekrar belirtmekte fayda var ki kanunda aranan temel kriter, 31.07.2023 tarihi itibarıyla kapalı ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunmaktır. 31.07.2023 tarihinde kapalı ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan ancak daha sonra hükümlü statüsünü kazanan kişilerin bu kanun kapsamında olmadığı anlaşılmaktadır.

Buna karşılık 31.07.2023 tarihinde kapalı ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan ancak tutuklamaya esas teşkil eden kararın 31.07.2023 tarihi veya daha öncesinde kesinleşmesine rağmen, mahkemece veya savcılıkça işlemi geç yapılan kişiler hakkında, hükmün kesinleştiği tarihin dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır.

Kesinleşme tarihi 31.07.2023 veya daha öncesi ise kişinin geçici 10/6. maddesinden faydalanması gerekmektedir. Hükmün kesinleşmesi ile tutuklu statüsünden hükümlü statüsüne geçildiğinden, mahkemece veya savcılıkça daha sonra işlemlerinin yapılmasının hükümlünün insiyatifinde bulunmaması nedeniyle, hak kaybına sebebiyet vermemek için, kesinleşme tarihleri her zaman dikkate alınmalıdır.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise 5275 sayılı Kanun'un geçici 6/1. maddesinde denetimli serbestlik sürelerinin 1 yıldan 3 yıla çıkarıldığı gerçeğidir. Geçici 6/3. maddesinde birinci ve ikinci fıkra hükümlülerinin iyi hâlli olmak koşuluyla kapalı ceza infaz kurumunda bulunmaları durumunda da haklarında uygulanacağı kabul edildiğinden, hükümlünün lehine olması halinde 5275 sayılı Kanun'un geçici 6/1-3. maddesi gereğince; kapalı ceza infaz kurumundan doğrudan denetime ayrılmanın da olanaklı olduğu kabul edilmelidir.

Geçici 10/6-1. cümle gereğince, açık ceza infaz kurumuna ayrılma kararı verilen ve açık ceza infaz kurumuna gönderilen hükümlünün, açık ceza infaz kurumundan, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak gönderilmesi sonrasında, denetimli serbestlikte iken gerçekleştirmiş olduğu bir eylem dolayısıyla tutuklanması ve kapalı ceza infaz kurumuna gelmesi durumunda, denetimli serbestlik müdürlüklerinin denetim

dosyasını kapatarak, kapalı ceza infaz kurumuna göndermesi nedeniyle, tutuklandığı suçtan tahliye olması sonrası tekrar açık ceza infaz kurumuna gönderilme kararı alınması işlemi, geçici 10/6-1. cümledeki açık ceza infaz kurumuna gönderilme için getirilen ek süre şartının tekrar dikkate alınmasının gerekip gerekmediği, (karar alınırken geçici 10/6-1. cümlelerin tekrar uygulanıp uygulanmayacağı) bir takım tartışmalara neden olmaktadır.

Bu tartışmaların nasıl evrileceği süreç içerisinde ortaya çıkacaktır. Ancak infaz yasalarının istisnalar dışında derhâl uygulama ilkesi kapsamında içerisinde olması dikkate alındığında, tahliye olan hükümlünün eski statüsünü kazandığı kabul edilmeli ve açık ceza infaz kurumuna ayrılma ile ilgili tekrar karar alınırken geçici 10/6-1. cümle şartlarının uygulanmasının gerektiği, genel hukuk kuralları gereğince kabul edilmelidir.

Bir başka dikkate alınması gereken nokta ise, hakkında geçici 10/6-1. cümlesi gereğince açık ceza infaz kurumuna ayrılma kararı verilen ve açık ceza infaz kurumuna gönderilen hükümlünün, açık ceza infaz kurumunda bulunduğu sırada, herhangi bir disiplin olayı sebebiyle kapalı ceza infaz kurumuna iade edilmesi durumunda, disiplin ile ilgili sürecin bitimini müteakiben tekrar açık ceza infaz kurumuna gönderilirken, geçici 10/6-1. cümledeki açık ceza infaz kurumuna gönderilme için getirilen ek süre şartının mı yoksa sadece açık ceza infaz kurumuna ayrılma yönetmeliğinin mi dikkate alınması gerektiği konusudur.

Disiplin süreci hükümlü lehine, ceza verilmesine yer olmadığına dair bir kararla bitirse, bu hükümlüler hakkında geçici 10/6-1. cümlesi uygulanmalı, ancak hükümlü disiplin cezası aldığı takdirde, bu statüdeki hükümlülerin tekrar açık ceza infaz kurumuna gönderilmesi sürecinde, geçici 10/6-1. cümledeki uygulama alanı ile iliyet bağının kesilmesi sebebiyle bu nitelikteki hükümlüler hakkında genel açık ceza infaz kurumuna ayrılma hükümleri uygulanmalı, geçici 10/6. madde uygulanmamalıdır.

31.07.2023 TARİHİ İTİBARIYLA CEZASI ERTELENMİŞ VEYA İNFAZI DURDURULMUŞ HÜKÜMLÜLERİN DURUMU

Geçici 10/7. maddesinde 31.07.2023 tarihi itibarıyla 5275 sayılı Kanun'un 16, 16/A ve 17. maddeleri kapsamında cezaları ertelenen ve hapis cezasının infazı durdurulmuş kişiler hakkında da 6. fıkranın uygulanabileceğini kabul edilmiştir. Böylelikle kanun koyucu, 31.07.2023 tarihi itibarıyla yargısal bir kararla infazı durdurulan veya infazı ertelenen kişinin bu olanaktan faydalanmasını mümkün kılmıştır.

Terör ve örgüt suçları, geçici 10/6. madde kapsamı dışında tutulduğundan, 10/7. maddesi bu hükümlüler için uygulanmamalıdır.

GEÇİCİ 10. MADDENİN UYGULANMASINDAKİ İSTİSNALAR

5275 sayılı Kanun'un 10/8. maddesinde, koşullu salıvermesi geri alınan ve ikinci defa mükerrer olup da 31.07.2023 tarihi itibarıyla bu cezaların infazı için ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler hakkında 6. fıkra hükmünün uygulanmayacağı kabul edilmiştir.

Buna benzer bir düzenlemenin 5275 sayılı Kanun'un 14/2-a ve açık ceza infaz kurumunun, ayrılma yönetmeliğinin 8/1-b ve 8/2-a maddelerinde de yer aldığı görülmektedir. Buna göre; bu hükümlüler bu cezaların infazı açısından 3 yıl daha erken açığa ve denetimli serbestliğe ayrılma düzenlemelerinden faydalanamayacaklardır.

Dikkat edilmesi gereken en önemli nokta ise, geçici madde 10/8-2. cümleyle göre bu türden olmayan cezalar açısından ise 10/6. fıkrası uygulanabilecektir. İkinci defa tekerrür veya koşullu salıvermeden geri alınmış cezalar dışındaki cezalar hakkında geçici 10/6. uygulanacaktır.

BOŞANMA SÜRECİNDE ÇOCUKLAR: EBEVEYNE YABANCILAŞMA SENDROMU

Rabia ÇOBAN KAYNAK
Sosyal Hizmet Uzmanı

*"Kuşların
uçmak için
iki kanada,
çocukların ise
hem anneye
hem de babaya
ihtiyacı vardır."*

Aile, toplumun alt yapısını oluşturan, bağlı olduğu bireylerin ihtiyaçları olan sevgiyi, şefkati ve bakımı veren, üyelerin bireysel fonksiyonlarını etkili bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesinde önemli bir sosyal sistemdir. (Nazlı, 2003; Erkal 2003). Ebeveynler çocuklarının duygusal, davranışsal, kişilik ve bilişsel gelişimine destek olarak topluma uygun üyeler yetiştirilmesinde büyük öneme sahiptir. Hızla artan toplumsal değişimler aile yapısını ve eşlerin uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Yörükoğlu, 2006; Şentürk Aydın, 2014).

Eşler arasındaki uyumsuzluk, ailenin yapısını olumsuz etkileyerek boşanmayı beraberinde getirmektedir. Boşanma, hukuki bir işlem olmasının yanı sıra özelde aile üyelerini genelde ise toplumu; sosyal, psikolojik ve ekonomik yönden etkilemesi sebebiyle önemli bir sosyal olgudur. Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de boşanma oranları artış göstermektedir. TÜİK (2023) verilerine göre 2010 yılında kaba boşanma hızı binde 1,62 iken 2022 yılında binde 2,13'e yükselmiştir.

Boşanma, aile sistemindeki dengeyi bozan, aile üyelerinde stres verici bir yaşam olayı olmasından kaynaklı bir kriz durumu olarak tanımlanabilir. Boşanma süreci ile yaşanan bu kriz, çiftlerin boşanma kararı almasıyla başlar, boşanma sırası ve sonrasında yaşanan süreç ve deneyimler ile şekillenmektedir. Boşanma süreci ve sonrasında ailelerde yapısal bir değişim meydana gelmekte ve ilişkiler yeniden tanımlanmaktadır. Alt sistemlerde kurallar, sınırlar, roller, (çocukların hangi ebeveyni ile kalacağı, diğer ebeveyni ile ilişkisinin niteliği, sosyal destek kaynakları, çocuğun okulunda değişikliğe gidilip gidilmeyeceği, kardeşlerin bir arada mı ayrı ebeveynlerde mi yaşayacağı gibi değişkenler) tekrar belirlenmektedir (Carter, Mc Goldrick, 2000; Anderson, Sabatelli, 1999). Özellikle, çekişmeli boşanma sürecinde ebeveynler arasında yaşanan çatışmanın artması durumunda ebeveynlik davranışlarında değişimler gözlenmektedir. Bu durum, çocuğun ebeveynini reddetmesine ya da ebeveynine yabancılaşmasına sebep olabilmektedir.

Boşanma süreci ve sonrasında ebeveynler arasında devam eden çekişmeler, çocuğun yüksek yararını örseleyebilen durumlara ve hak ihlallerine sebebiyet verebilmektedir. Çekişmeli boşanma sürecinde eşler arasında yaşanan çatışmalar velayet savaşlarına dönüşebilmektedir.

Genellikle çocuğun velayeti ile ilgili anlaşmazlıklarda ortaya çıkan ve bir çeşit, çocuğa yönelik duygusal istismar türü olarak da değerlendirilen "ebeveyne yabancılaşma sendromu" (EYS), çocuğun birlikte yaşadığı ebeveyn tarafından diğer ebeveyn ile görüşmesinin engellenmesi, bilinçli ve kasıtlı olarak diğer ebeveyni kötüleyerek çocuğun ebeveynine duygusal olarak uzaklaşması olarak tanımlanabilir.

EYS davranışları literatürde ilk defa psikoanalist Wilhelm Reich tarafından tanımlanmıştır. Reich (1949), ebeveynlerden birinin diğer ebeveyni kötüleyerek çocuğu olumsuz etkilemesi sonucu, çocuğun, kötülene ebeveyninden uzaklaşmasını "ebeveyne yabancılaşma sendromu" olarak tanımlamıştır. Wallerstein ve Kelly (1976) ise çocuğun mantıksız şekilde diğer ebeveynini görmek istememesini ya da iletişim kurmaya karşı gösterdiği direnci olarak tanımlamıştır.

Ebeveyne yabancılaşma, çocuğa uygulanan bir çeşit duygusal istismardır ve çocuğun diğer ebeveyni ile duygusal ilişki kurmasını engelleyen bir kişilik hakkı ihlalini de oluşturmaktadır. Gardner (1992); ebeveyne yabancılaşma sendromunun özelliklerini sekiz başlık altında toplamıştır:

- 1) Hedefteki ebeveyne karşı iftira kampanyası düzenlenir.
- 2) Hedefteki ebeveyni reddetmek için çocuk, tutarsız, mantıksız, zayıf ve saçma bir mantığa sürüklenir.
- 3) Çocuğun yaşantısı ve gelişimsel süreciyle tutarsız ifade, terim ve senaryolar üretilir.

- 4) Çocuğun ebeveynlerine karşı çelişkili duygular eksiktir.
- 5) Hedefteki ebeveynin ret kararı, çocuğun kendisi tarafından verildiği iddiasında bulunulur.
- 6) Çocuğu yabancılaştıran ebeveynlere karşı kolsuz otomatik destek sağlanır.
- 7) Çocuğun belirgin bir suçluluk duygusu olmaz.
- 8) Hedefteki ebeveynin geniş ailesine karşı yayılan kin ve nefret duyguları mevcuttur.

Özellikle, çekişmeli boşama süreciyle eşler arasında başlayan çatışmalar sonucunda, tedbiren velayeti kendisine verilen eş, velayeti suistimal ederek çocuğun diğer ebeveyni ile kişisel ilişki kurmasını engelleyebilmekte ya da kasıtlı ve bilinçli olarak çocuğu diğer ebeveynlere karşı kötüleyerek, çocukta ebeveynlere yabancılaşma davranışlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Ebeveynlere yabancılaşma sendromu, çocuğun psiko-sosyal gelişimini örseleyen, çocukta depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, davranış bozukluğu, antisosyal kişilik bozukluğu ve ayrılma anksiyetesi gibi birçok psikolojik problemin yanında çocuğu duygusal manipüle eden bir çocuk hakkı ihlalidir.

Johnston, Walters ve Olesen'in (2008) 125 boşanmış aile ile yaptıkları bir çalışmada, ebeveynlere yabancılaşma oranının söz konusu boşanmalarda yüzde 48 civarında olduğu; yüzde 5.4 oranında annenin, yüzde 42.5 oranında babanın reddedildiği belirtilmiştir.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2023) verilerine göre; Türkiye genelinde 2021 yılında açılan boşanma davalarının yüzde 47,5 oranı ile evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle çekişmeli boşanma davaları olduğu görülmektedir. Bu veri, çocukların ebeveynlere yabancılaşma davranışlarına maruz kalma hususunda muhtemel bir sonuç olarak görülebilir. Bu hususta özellikle çocuğun boşanmanın sonuçlarından en az etkilenmesi için mikro ve makro düzeyde politika düzenlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu adımlardan ilkinin, velayetin, boşanmanın ferilerinden ayrı tutulması gerekliliğidir. Çekişmeli davaların çoğunda çocukların taraf olarak mahkemece dinlenilmesi yaygın bir usuldür. Bu durum çoğu zaman çocukta suçluluk duygusuna sebep olmakta ve taraflarca çocuğun diğer ebeveynlere karşı silah olarak kullanılmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple çocuğun ebeveynlerinin evlilik birlikteliği sürecinde tanık olarak dinlenilmesi hususundan vazgeçilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Diğer bir öneri ise, tek taraflı velayet yerine, çocuğun üstün yararı gerektirdiği takdirde ortak velayete teşvik etmek ve bu hususta yasal düzenlemeler yapma gerekliliğidir.

Nitekim İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye ek 7 numaralı protokolün "Eşler arasında eşitlik" başlıklı 5. maddesinde, "Eşler evlilikte, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesi durumunda, kendi aralarında ve çocukları ile ilişkilerinde medeni haklar ve sorumluluklarda eşit şekilde yararlanırlar" denilmekte ve boşanma hâlinde dahi eşitlik temeline vurgu yapılmaktadır (AİH, 1950, 1998).

Her ne kadar ülkemizde tek taraflı velayet, mahkemelerde yaygın bir karar olarak görülse de Avrupa Konseyi tarafından 02.10.2015 tarihinde, "Eşitlik ve Ortak Ana Baba Sorumluluğu: Babaların Rolü Üzerine" başlıklı ve 2079 (2015) sayılı tavsiye kararı yayınlanmıştır. Kararda özel hayata saygı hakkının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde teminat altına alınan temel bir hak olduğu ifade edilerek ebeveyn ve çocuk açısından birlikte olmanın aile hayatının çok önemli bir parçasını oluşturduğu belirtilmiştir. Ebeveyn ve çocukların birbirlerinden ayrılmaları, ilişkileri açısından telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabileceğinden, bu yöndeki bir kararın ancak çocuğun yararının gerektirdiği istisnai hâllerde verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kararın devamında, çocuk ile ilişkilerinde anne ve babaya eşit hakların tanınması gerektiği, bunun, çocuğun yaşamına ve gelişimine olumlu katkı sağlamasının yanında her iki ebeveynin de çocuğun bakım ve sorumluluğunda eşit katılım hakkını da sağlamıştır. Bu tavsiye kararı ile ortak velayet kararları da yaygınlaşmaya başlamıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinde çocuğa tanınan haklara ilişkin olarak anne ve babanın çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusundaki hak ve ödevlerine taraf devletlerce saygı gösterileceği ifade edilmiştir. Sözleşme'nin 7. maddesinde çocuğun anne ve babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olduğu; 9. maddesinde ise anne ve babası tarafından çocuğa kötü muamele edilmediği ya da çocuğun ihmal edilmesi gibi durumlar söz konusu olmadığı sürece, çocuğun anne ve babasından rızası dışında ayrılmaması güvence

altına alınmaktadır. Nitekim Sözleşme'nin 18. maddesinde, çocuğun yetiştirilmesi ve gelişiminin sağlanması sürecinde anne ve babanın birlikte sorumluluk taşıdıklarını ve bu amaç doğrultusunda çaba gösterirken çocuğun yüksek yararı ilkesini göz önünde bulundurmaları suretiyle hareket etmeleri gerekliliğinden bahsedilmiştir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi bütün olarak değerlendirildiğinde, çocuğun yetiştirilmesi ve bağımsız bir kişilik kazandırılması evresinde anne ve babanın müştereken sorumlu oldukları ve çocuğun menfaati doğrultusunda birlikte hareket ederek bu yükümlülüklerini yerine getirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bu gerekliliğin, tarafların boşanması durumunda da geçerliliğini sürdüreceğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla Sözleşme'de, velayetin evlilik birliğinde veya boşanma neticesinde kim tarafından kullanılacağına ilişkin spesifik bir düzenleme bulunmasa da Sözleşme'nin genelinde, çocuğun bağımsızlık kazanmaya çalıştığı gelişim evresindeki tüm hak ve yükümlülüklerden anne ve baba beraberce sorumlu tutulmuştur.

Üçüncü öneri ise, aile mahkemelerinde görevli adli destek görevlilerinin (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagog) çocukla velayet hususunda görüşme yaparken ebeveyni yabancılaşma hususunda bulgulara rastlanan durumlarda, çocuk ve ebeveynlere yapılandırılmış danışmanlık tedbirinin etkili şekilde uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Her ne kadar uzmanlar tarafından 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında tedbir kararları önerilse de tedbirler, bazen belirlenen amaç kapsamında işlevsiz kalabilmektedir. Bu nedenle boşanma sürecinde olan ebeveynlerle çocuklarına profesyonel desteğin sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Son öneri olarak tarafların, çocuğun bakım sorumluluğu üzerinde uzlaşmasının önemli olduğu düşünülerek, velayet ve kişisel ilişki hususlarındaki anlaşmazlıklarında alternatif uyuşmazlık yöntemlerinden biri olan aile arabuluculuğunun ülkemizde de yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle ebeveyn yabancılaşma bulgularının tespitinde ve önlenmesinde önemli rol oynayan sosyal hizmet uzmanları, psikolog ve pedagogların da aile arabuluculuğu sisteminde

yer alması ve ortaya çıkacak ebeveyn yabancılaşma sendromunun önlenmesinde en önemli kamu görevlileridir. Unutulmamalıdır ki; çocuklar geleceğimizin teminatı ve devlet, çocukların şiddete ve her türlü istismara karşı korunmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür (AY, 41. M).

KAYNAKÇA

Anderson, S.A. ve Sabatelli, R. M. (2000). Family Interaction: A Multigenerational Perspective. Boston: Allyn&Bacon.

Carter, B. & Mc Goldrick, M. (2000). The Expanded Family Life Circle. Boston: Allyn&Bacon.

Erkal, C. (2013). Ailesi Parçalanmış Olan İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Okul Başarı Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Gardner RA (1992) True and False Accusations of Child Sex Abuse. Cresskill NJ, Creative Therapeutics.

Johnston, J. R., Walters M. G., Olesen, N. W. (2008). Is It Alienating Parenting, Role Reversal Or Child Abuse? A Study Of Children's Rejection Of A Parent In Child Custody Disputes. Journal of Emotional Abuse, 5(4), 191-218.

Nazlı, S. (2003). Aile Danışmanlığı. Ankara.

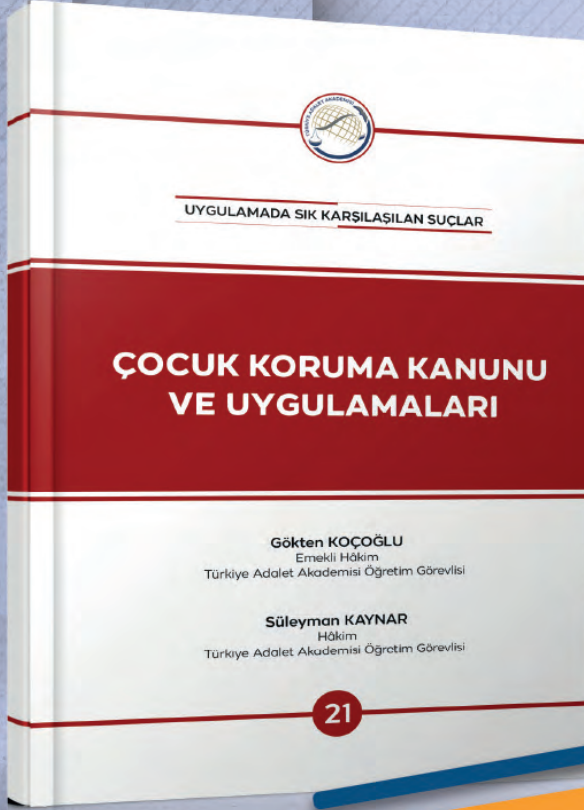
Reich W (1949). Character-Analysis, 3nded. New York, Farrar Straus Giroux.

Şentürk Aydın ve Nazlı. (2014). Yaşam Becerileri Eğitim Programı'nın Boşanmış Aile Çocuklarının Uyum Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14(33), s:127-153.

Wallerstein JS, Kelly JB (1976) The Effects of Parental Divorce: Experiences of the Child in Later Latency. Am J Orthopsychiatry, 46:256-269.

Yörükoğlu, A. (2006). Çocuk ve Ruh Sağlığı. Ankara: Özgür Yayınları.

ÇOCUK KORUMA KANUNU VE UYGULAMALARI

yayin.taa.gov.tr

@AdaletAkademisi

MEDENİYETLER BEŞİĞİ: TARSUS

Nur İZOL

Sosyal Hizmet Uzmanı

Mersin'in en büyük ilçesi ve mevcut durumda 54 ilden daha kalabalık bir nüfusa sahip olan Tarsus, seyyahların tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek özelliklere sahip olduğunu bize kanıtıyor.

Bu ilçeden ne bekliyorsunuz? Tarihi eser, medeniyet, dinlere dair bilgi, sosyolojik tarih, yemek ve doğal güzellik...

Küçük sayılabilecek bir alanda hepsinden izler bulabiliyorsunuz. İlçede gezerken gözlerinizi dört açmalısınız, her an karşınıza tarihiyle sizi büyüleyecek bir yapı çıkabilir. Tarsus'u görüp bir dostunuza önermemeniz mümkün görünmüyor.

Daha önce birçok kez gittiğim ve tekrar gidebilirim diye düşündüğüm Tarsus hakkında size de kısa bir tur yaptırmayı planlıyorum. Umarım keyifli bir harita olur. Bir gün içerisinde gezebileceğiniz sıkıştırılmış bir plan oluşturacağım. Faydalı olmasını diliyorum.

Tarsus Şelalesi

Gezimize Tarsus Şelalesi'nden başlıyoruz. Tarsuslular'ın özellikle sıcak yaz günlerinde yoğun ilgi gösterdikleri yerlerin başında gelen şelale etrafında kahvaltı yapabileceğimiz mekânlar sebebiyle size güzel bir gün başlangıcı imkânı sunuyor.

Tarsus Şelalesi, doğal güzellikleri ve çevresi ile ünlüdür. Bu doğal alan, yeşilliklerle çevrili, temiz suların aktığı bir şelaleye ev sahipliği yapar. Bu nedenle, piknik yapmak, doğada yürüyüş yapmak ve doğanın tadını çıkarmak isteyenler için popüler bir yerdir.

Ayrıca, şelalede serinlemek ve yüzmek de mümkün olabilir, ancak yerel kurallara ve güvenlik önlemlerine dikkat etmek önemlidir.

St. Paul Kuyusu (Aziz Paul Kuyusu)

Tarsus birçok dini inanış açısından önemli bir yerdir. St. Paul Kuyusu diğer adıyla Aziz Paul Kuyusu, Hristiyanlık inancı için önemli bir ruhani merkezdir. St. Paul Kilisesi'ne ise 950 metre uzaklıkta olan kuyu, St. Paul'un evi olduğuna inanılan konumun avlusunda yer almaktadır. Hristiyanların Avrupa ülkelerinden Kudüs'e hacı olmak için giderken uğrak noktasıdır.

Her ne kadar St. Paul'un burada yaşayıp yaşamadığı bilinmese de Hristiyanların dini ritüellerine ev sahipliği etmektedir. Tabi ki yalnızca dini bir merkez değil, aynı zamanda Tarsus'un tarihini merak edenler için uğramadan geçilmemesi gereken yerlerden...

Tarsus Müzesi

Bu bölüme Tarsus Müzesini abartarak anlatmaya başlamak istiyorum. Neden bilmiyorum, ancak son zamanlarda gidip en çok etkilendiğim müzelerden biri oldu. Bu durumda, Tarsus'taki kazılarda görev yapmış bir arkeolog eşliğinde müzeyi gezmiş olmamamın etkisini yok sayamayacağım sanırım. Müze daha önce adliye binası olarak kullanılıyordu. Müze girişi, otantik yapıyla, bizi tarihte bir yolculuk yapacağımızı hissettirerek karşılıyor. Her bir bölümü gezdiğinizde Tarsus'a, Anadolu'ya, Roma'ya, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait fikir ve heyecan barındırıyor. Müzeyi gezerken rehberli tur tercihi yapmanızı tavsiye ediyorum.

Kleopatra Kapısı

Her ne kadar günümüzde Tarsus'ta deniz olmadığı bilinse de, geçmişte Tarsus bir liman şehriydi. Ünlü Mısır Kraliçesi Kleopatra tekneyle limana yaklaştığında şehre bu kapıdan giriş yapar ve Romalı General Antonio ile görüşürdü. Bu nedenle kapının diğer adı Deniz Kapısı'dır.

Horasan adı verilen harç ile at nalı şeklinde oluşturulmuş kapı, Bizans döneminde, aynı zamanda bir savunma kapısı olarak da kullanılmıştır. Kleopatra Kapısı bize Tarsus'un antik dönemlerine ve Roma mimarisine ait bilgiler sunmaktadır.

Kırkkışık Bedesteni

Geçmişte Beyaz Çarşı olarak bilinen, Kırkkışık Bedesteni 1579 yılında İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır. İsmi yapının dışında bulunan kaşık şeklinden almıştır.

İnşa edildiği dönemde, aşevi ve medrese olarak kullanılmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren yapılan restorasyon çalışması sonucu Kapalıçarşı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Farklı medeniyetlerin ticaret merkezi olarak kullanılan Kırkkışık Bedesteni günümüzde de Tarsusluların önemli çarşılarından biri olarak işlev görmektedir. Burada Tarsus kültürünü yansıtacak bir çok el sanatı ve hediyelik eşyayı bulabileceğiniz dükkânlar mevcut. Kırkkışık Bedesteni'ne geldiyseniz Tarsuslu içmeyi ve Şahmeran hikâyesini bir kez de burada dinlemeyi ihmal etmeyiniz.

Tarsus Ulu Camii

Kırkkışık Bedesteni ile aynı tarihte ve yine İbrahim Bey tarafından inşa ettirilen Tarsus Ulu Camii, yakın zamana kadar Cami-i Kebir veya Cami-i Nur olarak adlandırılıyordu. Cami'nin avlusuna girdiğinizde sizi, etrafında bir türbe ve saat kulesi karşılıyor.

Türbenin içerisinde bulunan Hz. Şit, Halife Me'mun ve Hz. Lokman Hekim'in lahitleri sayesinde Tarsus inanç turizminin daha da güçlendiğini görüyoruz.

Antik Yol

Yazının başında söylemiştim. Tarsus'ta her an karşımıza bir tarihi eser ya da yapılan herhangi bir kazıda tarihin derinliklerinden kalıntılar çıkabilir. 1993 yılında yapılan bir kazıda ortaya çıkan Antik Yol da bu kalıntılardan bir tanesi.

Roma döneminden kalma bir yer olan bu yolun benim için en ilgi çekici yönü, o dönemde hâlen kullanılan poligon teknolojisiyle inşa edilen kanalizasyon sisteminin olmasıdır. Caddenin uzun yıllar ulaşımında kullanıldığını araba tekerlek izlerinden görebiliyorsunuz.

Antik Yol'da yürümek, daha önce buradan geçmiş Kleopatra, São Paulo, Hadrian ya da Cicero ile birlikte geziyormuş hissini yaratıyor.

Öyle ki Tarsus'ta kıtlık olduğu bilinen yıllarda Danyal Peygamber'in halkın arasına karışmasıyla birlikte bolluk olduğu rivayet edilmektedir.

Danyal Peygamber ölünce Tarsus'a defnedilmiştir. Ancak Tarsus fethedilince mezar açtırılmış ve cesedin Yahudiler tarafından çalınmaması için daha derine gömülmesi emredilmiştir.

Danyal Peygamber'in naaşının günümüzde kabir olarak ziyaret edilen konumun aşağısında olduğu bilinmektedir.

Danyal Peygamber Kabri ve Makam-ı Şerif Camii

Kabri ziyaret ettiğinizde birçok farklı hikâye sizi karşılıyor. Bir söylentiye göre Babil Kralı'nın rüyasında İsrailoğulları'ndan doğacak bir erkek çocuğunun tahtını sarsacağını görmesi üzerine, İsrailoğulları'ndan doğan tüm erkek çocuklarını öldürtmek için emir verdimiş ve bu nedenle Danyal Peygamber bir mağaraya bırakılmıştır.

Danyal Peygamber bu mağarada büyümüş, delikanlılık çağlarında mağaradan ayrılmış ve halkın arasına karışmıştır.

Ashab-ı Kehf

Eshab; dost, sahip anlamına gelirken, Kehf ise dağlarda oluşmuş mağara gibi oyulmuş evler anlamına gelmektedir. Ülkemizin birçok farklı yerinde "Yedi Uyurlar İnanışı"ndan izlere rastlanmaktadır. Bu inanışın en önemli merkezlerinden biri de Tarsus'ta bulunan Eshab-ı Kehf mağarasıdır.

Mağara, müslümanlar tarafından kutsal kabul edilmektedir. Kuran-ı Kerim'in Kehf Suresi'nin 9-26 Ayetleri'nde anlatıldığı gibi, Yemliha, Mekselina, Misliha, Mernus, Tebernuş, Şazenuş ve Kefestatayyuş adlı yedi gencin ve köpekleri Kitmir'in yaşadıkları dönemin zalim kralından kaçarak 309 yıl uyudukları mağaradır.

Her ne kadar hikâye farklı şekillerde anlatılıyor olsa da, temel olarak baktığımızda inancından vazgeçmek istemeyen yedi gencin bir mağaraya sığınması ve Allah'ın yardımıyla bu mağarada uzun bir süre uyuduktan sonra tekrar uyanmalarıdır.

Yeri hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, bu hikâyenin yaşanmış olabileceği bir mekânı ziyaret etmek, sizi manevi bir yolculuğa çıkarıyor.

Tarsus'ta Ne Yenir?

Birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış olan Tarsus, farklı yemek kültürlerini de bir arada barındırmakta ve harmanlamaktadır. İki günlük tatilin sonunda evinize döndüğünüzde diyet yapmak zorunda kalabilirsiniz ancak burada yemiş olduğunuz yemeklerin lezzetini unutamayacağınızın garantisini verebilirim.

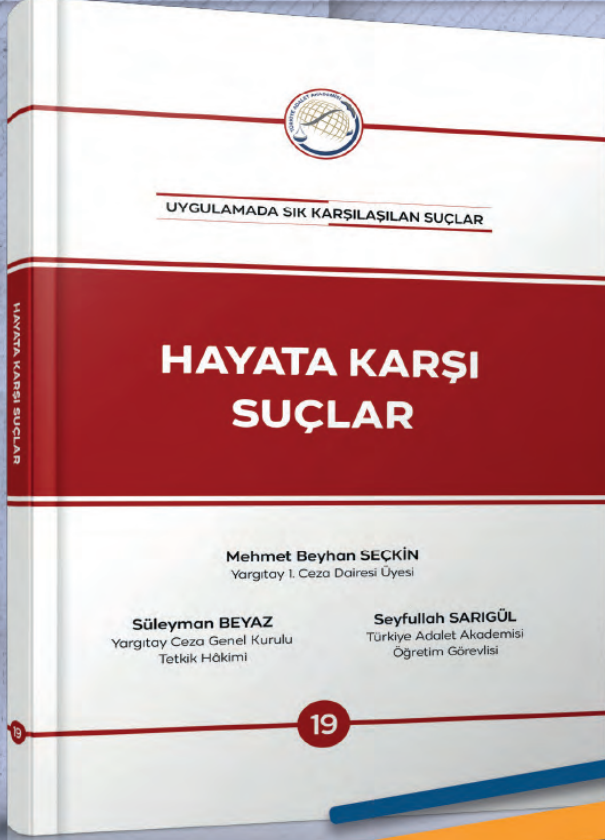
Sıkma... Öncelikle Tarsus'a it olan ve fırınına yaptırdığınız gibi kahvaltılık salonlarında da bulabileceğiniz "sıkma", yerken sayısını kaçırabileceğiniz bir tarif.

Tantuni... "Tarsus'ta yediğim tantuni bir başkaydı." cümlesini kuracağınıza eminim.

Fındık Lahmacun... Küçük olduğu için mi bu kadar lezzetli yoksa lezzet komasına girmeyelim diye mi küçük yapılıyor bilmiyorum.

Kerebiç... İsmi duyunca gülümsüyorum. Çünkü gülümseten bir lezzet. Cevizli ve fıstıklı seçenekleriyle kendini özlettiğini söyleyebilirim.

Bunların yanı sıra, ciğer, pastırmalı humus ve cezerye gibi lezzetleri de burada deneyebilirsiniz.

YENİ KİTAP

HAYATA KARŞI SUÇLAR

yayin.taa.gov.tr

@AdaletAkademisi

UYKU BOZUKLUKLARI

Ömür ÇABUK ALPATA

Klinik Psikolog

Zaman zaman hepimiz uyku ile ilgili problemler yaşayabiliriz, ama burada asıl önemli olan şey bu durumun süreklilik arz edip etmediğidir. Sürekli bir hâl aldığında ise artık bizim günlük yaşantımızı olumsuz etkilemeye, işlevselliğimizi bozmaya başlar ve bu gibi durumları da uyku bozukluğu olarak nitelendiririz.

Bu bozukluklar uyku kalitesini, zamanlamasını, süresini etkileyip genellikle çeşitli fiziksel, duygusal ve bilişsel belirtilere neden olurken diğer yandan hayat kalitemizi düşürürler. Bu yazımızda en sık karşılaştığımız uyku bozukluklarından söz edeceğiz.

İnsomnia-Uykusuzluk

Uykusuzluk, kişinin uyumak için yeteri kadar zamanı olmasına rağmen uykuya dalmakta ve uyumakta zorlanması veya uykusuz kalmasıyla karakterizedir. İnsomnia, yatağa yattığınız zaman ilk etapta uykuya dalamama ve uykudan uyanamama, dinlendirmeyen uyku olarak da tanımlanabilir. Bu tip rahatsızlıkları olan kişiler gündüz olduğunda aşırı yorgunluk hissi yaşarlar, hiç dinlenmemiş hissederek, gün içerisinde düşünce ve hareketleri yavaşlar, verimlilikleri azalır ve bunlara bağlı olarak hırçınlık ve huzursuzluk gibi duygularında değişimler gözlemlenebilir.

Maalesef toplumumuzda %10-15 arasında kronik uykusuzluk görülmektedir. Aslında burada, uykunun saatinden çok kalitesi önemlidir. Bu noktada dikkat etmemiz gereken; "Uyku ne kadar dinlendiriyor, rahatlatıyor ve uyandırdığımızda kendimizi ne kadar zinde hissediyoruz?" gibi sorulara verilen yanıtlardır.

İnsomnia'nın tıbbi, sosyal, ekonomik ve psikolojik gibi pek çok farklı sebebi olabilir. Bunlara ek olarak günlük yaşamda yapılan herhangi bir değişiklik, iş veya aile yaşamındaki stresli durumlar da insomnia nedenlerinden sayılabilir. Ya da bunlara ek olarak uykusuzluğun kaynağı, yatmadan önce veya gün içerisinde alınan kafein, alkol, sigara ve aşırı çikolata tüketimi olabilir. Eğer çok hassas biriysek çok az miktardaki kafein bile uykumuzu kaçırmaya yetebilir.

İki tip insomnia vardır. Birinci tip insomnia, çevresel faktörlere (ışık, ses, gürültü) bağlı olarak ortaya çıkarken, ikinci tip insomnia ise sağlık problemleri, ağrı veya sancılar, kullanılan ilaçlar, alkol ya da psikiyatrik bozuklukları kapsar.

Birinci tip uykusuzlukta kişi, yatağa girmeden önce uyuyamayacağına dair kendine telkinler vermeye başlar ve bu durum daha yatağa girmeden kişide gerginliğe ve huzursuzluğa yol açar. Bundan sonrası da malum, uyku yine kaçmıştır.

İnsomnia, uyku bozuklukları arasında tanısı en çabuk konulabilen türdür, bir uzmana başvurmadan önce evde kendi kendimize sorunun kaynağını arayabiliriz. Örneğin; yatmadan önce yediklerimizi ve içtiklerimizi gözden geçirebiliriz ya da gün içerisinde aldığımız kafein, sigara veya çikolata gibi yiyecek ve içeceklerden uzak kalarak sebebin onlar olup olmadığını anlamaya çalışabiliriz ve sonrasında eğer bunlara bağlı olmadığını düşünüyorsak, bir uzmandan yardım almak, uykumuz ile birlikte yaşam kalitemizi olumlu yönde etkileyecektir.

Uyku Apnesi

Uyku sırasında tekrarlanan nefes almanın kesilmesiyle karakterize olan bir uyku bozukluğudur. Bu nefes alma duraklamaları, apneler olarak bilinir. Bireyin iki nefes arasındaki duraklamaları birkaç saniye veya bir kaç dakika sürebilir ve gece boyunca birden çok kez meydana gelebilir. Uyku apnesinin en yaygın belirtileri arasında; yüksek sesli ve kronik horlama, uykuda nefes alma duraklamaları, uykuda hırıltı veya boğulma, gündüz aşırı uyuklama, konsantrasyon zorluğu ve hafıza sorunları, sabah baş ağrıları, sinirlilik ve ruh hâli değişiklikleri, yüksek tansiyon ve kalp problemleri görülmektedir.

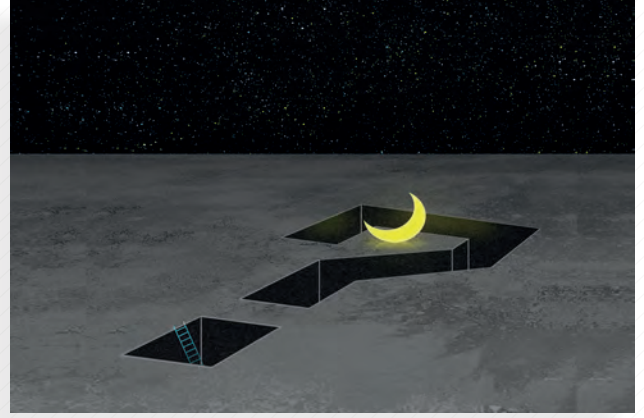
Uyku apnesi eğer tedavi edilmezse kronik kalp, gündüz yorgunluğu, dikkat azalmasıyla birlikte artan kaza riski de dâhil olmak üzere bir dizi sağlık sorununa yol açabilir. Uyku apnesinin tanısı ve tedavisi için genellikle bir uyku laboratuvarında durumun ciddiyeti değerlendirilir. Uyku apnesi tedavisi açısından yaşam tarzı değişimi önemlidir (kiloyu yönetme, alkol ve sedatiflerden kaçınma gibi).

Ama öncelikli olarak, eğer biz veya tanıdığımız bir kişinin uyku apnesi sorunu olduğunu düşünürsak, doğru teşhis ve tedavi için bir sağlık profesyoneli veya uyku uzmanı ile çalışmak önemlidir.

Narkolepsi-Uyku Hastalığı

Halk arasında 'uyku hastalığı' olarak bilinmekle birlikte ani uyku ataklarını içeren, beynimizin uykuyu kontrol etme yetisini etkileyen nörolojik bir uyku bozukluğudur.

Bu uyku bozukluğuna sahip bireyler özellikle gündüz aniden ve kontrol edemedikleri uyku nöbetleri geçirebilirler. En yaygın belirtileri ani ve yer mekân gözetmeyen uyku atakları, kronik yorgunluk, kaslarda kuvvet kaybı, halk arasında karabasan olarak adlandırılan uyku felci (REM uykusu bozukluğu), uykuya dalarken veya uykudan uyanma sırasında görülen halüsinasyonlar,

bakışların donukluğu, odaklanmada güçlük ve uykululuk hâlidir. Ayrıca, bireyin günlük hayatta işlevselliğini büyük oranda etkilemesi, yine bireyin uyuşuk veya tembel diye nitelendirilmesine sebep olmaktadır.

Bu konuda uzmanlar akşam yemeklerini hafif yemenin, uykudan birkaç saat önce yemeği kesmenin ve elektronik cihazlardan uzak kalmanın, kan değerlerini dengede tutmanın, her gün aynı saatte uyumanın, uyunacak ortamın havalandırılmış ve uygun olmasının sorunun büyük ölçüde azalmasına katkı sağlayacağını belirtmektedir. Fakat yaşadığımız sorunun, başa çıkabileceğimizden daha fazla olduğunu düşünüyorsak, muhakkak bir uyku uzmanı ile görüşerek destek almak, yaşam kalitesinin ve işlevselliğin artması noktasında önem arz etmektedir.

Huzursuz Bacak Sendromu (RLS)

RLS, bacaklarda rahatsız edici hislerden kaynaklanan kontrol edilemeyen, genellikle gece veya istirahat halindeyken artan, dizlerden ayak bileklerine kadar olan bölgede rahatsızlık hissi, karıncalanma, yanma veya kaşıntı hissi ile karakterizedir.

Huzursuz bacak sendromuna sahip bireyler sıklıkla bacaklarını hareket ettirme veya ovuşturma ihtiyacı duyarlar. Bu da, uykuya dalamamaya, uykunun sık sık kesilmesine veya sürdürülmesinin zorlaşmasına sebep olur. Ayrıca birey, genellikle karıncalanma ve uyuşma gibi şikâyetlerden söz edebilir. Bacakları hareket ettirme ihtiyacı veya bu rahatsızlık hissini hafifletmek için bacakları sallama, yürüme veya dönme isteği ortaya çıkar. Huzursuz bacak sendromu kalıtsal olabilir ve bazı kişilerde başka sağlık sorunlarıyla ilişkilendirilebilir.

Tedavi seçenekleri, semptomların şiddetine ve kişinin yaşam tarzına bağlı olarak değişebilir. Tedavi aşamasında, yaşam tarzı değişiklikleri, ilaçlar veya başka tedavi yöntemleri kullanılabilir. Bu rahatsızlığın belirtilerini yaşıyorsak veya endişeleniyorsak, egzersiz ve germe gibi çalışmalar yapmak semptomları hafifletmeye yardımcı olabilir. Fakat, muhakkak, sağlık profesyoneli veya nöroloji uzmanı ile görüşmek, uygun tedavi seçenekleri ve yönetim stratejileri belirlemek açısından önemlidir.

Parasomnia (Gece Terörü)

Parasomnia, uyku sırasında meydana gelen anormal davranışlara verilen genel bir isimdir ve genellikle kişinin uykuda bilinçsizce gerçekleştirdiği eylemleri tanımlar.

Uyku sırasında; inleme, konuşma, çığlık atma, ağlama, yürüme, tekmeleme, yatakta oturur pozisyonda olma, uyandığında yaşananları hatırlamama ve uyandırılmak istendiğinde agresifleşme parasomnianın yaygın belirtileri arasındadır. Kişinin ya da çevresindekilerin günlük yaşamını olumsuz yönde etkileyebilir.

Parasomnia, genetik faktörler, stres, uykusuzluk, kullanılan ilaçlar ve diğer tıbbi durumlara bağlı olarak ortaya çıkabilir. Bireyde görülen semptomların türüne ve şiddetine uygun olan tedavi yöntemleri kullanılır. Tedavi seçenekleri arasında davranış terapileri, ilaçlar ve uykuda güvenlik önlemleri yer alabilir. Parasomnia, bireyin hem uykusunu hem de yaşam kalitesini olumsuz etkilediği gibi bazen de güvenlik riskleri yaratabilir. Bu nedenle profesyonel bir sağlık uzmanından yardım almak önemlidir.

Yukarıda saydığımız uyku bozuklukları, en yaygın bozukluklardan bazılarıdır ve bireyin genel sağlığı üzerinde önemli etkilere sahip olabilirler.

Uyku bozuklukları için tedavi yöntemleri, belirli bozukluğa ve altta yatan nedenlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Tedavi planları genellikle bireysel ihtiyaçlara göre belirlenir ve en iyi sonuçlar için farklı yaklaşımların kombinasyonu gerekebilir.

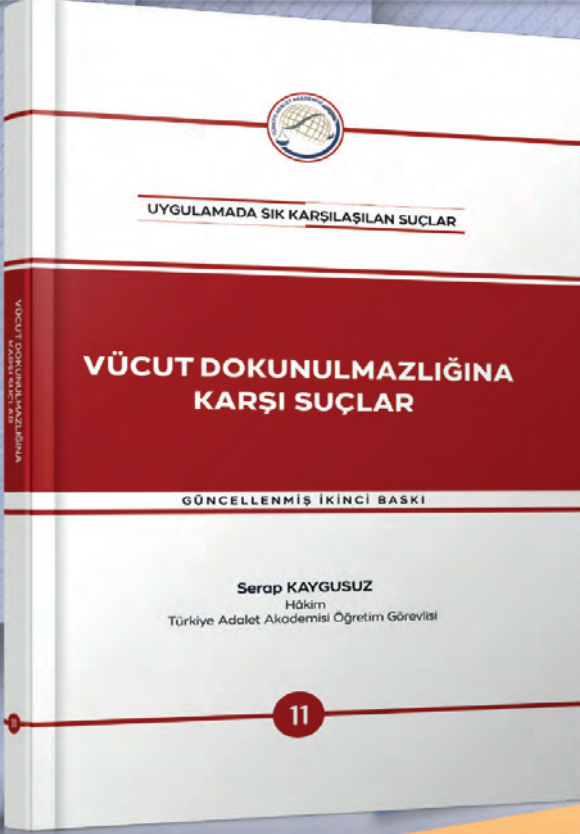
Unutmayalım! Uyku bozukluğu yaşıyorsak, en uygun tedaviyi belirlemek için gerekli tetkiklerin yapılması ve alanında uzman kişilerden destek alınması, zihinsel ve fiziksel sağlığımız açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Suni, E., & Dimitriu, A. (2023). Sleep Disorders. Sleep Foundation. <https://www.sleepfoundation.org/sleep-disorders>

Pıçak, R., İsmailoğulları, S., mümtaz Mazıcıoğlu, M., Üstünbaş, H. B., & Murat, A. K. S. U. (2010). Birinci basamakta uyku bozukluklarına yaklaşım ve öneriler. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/719115>

Selvi, H., & Coşar, B. (2022). Uyku Bozuklukları. ResearchGate. https://www.researchgate.net/profile/Behcet-Cosar/publication/366578039_Uyku_bozukluklari/links/63a80927c3c99660eba1fc3b/Uyku-bozukluklari.pdf

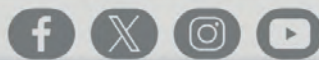

YENİ KİTAP

İKİNCİ BASKI

VÜCUT DOKUNULMAZLIĞINA KARŞI SUÇLAR

yayin.taa.gov.tr

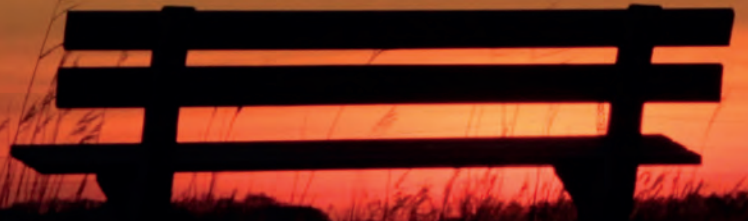

@AdaletAkademisi

EMEKLİLİK VE EMEKLİLİĞE UYUM

Ali Burhan ÖZKAN

Sosyal Çalışmacı

Hayat süreci birden fazla bölüme ayrılrsa da, doğum ile başlayan süreç ölümle tamamlanacaktır. Yaşamda geçirdiğimiz her bir gün, ölüme doğru giden yolculuğun bir aşamasıdır. Yaşlanma olarak nitelendirilen bu yolculukta kişilerin nasıl ve hangi biçimde yaşlanacağı, toplumun yaş ve yaşlılık algısı, yaşlılığa yönelik mali ve sosyal faaliyetler, döneme ve bölgelere göre farklılık gösterecektir.

Zaman içerisinde, kişiler, ilk olarak bedensel, psikolojik ve zihinsel olarak güçlenirken yetişkinliğin son zamanlarına doğru bu durum tersine dönmektedir. Farklı bir deyişle, kazanımlarla başlayan süreç kayıplarla son bulmaktadır. Sürecin tersine döndüğü bu evrede meydana gelen diğer bir statü; sosyal, psikolojik ve ekonomik ağırlığıyla, kişilerin, bu dünyadan göç edinceye kadar beraber olacağı emekliliktir.

Kişilerin, belli bir iş yaşamından sonra sosyal haklarının teminat altına alınması ve kişilerin, bundan sonra çalışmak mecburiyetinde olmaması şeklinde genel olarak açıklanabilecek emeklilik, bazı problemleri de meydana getirebilmektedir. Söz konusu problemlerin başında, kişinin hayatında sosyal ilişkilerden ekonomik duruma kadar bazı farklılıklar ve bu farklılıkların meydana getirdiği kriz durumu ile tarif edilebilen bir yaşam hâli gelmektedir.

Sağlık ve teknolojik imkânların artmasıyla birlikte günümüzde, kişilerin ortalama yaşam sürelerinin daha önceki yıllara oranla artması, yaşlılık hayatının uzamasını da beraberinde getirmiştir. Böylelikle yaşlılıkta, daha açık ifadeyle emeklilik döneminde boş zamanların etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi, kişinin hayatına katma

değer sağlayacak biçimde tekrar incelenmesi gereken bir durum olarak ortaya çıkmıştır.

Emeklilik ifadesi duyulduğunda ilk olarak aklımıza gelen şey, çalışmanın olmadığı bir zaman dilimidir. Oysa emeklilik yaşamı, çalışılmayan bir zaman diliminden çok daha fazlasını bünyesinde barındıran bir kavramdır.

Emeklilik konusu genel olarak beş çeşit boyutta incelenmektedir. Bunlardan birincisi, emekli olmanın yasalar çerçevesinde nasıl olacağına dair sosyal güvenlik hukuku kapsamında hukuki boyuttur. İkinci olarak, emekli olunca yaşanan gelir kaybı ve emekli maaşlarının yetme durumu, emeklilik sonrası yeni iş kurma veya yeniden çalışma talebi, kayıt dışı çalışma gibi bireysel ve sosyal güvenliğin finansmanı ile ilgili problemler açısından makro yönüyle ekonomik boyuttur. Üçüncüsü, emekli olduktan sonra farklılaşan psikolojik sağlık; yalnızlık, depresyon ve stres, ölüm korkusu vs. farklı etkilerin incelenmesi açısından psikolojik boyuttur. Dördüncüsü, iş yaşamının sona ermesinde genel sağlık problemleri, sağlık durumunun emeklilik yaşamına etkileri ve sağlık imkânlarından istifade edebilme kapsamında fizyolojik boyuttur. Beşincisi ise evlilik, aile, arkadaş ve akraba gibi sosyal çevre ile ilişkilerdeki farklılaşmalar, boş zaman faaliyetlerine katılımın değerlendirilmesi gibi konular yönüyle de sosyal boyuttur.

Emeklilik çoğu kişinin hayalini kurduğu bir durum olsa da, emekli olmak geri dönüşü olmayan, kişiye ayrılık duygusunu tattıran ve acı veren bir olguya dönüşebilmektedir. İnsanlar emekli olmayı isterler ancak, emekliliğin getirdiği ayrılma duygusuyla mücadele etmek onları korkutabilir.

Uzun bir iş yaşamından sonra emeklilik ile birlikte kişinin hayatında önemli farklılıklar oluşabilmektedir. Bu farklılıklar kişinin hayatında, uyku düzeninde, yeme içme davranışlarında, sosyo-ekonomik durumunda, bedensel ve ruhsal sağlığında meydana gelebilmektedir. Bu kadar büyük çapta bir farklılaşmanın aniden meydana gelmesi önemli problemler doğurabilir.

Emeklilik, kişilerin hayatında uyum sağlama problemi yaşayabilecekleri evrelerdendir. Emekli olan kişiler, bir taraftan aktif olarak çalıştıkları dönemde sahip oldukları görev, ünvan ve alışkanlıklarından vazgeçmek, diğer taraftan ise emekliliklerinde sahip oldukları yeni rol ve görevleri benimseyip üstlenmek durumunda kalabilmektedirler.

Emekliler, üstlenmek durumunda kaldıkları yeni rol ve görevleri yeterince benimseyemediklerinde kendilerini artık elinden bir şey gelmez, yaşlı ve üretmeyen kişiler olarak düşünmeleri söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durumda da değersizlik duygusuna kapılarak ruhsal açıdan bazı olumsuzluklar yaşayabilmektedir.

İş yaşamından emeklilik yaşamına geçen kişiler, alışmış oldukları çalışma yaşamından sonra, baş başa kaldıkları yeni bir ortama uyum sağlayana kadar, birden fazla rol karışıklığı yaşayabilmekte ve kendilerini yeniden tanımlama ihtiyacı duyabilmektedir.

Kişiler emekli oldukları zaman, eğer yeni yaşamlarına uyum sağlayamazlarsa ve sosyal yaşamda kendilerine yer bulmakta güçlük çekerlerse psikolojik sorunlar yaşayabilirler. Sosyal kimliğini çalışma yaşamı üzerine oluşturan kişilerin emekli olmalarıyla birlikte rol kaybı ve rol bunalımı yaşadıkları bilinmektedir. Bununla birlikte ketlenme ve verimsizlik duygusu, işe yaramama gibi fikirler, kişinin yaşadığı ruhsal durumu daha da kötü hâle getirebilir.

Emeklilik hayatında hissedilen ve yaşanan değişiklikler, kişilerin kendi kişilik niteliklerine göre farklılık oluşturabilmektedir. Yeni yaşamlarına daha kolay uyum sağlayabilmek ve psikolojik sorun yaşamadan kabullenmek için; kendilerine yeni hobiler, yeni uğraşlar ve yaşamlarını anlamlı kılan meşguliyetler bulmaları gerekmektedir. Ancak bunu başaramayanlar, süreci sancılı yaşayabilmekte ve uyumsuzluk gösterebilmektedirler.

Kişiler emekli oldukları zaman gelirleri azalacağı için, hayat kalitelerini düşürmek zorunda kalabilirler. Gelirlerini arttırmak için tekrar iş hayatına dönmek durumunda kalabilirler. Özellikle çalışma arkadaşlarıyla iletişimi kaybedebilirler.

Günlük çalışma tempoları azalacağından, önceki kadar hareketli bir hayat süremeyebilirler. Tüm bu olumsuz olaylarla karşılaşma olasılığı emeklilerde ya da emekli olacaklarda korkuya ve strese neden olabilir.

Kişilerin, çalışma yaşamından emeklilik yaşamına geçtikleri zaman sağlık problemleri, sosyal ilişkilerin zayıflaması, aile içi ilişkilerin bozulması ve ekonomik problemler gibi birden fazla değişiklikle karşılaşabildiklerinden bahsetmiştik. Bununla birlikte, emeklilik hayatının her kişi için adeta bir problemler yumağı olarak düşünülmemesi gerekir. Çünkü emeklilik, bazı kişiler için bir içe kapanma ve yalnızlık dönemi olurken, bazı kişilere yeni sosyal ilişkiler kurabileceği, çalışma yaşamında gerçekleştiremediği hayallerini gerçekleştireceği, fırsat bulamadığı sosyal faaliyetlerde bulunabileceği zengin bir sosyal etkileşim ortamı sunabilmektedir.

Bu bağlamda emeklilik hayatına, kişilerin iş yaşamındaki sosyal durumlarının bir yansıması olarak da bakılmaktadır. Bu bakış açısına göre emeklilik hayatı, çalışma yaşamında sosyal ilişkileri zayıf olan kişilere olumsuz, sosyal ilişkileri kuvvetli olan kişilere ise olumlu bir ortam potansiyeli sunmaktadır.

Özet olarak, emeklilik hayatı, bir taraftan iş yaşamını tamamlayan, kişilerin karşı karşıya kalabilecekleri bir takım sorunu bünyesinde barındıran, diğer taraftan da kişiyi sahip olduğu tecrübe ve birikimleri ile güçlü yapan bir potansiyele sahiptir. Fakat emekli olan kişilerin güçlü taraflarını keşfetmeleri, farklı bir deyişle kendi potansiyellerinin farkına varmaları, emeklilik hayatını psikososyal yönden daha rahat geçirebilmeleri için kolaylaştırıcı olacaktır.

Emekliliğe uyum, emeklilikle ilgili önemli bir konudur. Çünkü sağlıklı ve huzurlu bir emeklilik yaşanabilmesi, bu döneme uyum sağlanabilmesi ile mümkün olabilir. Bilindiği gibi yaşlılık, kişinin çevresine uyum sağlama becerisinin zayıfladığı, kişinin iç ve dış faktörler arasında denge kurma işlevlerinin zayıfladığı bir süreçtir. Emekliliğe uyum süreci, emekliliği yaklaşmış çalışanların emekli olunca yaşanan değişime nasıl alıştığıнын ve psikolojik rahatlığı nasıl sağladığının gerçekleştiği bir süreç olarak ifade edilebilir.

Emekliliğe uyum süreci, kişisel çalışmalarla yapılabileceği gibi kurumsal düzenlemelerle de gerçekleştirilebilir. Emekliliğe dair plan yapma ve hazırlık aşaması kapsamında kurumsal olarak yapılan programlar, emeklilik öncesi danışmanlık veya emeklilik öncesi eğitim olarak ifade edilebilir. Emekliliğe hazırlık eğitimlerinin en temel amacı, kişilere emeklilik hayatına ilişkin seçim yapabilmeleri doğrultusunda ekonomik planlama, sağlık, sosyal hayatta farklılaşan roller ve tutumlar ile boş zamanların değerlendirilmesi gibi konularda gerekli bilgileri sağlamak ve planlama hakkında yardımcı olmaktır.

Bu kapsamda, emekliliğe uyum bağlamında emekli olacak kişilere, yeni bazı yetenekler kazandırmak; yeni alışkanlıklar oluşturmak veya yeni sosyal faaliyetlere katılmak gibi çeşitli hizmetler de emekliliğe hazırlık eğitimlerini kapsamaktadır. Dünyada, emekliliğe hazırlık eğitiminin gerek kamu gerekse özel sektör tarafından yürütüldüğü durumlar bulunmaktadır. Emekliliğe hazırlık eğitimi çeşitli ülkelerde farklı kapsam, süre ve zamanlarda uygulanmış ve uygulanmaktadır. Ancak ülkemizde kamu veya özel sektörde emekliliğe hazırlık eğitimleri uygulamasından bahsetmek pek mümkün değildir.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti, emeklilik dönemine hazırlık çalışmaları bağlamında kişilere verilecek önemli bir diğer destektir. Emekli olacak kişilere, bir yandan yeni durumlarına rahatça uyum sağlayabilmeleri için, diğer yandan da yaşlılığa ilişkin olarak karşılaşılabilecekleri problemlerle daha rahat başa çıkabilmeleri için rehberlik ve psikolojik danışma desteği verilmesi gerekmektedir. Kişilerin, emeklilik zamanını bir kriz dönemi olarak algılayıp yaşamamaları için onlara, emekli olduktan sonra da sosyal ve psikolojik destek hizmeti verilmesine devam edilmelidir.

KAYNAKÇA

Şen, Y. F. (2015). Emeklilik Döneminde Yaşanan Sorunlara Yönelik Bir Çözüm Önerisi: İkinci İşe Hazırlık Eğitimi ve Emeklilik Kulüpleri. *Ekev Akademi Dergisi*, (64), 313-334.

İpek, C. (2017). Emeklilik Hayatında Uyum Sorunu ve Emeklilik Eğitimi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3(1), 60-72.

Yıldırım, Y. Z. (2021). Emeklilik Sonrası Toplumsal Hayata Uyum Sorunları (Yayımlanmamış doktora tezi). *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul

Durmaz, S. H. (2023). Emekliliğin Yaşlılık Üzerindeki Sosyolojik Etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, Ankara.

Yıldız, R. (2019). Emeklilerde Başa Çıkma ve Dindarlık İlişkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Çağlar, A. (2023). Eğitim Yöneticilerinin Emekliliğe Eğilimleri Ve Örgütsel Aidiyet Algıları Arasındaki İlişki İle Emekli Eğitim Yöneticilerinin Emeklilik Yaşamına İlişkin Görüşleri (Yayımlanmamış doktora tezi). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

This Project is co-funded by the European Union and the Council of Europe.
Bu Proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**AİLE MAHKEMELERİNİN ETKİNLİĞİNİN
ARTIRILMASI: AİLE ÜYELERİNİN
HAKLARININ DAHA İYİ KORUNMASI
AVRUPA BİRLİĞİ - AVRUPA KONSEYİ
ORTAK PROJESİ**

**EUROPEAN UNION - COUNCIL OF EUROPE
JOINT PROJECT ON IMPROVING THE
EFFECTIVENESS OF FAMILY COURTS:
BETTER PROTECTION OF THE RIGHTS
OF FAMILY MEMBERS**

ULUSLARARASI AİLE HUKUKU SEMPOZYUMU

International Symposium on Family Law

1-3 Kasım / November 2023 • Ankara

Türkiye Adalet Akademisinden Bir Kare...

